

Diakoni i kontext

förvandling

försoning

bemyndigande

Et bidrag från Lutherska
världsförbundet till förståelsen
för och utövandet av diakoni

THE LUTHERAN WORLD FEDERATION
— A COMMUNION OF CHURCHES
DEPARTMENT FOR MISSION AND DEVELOPMENT

DIAKONI I KONTEXT:

**förvandling, försoning,
bemyndigande**

**Ett bidrag från Lutherska
världsförbundet till förståelsen
och utövandet av diakoni**

Diakoni i kontext: förvandling, försoning, bemyndigande

*Ett bidrag från Lutherska världsförbundet till
förståelsen för och utövandet av diakoni*

Redaktör

Kjell Nordstokke på uppdrag av LVF

K. Miller-Holland

Laury Rinker

Redaktionell assistans

LVF Department for
Mission and Development

Utgiven av

Lutherska världsförbundet
150 Route de Ferney
P.O. Box 2100
CH-1211 Genève 2
Schweiz

Formgivning och layout

LVF Office for Communication Services

e-post: info@lutheranworld.org

hemsida: www.lutheranworld.org

Omslag

LVF Office for
Communication Services
Foto: Karita Laisi/Finska Missionssällskapet

Copyright

© 2009 The Lutheran World Federation

– A Communion of Churches

Eftertryck förbjudet. För kopiering av denna skrift,
i dess helhet eller valda delar av den, i vad form
det vara må, krävs skriftligt tillstånd från LVF.

Bildval och formgivning

LVF Department for Mission and Development
LVF Office for Communication Services

Svensk utgåva 2015

Översatt och utgiven på uppdrag av Svenska
kyrkan och sprids i pdf-format med tillåtelse
av Lutherska världsförbundet.

Bildrättigheter

Finska Missionssällskapet
Evangelical Lutheran Church in America (ELCA)
Hauptarchiv der v. Bodelschwingschen Anstalten Bethel
Dieter Lorenz
Gustavo Driau
Eva Grollova
Jaap Schep
Eva-Sibylle Voger-Mfato
Sally Lim
Jan Silar
Faith Longakit

Översättning till svenska

Gunhild Winqvist Hollman

Innehåll

Förord	5
Tack	6
Inledning	7
Del I: Diakonins kontext	11
1. Varför är det nödvändigt att studera kontexten?.....	12
2. Globala trender som påverkar lokala kontexter	13
3. Förändringar i det diakonala handlandets kontext.....	17
4. Hopplöshetens spiraler och hoppets spiraler	19
5. Existentiella utmaningar i alla kontexter	21
Frågor för fortsatt reflektion	22
Del II: Diakonins identitet	23
1. Den tro vi bekänner på en treenig Gud.....	24
2. Diakoni som en del av att vara kyrka	27
3. Bordets diakoni	32
4. Goda gärningar	35
5. Diakonal spiritualitet	38
Frågor för fortsatt reflektion	40
Del III: Att utöva diakoni	41
1. Diakonins syfte	42
1.1 Individens och grupperns behov.....	43
1.2 Kortsiktigt och långsiktigt handlande.....	43
2. Det diakonala arbetets grundläggande inriktning	45
2.1 Förvandling.....	46
2.2 Försoning	46
2.3 Bemyndigande	48
3. Det diakonala handlandets olika uttryck.....	50
3.1 Individuell diakoni – alla troendes diakonat	50
3.2 Organiserad diakoni – församlingens kollektiva insats	51
3.3 Diakonala institutioner – när det krävs ett mer strukturerat tillvägagångssätt.....	53
3.4 Internationell diakoni – att svara på människors nöd tillsammans med och på uppdrag av den världsvida kyrkogemenskapen.....	55
4. Diakonala metoder	63
4.1 Vikten av att välja rätt metoder.....	63
4.2 Se – bedöma – handla	63

4.3 Att bygga medborgarskap	64
4.4 Att bygga ett samhälle	66
4.5 Nätverk med andra partner	67
4.6 Ansvarighet	69
5. Diakonala aktörer.....	71
5.1 Frivilliga	72
5.2 Professionella medarbetare	74
5.3 Tjänst och vigning	76
6. Utbildning för diakoni.....	79
7. Diakoni och utvecklingsarbete.....	82
8. Profetisk diakoni	86
9. Diakoni och förkunnelse.....	89
10. Diakoni och diapraxis	94
11. Värden till ledning för en diakonal uppförandekod	96
Frågor för fortsatt reflektion	98

Förord

Inom teologiska och missionsvetenskapliga studier har oräkneliga timmar lagts ner på att diskutera och i flertalet fall också ge ut böcker med texter som handlar om diakoni. Ett förord till ett dokument som detta är inte rätt plats att upprepa eller utvärdera de olika positioner som intagits av olika tankeskolor i frågan. Vid läsningen av denna publikation, *Diakoni i kontext*, är det ändå en välgörande påminnelse att diakoni verkligen utgör själva DNA:et, alltså själva essensen, i vad det innebär att vara kyrka och i varje församlings självförståelse. Diakoni förenar kyrkan och kan därmed inte läggas ut på någon specialiserad organisation eller yrkesgrupp. Utan tvekan behöver kyrkan professionella medarbetare med expertkunskap och yrkesskicklighet för sitt uppdrag. Det bör dock konstateras att det i professionalismen finns tendenser som kan leda till en e-NGO-fiering¹ av kyrkans självförståelse.

Den här skriften erbjuds därför kyrkorna som ett lutherskt bidrag till det pågående ekumeniska samtalet i fråga om förståelsen av diakoni och dess relevanta strukturer. I detta perspektiv är diakoni ett förkroppsligande genom mänskligt handlande av Guds kärlek till världen. Den

är kärlek, given av nåd till Guds skapelse, och den fundamentala bas på vilken interreligiös dialog och diapraxis blir möjlig. Sådan dialog finns det ett akut behov av i kontexten av komplexa debatter om klimatförändringen och dess följdverkningar, och även då den kristna gemenskapen på nytt diskuterar rollen som vårdgivare i en värld där omsorgen om andra i allt högre grad kommersialiseras.

Jag rekommenderar därför den här skriften till användning för präster, studenter och ekumeniska bibelstudiegrupper. Den utmanar varje läsare att kontinuerligt ifrågasätta relevansen i kyrkors och församlingars diakonala strukturer och verksamhet.

Ishmael Noko
Generalsekreterare, Lutherska världsförbundet

¹ NGO är på engelska en förkortning för Non-Governmental Organization, det vill säga stora eller små frivilligorganisationer som varken hör till de statliga eller de kommersiella aktörerna i ett samhälle. I det här aktuella sammanhanget kan det ofta översättas med "biståndsorganisationer" eller, som i denna text, "frivilligorganisationer". På senare tid har det internationellt talats om e-NGOs, det vill säga organisationer som systematiskt använder sig av it-teknik och digitala verktyg i sitt arbete.

Tack

Som framgår av inledningen till det här dokumentet är det många som deltagit i processen med att utarbeta det och vars bidrag förtjänar att framhållas:

- Deltagarna i regionala workshops och den globala konsultationen om diakoni (Addis Abeba, oktober 2009).
- Medlemmarna i den kärngrupp som kontinuerligt följde textförfattandet och tillförde viktig input.
- Medlemskyrkor och enskilda personer som kom med respons när dokumentet sänts ut på remiss innan slutversionen utarbetades.
- Medarbetarna vid LVF:s Department for Mission and Development (DMD) och andra kolleger vid det ekumeniska centret i Genève.
- Ett särskilt tack till Stefan Niederberger som assisterat DMD:s direktor i varje led av processen och lotsat arbetet framåt genom alla dess olika faser.

Ekonomiskt stöd från DMD:s partnerorganisationer har möjliggjort finansieringen av en gemensam reflektionsprocess om diakoni inom den lutherska gemenskapen, liksom av det här dokumentets produktion och översättning till alla LVF:s arbetspråk. Särskilda anslag från Stiftelsen Det norske Diakonhjem, Svenska kyrkan och den förenade evangelisk-lutherska kyrkan i Tyskland (VELKD) har tryggt denna process i en tid av ekonomiska svårigheter. Till alla våra partner vill vi uttrycka vår stora tacksamhet och uppskattning.

Vi är mycket tacksamma för de fotografier som partnerorganisationer och fotografer kostnadsfritt låtit oss använda. Utan våra partnerorganisationers generösa gåvor och bidrag hade det här projektet inte varit möjligt.

INLEDNING

© LWF/D. Lorenz

Inledning

Det här dokumentet, *Diakoni i kontext*, är resultatet av en process där man sammanställt erfarenheter av hur diakoni utövas och uppfattas i den lutherska kyrkogemenskapens liv. Syftet med processen är att skapa en gemensam plattform för reflektionen om diakonins identitet och praktik. Med vetskap om hur olika våra kontexter är och att det diakonala arbetet styrs av många olika traditioner är förhoppningen att en sådan plattform kan underlätta kommunikationen mellan oss och stärka vårt gemensamma arbete som partner i Guds mission. Det här dokumentet är avsett att i den processen ge viss grundläggande vägledning för en diskussion som förhoppningsvis kommer att fortsätta inom de olika regionerna och bidra till en ständig lärandeprocess som vi alla kan dra fördel av.

Med hänsyn till att vi alla befinner oss i en sådan lärandeprocess ges inte i det här dokumentet någon strikt definition av vad diakoni är. Vissa grundläggande antaganden görs likväl. Ett är att diakoni är ett teologiskt begrepp som visar kyrkans själva identitet och uppdrag. Ett annat rör dess praktiska innebörd: diakoni förstås som en uppmaning att handla, att svara på de utmaningar som mänskligt lidande, orättvisor och aktsamheten om skapelsen reser. Att denna diakonisyn är så pass öppen beror också på det faktum att diakonibegreppet inte låter sig exakt definieras ens när det används i det grekiska Nya testamentet. Idag används ordet på ett sätt som i hög grad har präglats av hur kristna genom kyrkans historia har försökt vara trogna den bibliska maningen att vara medmänniskor – varandras nästa.

Detta är fallet också inom den ekumeniska rörelsen där ordet diakoni under de senaste årtiondena har blivit viktigt eftersom många inser att det ger uttryck för en viktig dimension av kyrkans kallelse att svara på utmaningar i dagens värld. I den bemärkelsen uppfattas diakoni som en omistlig del av missionsuppdraget då den oförskräckt ger sig i kast med de underliggande orsakerna till att människor lider och blir orättvist behandlade. Diakoni i kontext återspeglar denna process och vill bidra till den från ett lutherskt perspektiv och i ljuset av hur den lutherska familjen arbetar med diakoni.

I denna strävan ansluter dokumentet till LVF:s missionsdokument *Mission i kontext*, där mission på ett holistiskt sätt presenteras som omfattande förkunnelse, tjänst (diakoni) och påverkansarbete. I missionsdokumentet, publicerat 2004, gavs dock ingen utförlig presentation av hur diakoni utförs och uppfattas, utan det beslöts att ytterligare en publikation skulle utarbetas med fokus på den frågan.¹

Diakoni i kontext vill tillgodose detta behov. Dokumentet börjar med en kortfattad analys av kontexten och visar på några av samtidens globala trender och utmaningar för diakonin. I andra delen ges en teologisk introduktion till synen på diakoni. Den tredje delen skildrar hur diakoni utövas i sina olika uttrycksformer alltifrån individuellt engagemang till välorganiserade aktiviteter lokalt och internationellt.

Det holistiska missionsbegrepp som utvecklats närmare i *Mission i kontext* behålls också här. Med detta synsätt är diakoni en omistlig del av missionsuppdraget. Vad detta i praktiken bety-

der diskuteras dock vidare. Det beror delvis på de olika kontexter där kyrkan lever med sin kulturella, religiösa och politiska omgivning. Att det inte finns någon enkel holistisk missionsmodell som kan tillämpas i alla sammanhang får konsekvenser för hur missionens olika dimensioner relaterar till varandra. Det har också att göra med det faktum att ordet mission av somliga används på ett sätt som främst fokuserar på förkunnelsen. Andra uppfattar mission på ett mer övergripande sätt, i linje med missionsdokumentet där mission innefattar både förkunnelse och tjänst. En särskilt viktig fråga för många som arbetar med diakoni är att det arbete som görs måste utformas med hänsyn till sin kontext och sin natur. Dessa överväganden får dock inte ursäktas en uppdelning mellan mission och diakoni, som ibland har skett, utan bör mana oss alla till fortsatt reflektion över hur missionens olika dimensioner hör samman och sinsemellan understödjer varandra.

Missionsdokumentet från 2004 införde tre begrepp som hermeneutiska nycklar till hur mission kan förstås idag: förvandling, försoning och bemyndigande.² Dessa är också högst användbara för diakonin eftersom de tydligt visar på det diakonala arbetets inriktning. De bör inte tolkas så att en kommer först och leder vidare till nästa utan som parallella och interaktiva processer som alla har sitt ursprung i Guds nådefulla omsorg om skapelsen och frälsande gärning i Jesus Kristus. Inte heller bör de tre begreppen ses som exklusiva utan relateras till andra viktiga begrepp som helande, vägledning och livsbevarande.

Det här dokumentet vänder sig först och främst till kyrkoledare och diakoniarbeta- re i skilda befattningar. Det är avsett att stärka dem i deras diakonala åtagande och rusta

¹ *Mission i kontext. Förvandling, försoning, upprättelse. Ett bidrag från Lutherska världsförbundet till förståelsen och utövandet av missionsuppdraget*, svensk översättning av Kristina Lundqvist (Uppsala: Svenska kyrkan 2007).

² Det engelska ordet *empowerment*, som här i regel översätts "bemyndigande", översattes i *Mission i kontext* konsekvent med "upprättelse". Övers. anm.

dem för deras dagliga arbete. Vid regionala diakonikonsultationer har utbildning för diakoni identifierats som en stor utmaning för kyrkorna och behovet av utbildningsmaterial påtalats. Förhoppningsvis kan *Diakoni i kontext* vara till nytta också för teologiska institutioner som överväger att införa diakoni i sina kursprogram.

Författandet av det här dokumentet har väglett av en serie regionala och globala konsultationer, från Johannesburg 2002 med fokus på profetisk diakoni till Addis Abeba 2008 som

sammanfattade huvudpunkterna i den dittillsvarande gemensamma lärandeprocessen.³ Vi vill uttrycka vår uppskattning till alla som deltagit vid dessa tillfällen och tacka för deras bidrag och insikter. Det har inte varit möjligt att här framställa hela den rika mångfalden i kyrkornas erfarenheter; det ges bara några mindre prov på hur mångskiftande uttryck det djupa engagemanget för den diakonala tjänsten kan ta sig. Förhoppningen är att receptionsprocessen för det här dokumentet kommer att göra bättre rättvisa åt mångfalden av erfarenheter och bejaka den världsvida gemenskapens polycentriska natur. Vi hoppas också att denna process kommer att stärka vår förpliktelse till varandra och hjälpa oss till ett bättre fungerande nätverksarbete som partner i Guds mission.

En kärngrupp av sex personer från olika regioner utsågs att följa processen med att utarbeta *Diakoni i kontext*: Gustavo Driau från Argentina, Eva Grollová från Tjeckien, Rebecca Larson från USA, Dieter Lorenz från Germany, Selma Shejvali från Namibia och Jongkers Tampubolon från Indonesien. Ett sista ord av tacksamhet till dem för deras stöd och insiktsfulla synpunkter som i hög grad har bidragit till resultatet av denna process.

Genève i juli 2009

Kjell Nordstokke

Direktor för LVF:s avdelning för mission och utveckling

© FELM

³ Rapporten från konsultationen i Addis Abeba publicerades i *Serving the Whole Person. The Practice and Understanding of Diakonia Within the Lutheran Communion, Documentation 54/2009* (Genève: LVF). Den innehåller också regionrapporter med slutsatser och rekommendationer från regionala workshops.

DEL I: DIAKONINS KONTEXT

© LWF/J. Schep

Del I: Diakonins kontext

1. Varför är det nödvändigt att studera kontexten?

Alla människor lever och verkar i specifika historiska sammanhang. Bibeln talar om Guds handlande i världen i specifika historiska kontexter, mycket ofta där människor lider. Gamla testamentets exodusberättelse skildrar Guds handlande i en konkret erfarenhet av förtryck: ”Jag har sett hur mitt folk plågas i Egypten. Jag har hört

deras klagorop över sina slavdrivare – ja, jag vet vad de får lida” (2 Mos 3:7). På ett liknande sätt skedde Guds inkarnation i Jesus Kristus i en särskild social, ekonomisk, politisk, religiös och kulturell kontext som kom att präglade hans uppdrag.

Det diakonala handlandet, förstått som en omistlig del av kyrkans mission i dagens värld, präglas och utmanas också av konkreta kontexter. För att diakonin ska kunna vara relevant ”krävs det därför att man med börens hjälp noga avläser tidens tecken och att man utifrån sin kristna tro tolkar sammanhanget”.¹

En sådan tolkning av sammanhanget är en komplex sak att företa sig eftersom alla kontexter är mångfasetterade och kräver ett interdisciplinärt förhållningssätt. Den utmaning som

¹ Mission i kontext, s. 7.

hiv- och aids-pandemin innebär kan till exempel inte analyseras enbart ur medicinskt perspektiv; för att helt kunna förstå den måste man också ta hänsyn till vad den betyder i ett socialt, ekonomiskt, kulturellt och religiöst sammanhang. Lidendet relaterar till alla dessa dimensioner, liksom omsorg och förvandling.

Analysen av kontexten måste vara kritisk, ifrågasättande och avslöjande. Den måste i synnerhet ge rum för röster som tenderar att försummas både i kyrkan och samhället. Särskilt angeläget är det att lyssna till de marginaliserades och exkluderades berättelser och fästa vikt vid deras version av varför saker och ting är som de är och var de ser tecken på hopp och en möjlig förändring. I denna process av att lära känna, analysera och kategorisera kontexten är det särskilt viktigt att kvinnors och unga människors perspektiv ges utrymme.

Bara när varje människas unika begåvning, människovärde och dagliga erfarenheter respekteras kan diakonin svara på sin kallelse och spela en aktiv roll för att skapa en bättre framtid genom att initiera förvandlingsprocesser. Alla människor bör få möjlighet att inte bara berätta sin historia utan också uppleva att historien lyssnas till och ges ett värde. Bara så kan alla spela en aktiv roll för att skapa en bättre framtid och förvandlingsprocesser initieras.

Som ett på tro grundat agerande ser diakonin en koppling mellan att studera kontexten och att studera Bibeln. Berättelser om lidande och förtryck i dagens verklighet kan tolkas och läsas i ljuset av liknande bibelberättelser. Men än mer påminner oss Bibelns vittnesbörd om Guds villkorlösa kärlek och omsorg om de lidande och marginaliserade, och om att Gud lovar oss en framtid och ett hopp.

För diakonin kan omvärldsanalysen aldrig bli ett självändamål. Syftet är att förbereda en diakonal insats och försäkra sig om att den är väl genomtänkt med hänsyn till de människor som behöver den. Analysen är till hjälp för att

ange prioriteringar och formulera syften för ett gemensamt agerande och för att välja arbetsmetoder som är effektiva och baserade på diakonala värderingar. Den skapar en medvetenhet om vilka resurser som står till buds, om möjligheter och begränsningar och tänkbara samarbetspartner.

2. Globala trender som påverkar lokala kontexter

Vår tid är en tid då det lokala sammanhanget inte kan utforma sitt liv i isolering. Alla lokala situationer påverkas av bredare ekonomiska, religiösa, sociala, kulturella och politiska trender. Därutöver präglar globaliseringens realitet i hög grad det ekologiska, ekonomiska, sociala, kulturella och till och med det religiösa livet i hela världen.

LVF-dokumentet *Mission i kontext* räknar upp "globaliseringens komplexa följder" som en första punkt i beskrivningen av hur "förändrade globala förhållanden påverkar globala och lokala kontexter". Dokumentet pekar på globaliseringens dubbelhet. Att uttömmande analysera globaliseringens komplexitet, dess utmaningar och möjligheter, vore en alltför omfattande uppgift för det här dokumentet.

Å ena sidan har globaliseringen medfört ett antal landvinningar på olika områden i livet, som kommunikationstekniken och den vetenskapliga forskningen. Den har också höjt medvetenheten om sociala frågor och mänskligt lidande runt om i världen och gjort oss bättre på att reagera och ingripa vid kriser. Det är möjligt att peka på förbättringar som har gjort livet enklare för miljontals människor. Fler barn får till exempel möjlighet att gå i skolan och fler människor än någonsin förr har tillgång till rent vatten. Satsningar på att bekämpa svåra sjukdomar som tbc och malaria visar uppmuntrande resultat. Mycket av detta har varit möjligt på grund av globala satsningar som

© LUCSA

nästan vilka medel som helst för att öka vinsten.²

Den ekonomiska globaliseringen får många följder. En av de mest negativa är att den skapat en växande klyfta mellan de rikaste och de fattigaste i världen. Därtill kommer att starka krafter i den globala ekonomin, som de transnationella företagen, är undantagna från politisk kontroll och demokratiskt beslutsfattande. Ändå har de makt att

de millenniemål som lanserades 2001 av Förenta Nationerna (FN).

Å andra sidan får globaliseringen också negativa följder, i många fall svåra sådana. Speciellt gäller detta när fokus läggs vid den ekonomiska globaliseringen i den form den fått genom de internationella finans- och handelsinstitutionerna och deras agerande.

Den ekonomiska globaliseringen drivs av antagandet att marknadens ”osynliga hand”, om den ges relativt fria tyglar, kommer att garantera det optimalt goda i varje individs strävan efter ekonomisk vinning. Människor ses främst som individer med omätliga behov eller önsknings, och vad de eftersträvar och tävlar med varandra om är att förvärva eller ”ha” mer – snarare än att ”vara” i gemenskap med andra. De mål som dominerar är obegränsad ekonomisk tillväxt och produktivitet, ägarskap och kontroll är vad som räknas, tillsammans med en villighet att bruka

avgöra framtiden för hela nationer, särskilt när de allierar sig med stora nationer vars politiska och ekonomiska agendor är tätt förbundna med varandra, på samma sätt som i gångna tiders imperier.

Konsumtionstänkandet, föreningarna och det hotade, bräckliga ekosystemet är andra negativa följder av den ekonomiska globaliseringen. De senaste årens utveckling har fäst uppmärksamheten vid ytterligare två frågor som gett upphov till ny oro och fruktan: de finansiella systemens bräcklighet och klimatförändringens dramatiska följder, särskilt för världens fattigaste och mest sårbara länder.

Denna utveckling lyfter fram fattigdomen som en angelägen utmaning. Enligt siffror från FN lever minst 80 procent av mänskligheten på

² Översatt här från Karen L. Bloomquist (red.): *Communion, Responsibility, Accountability. Responding as a Lutheran Communion to Neoliberal Globalization*, Documentation 50 (Genève: LVF 2004), s. 25–26.

mindre än 10 dollar om dagen i länder där inkomstskillnaderna ökar. UNICEF rapporterar att uppemot 30 000 barn om dagen dör till följd av fattigdom.

I många samhällen kan man se att fattigdomen ter sig allt kvinnligare eftersom den slår hårdare mot hushåll som leds av en kvinna, särskilt bland äldre kvinnor. Kvinnor har också sämre ekonomiska och politiska möjligheter att höja sin egen och sina familjers levnadsnivå. Fattigdomen fångar kvinnorna i en fälla med lager på lager av diskriminering och hindrar dem från att hävda sina rättigheter.

Efter att ha tagit del av rapporteringen om de omänskliga livsvillkor som fattigdom medför fastslog en LVF-konsultation i september 2006 om fattigdomen och kyrkans missionsuppdrag i Afrika:

I tider som dessa måste de syndfulla krafter som vidmakthåller fattigdomen fördömas. Sådana krafter fortsätter exploatera våra länder och berövar miljontals människor deras av Gud givna rätt till dagligt bröd och ett anständigt liv. Till dessa krafter hör orättvisa ekonomiska system, en upptrappning av konflikter och våld och att människor drivs att fly från länder där deras folk bott i generationer. Spridningen av hiv och aids förvärras av fattigdom. Människor tvingas bo under broar och söka på sophögar efter sitt dagliga bröd. Män, kvinnor och barn har inte längre några tårar kvar och de berövas sina rättigheter, gåvor och möjligheter. Ökningen av antalet unga människor som saknar arbete och hopp är alarmerande. I snart sagt alla fattigdomssituationer bär kvinnorna en oerhört tung börda och stönar under sina ändlösa vändor. Dessa förfärliga förhållanden är oacceptabla och syndiga.³

³ Översatt här från *"So the Poor Have Hope, and Injustice Shuts its Mouth"*. *Poverty and the Mission of the Church in Africa*, LWF Studies 01/2007 (Genève: LVF), s. 16.

Migration är ett av de tydligaste uttrycken för denna realitet. Antalet flyktingar och tvångsflyttade är större än någonsin. År 2007 registrerades i hela världen nästan 32 miljoner flyktingar i över 70 länder. Av dessa var närmare 14 miljoner internflyktingar. Därutöver har miljontals människor lämnat sitt land för att söka en bättre framtid för sig själva och sina familjer i ett försök att fly undan fattigdom eller situationer av stor osäkerhet. Som migrantarbetare har de inte alltid samma rättigheter och tillgång till faciliteter som den bofasta befolkningen. De löper stor risk att utnyttjas och utsätts ofta också för diskriminering och främlingsfientlighet.

Människohandel är en annan erfarenhet, kanske den mest smärtsamma, av lidande i det här sammanhanget. Människohandeln anses vara den snabbast växande kriminella handeln i världen och tvingar hundratusentals människor, främst kvinnor, in i de moderna former av slaveri som drabbar prostituerade och livegna hushållsarbetare.

"Social rörlighet" har blivit ett viktigt uttryck för att beskriva en tendens i de flesta samhällen till att gå från fasta strukturer, som ofta bygger på klass, etnisk sammansättning och kulturell heterogenitet, till pluralistiska former för att leva tillsammans. Migration och urbanisering

© ECCB/Jan Silar

är två viktiga faktorer i denna utveckling. Social rörlighet kan bryta ner traditionella etniska och kulturella barriärer. Den kan också göra att kollektiv identitet och kollektivt ansvar eroderar och gynna sådana former av individualism som ställer individen ensam med sin kamp i livet.

En annan konsekvens av denna ”rörlighet” är att etiska frågor ses som relativa och att det blir var och ens ensak att fatta beslut om sådant som abort, dödshjälp och ingrepp i arvsmassan. Den moderna tekniken och avancerade forskningen har gjort frågor om människors liv och död mycket mer komplexa än för bara en generation sedan. Går sådana frågor alls att lösa på individuell basis? Eller behöver de förankras i värdesystem som kan sätta dem i ett vidare perspektiv än det som gäller den mest omedelbara handlingen?

”Social sammanhållning” (uppfattad som att en gemenskap är något mer än bara summan av de individer den består av) har framhållits som ett nödvändigt villkor för samhällsbildning. Hur skapas en sådan social sammanhållning? Den förefaller innehålla flera olika komponenter: politiska föreställningar, etiska värden, grundläggande övertygelser om och visioner av vad som är gott och värt att kämpa för. Tro har med alla dessa komponenter att göra, och trons människor kan spela en viktig roll i den process där social

sammanhållning skapas. Detta är en av möjligheterna i postmodernitetens öppenhet för religiös och kulturell mångfald. Det som ibland kallas ”religionens återkomst” har en sådan löftesrik dimension men måste samtidigt ses i relation till sin mer skrämmande dimension, den som gynnar framväxten av en reaktionär och våldsam fundamentalism. För diakonin öppnar denna utveckling nya möjligheter att integrera tro och handling, att främja hopp, kärlek och rättvisa mitt i människors verklighet.

Allt det här är frågor som utmanar kyrkorna att utforma sin diakoni så att de frimodigt kan agera för lidande och marginaliserade människors bästa och tydligt ta ställning för rättvisa, fred och skapelsens integritet. Det är frågor som måste få påverka valet av prioriterade områden för det diakonala handlandet och utformningen av beslut om varför vissa aktiviteter uppmärksammas mer än andra. Frågorna får också konsekvenser för vilka metoder diakonin arbetar med. Allt som allt måste denna diakoni – i praxis och i teori – återspegla sin ofrånkomliga relation till omvärlden i alla dess dimensioner: sociala, politiska, religiösa, ekonomiska och kulturella.

Medvetenheten om världsläget får inte dra uppmärksamheten bort från den lokala situationen och dess betydelse. Globala trender kan egentligen bara förstås ur lokalt perspektiv – i tolkningen och utvärderingen av deras konsekvenser för vanliga människors liv och vardag. Den globala bilden är till hjälp för att förstå den lokala, men det omvända gäller i lika hög grad. Ordet *glokal* har skapats för detta inbördes samband mellan det globala och det lokala, både i analys och handling. Studiet av den lokala kontexten måste dock gå längre än till att göra sig en allmän bild. Det måste ingående belysa lokala förhållanden och utmaningar. Bara så görs den allmänna bilden så tydlig att det blir möjligt för diakonala aktörer att kritiskt pröva om deras arbete faktiskt svarar mot de utmaningar som

© LWF/S. Lim

identifierats eller om det finns behov av förnyelse för att omformulera mål och strategier och för att bygga nya allianser.

Av precis samma anledning får den lokala kontextens möjlighet att stå emot globala trender och kanske rentav föra fram alternativ till dem inte underskattas. Ett uppmuntrande exempel är de fair trade-initiativ som skapat en länk mellan lokala odlare och lokala konsumenter i skilda delar av världen. Historien innehåller otroliga berättelser om hur förnyelse och förändring oväntat har utgått från vad som betraktats som perifera områden. Natanaels cyniska kommentar i Joh 1:46: ”Kan det komma något gott från Nasaret?” visade sig felaktig och detta får förbli en tankeställare när människor brister i respekt för den lokala verkligheten och dess potential för förvandling.

3. Förändringar i det diakonala handlandets kontext

Det diakonala handlandet har förändrats från en generation till nästa till följd av förändrade förhållanden i kontexten. Detta beror delvis på utmaningar som de ovan nämnda; till dels beror det på ideologiska förhållanden och det slags tolkning som görs av diakonala insatser i samhället.

I de flesta regioner får globala trender betydande följder för det diakonala arbetet. De skapar nya utmaningar och ändrar villkoren för de diakonala insatserna. Några av dem har nämnts ovan.

Men också den lokala och den regionala verkligheten påverkar det diakonala arbetet. I många länder i det globala Syd får den generella utarmningen konsekvenser för kyrkan. På de flesta håll har det blivit svårare att upprätthålla diakonala institutioner som sjukhus. Det finansiella stödet från partner i Nord minskar.

© LWF/D. Lorenz

Hauptarchiv der v. Bodelschwinghschen Anstalten Bethel

Till exempel kan vissa kyrkor komma fram till att de inte längre kan fortsätta sitt arbete och överlämnar sina sjukhus till regeringen eller den privata sektorn. Man kan hävda att dessa institutioner är ett arv från en tid då utländska missionärer förde med sig tillräckliga resurser från sina hemländer och att det diakonala arbetet idag bör vara mer mobilt och samhällstillvänt och mindre beroende av kostsamma strukturer. Å andra sidan är det sorgligt om kyrkorna måste ge upp sitt hälso- och sjukvårdsarbete, särskilt i tider av så enorma utmaningar som exempelvis aids-pandemin.

I lokala miljöer tar sig fattigdomen distinkta uttryck som har specifika underliggande orsaker. Svag ledning, korruption, etniska konflikter och inbördeskrig är några av de faktorer som lägger sten på bördan för människor som redan lever i fattigdom. Det är samtidigt faktorer som manar

kyrkorna att förnya sitt diakonala åtagande och hitta nya sätt att ta sig an de fattiga och förtryckta och arbeta med dem, lyfta fram deras människovärde och försvara deras rättigheter.

Östeuropa är en region som upplevt dramatiska förändringar de senaste årtiondena. Längre tillbaka deltog kyrkorna i olika slags diakonalt arbete och drev bland annat många institutioner. När kommunisterna tog makten stoppades detta arbete och många byggnader togs i beslag av regeringen. När kommunismen sedan kollapsade kände kyrkorna det som en utmaning att återuppliva sitt diakonala åtagande. Särskilt i den första fasen fick de starkt stöd från diakonala partner i Väst som gjorde det möjligt att initiera olika diakonala aktiviteter. Men de upptäckte snart att de inte kunde göra sig beroende av resurser utifrån och inte heller återgå till läget som det var före kommunismen och den ställning de som kyrkor

haft förr. Det fanns ett tydligt behov av att ge det diakonala engagemanget en ny inriktning mot nya utmaningar och nya politiska förhållanden.

Också i Västeuropa har betydande förändringar skett under de senaste årtiondena. I de välfärdsstater som växte fram under 1950- och 1960-talen kom de diakonala institutionerna att integreras i välfärdssystemen. Denna erfarenhet såg olika ut i olika länder. Grundprincipen var dock att tillgången till hälsovård och socialtjänst sågs som en solidaritets- och rättvisesak, inte som en fråga om välgörenhet. Ett annat viktigt antagande var att dessa tjänster skulle utföras av professionella medarbetare i enlighet med offentligt gällande normer.

Det moderna välfärdsarbetet kunde inte längre bygga på religiösa motiveringar och värden utan vilade istället på politiskt tänkande och samhällsintressen. Detta påverkade kraftigt det diakonala handlandet, särskilt det som finansierades med offentliga medel eller på andra sätt var integrerat i den offentliga sektorns program för hälso- och sjukvård och social omsorg. Man kan säga att samhällets sekularisering i viss mån har lett till en sekularisering av diakonala institutioner och diakonalt arbete.

Medan detta förblir en utmaning har ytterligare en tillkommit under de senaste årtiondena. Välfärdssystemen har i en del västländer satts under press. Kritikerna hävdar att de är ineffektiva och kostar för mycket. Privatisering och andra marknadsorienterade lösningar införs. Var placeerar sig de diakonala institutionerna i den diskussionen? Som icke vinstdrivande organisationer är de varken offentliga eller privata i kommersiell bemärkelse. De motsätter sig ofta kravet på kostnadseffektivitet, särskilt där det skulle gå ut över grundläggande värden och god vårdkvalitet.

Hur ser sig diakonin påverkad i sin ideologiska identitet av dessa olika utmaningar? Har det diakonala arbetet ett mervärde och en specifik kompetens att tillföra? Finns det risk för att

politiska och ekonomiska påtryckningar urholkar det diakonala handlandets särskilda identitet?

Relationen mellan diakonin och de offentliga myndigheterna återspeglar ofta relationen mellan kyrkan och staten i ett land. Ibland innebär det ett nära samarbete där det diakonala arbetet uppfattas ske på regeringens uppdrag och finansierat helt med offentliga medel. I andra fall förhindras en sådan relation av en hållning av ömsesidig misstro. Frågan är om samarbetet mellan offentliga myndigheter och diakoni förutsätter en traditionell "kyrka-stat"-allians för att fungera eller om det går att bygga upp andra relationsformer till exempel inom ramen för civilsamhället?

4. Hopplöshetens spiraler och hoppets spiraler

Den bild som här ges av den globaliserade världen kan uppfattas som en hopplöshetens spiral. Upplevelser av svårigheter och lidande på individnivå kopplas till motsvarande erfarenheter på andra nivåer som de sociala, politiska och ideologiska. I den processen inte bara bekräftas utan förstärks känslan av maktlöshet och fruktan.

På den politiska nivån ser människor i vissa länder hur subventionerna för baslivsmedel sänks, ofta till följd av påtryckningar från internationella finansiella institutioner. I andra länder skärs välfärdssystemen ned eller avskaffas. I båda fallen drabbas de fattigaste hårdast. På ideologisk nivå förklaras detta med en marknadsinriktad nyliberalism; andra hävdar att den offentliga välfärden är för dyr i drift och på sikt kommer att urholka landets ekonomi.

I många länder har det privata välståndet ökat samtidigt som de offentliga institutionerna utarmats, vilket förmodligen återspeglar en individualiseringstrend i den postmoderna kulturen.

Individualisering är en livsstil för autonoma människor på jakt efter individuella möjligheter och var och en ses som ensam ansvarig för sin egen framtid. Olyckligtvis är det dock inte möjligt för alla att skapa sig ett gott liv på sådana villkor. Personliga, ekonomiska eller kulturella skäl, eller en kombination av dem, kan hindra att människor får sin del av vad som betraktas som allmänna tillgångar och rättigheter. Istället marginaliseras de och stängs ute från sådana tillgångar och rättigheter. Hopplöshetens spiral lägger inte bara den ena negativa erfarenheten till den andra när den kopplar samman en nivå med en annan, den får också ett slags centrifugaleffekt såtillvida att den förpassar dem som fastnat i det här systemet allt längre ut i marginalerna.

Marginalisering måste därför ses som en mångdimensionell erfarenhet. Den har en personlig dimension där människor berövas sin självkänsla. Människor stigmatiseras och tystas ner. På den sociala nivån etableras exkluderande mekanismer som rättfärdigas ideologiskt.

© LWFD, Lorenz

En sådan beskrivning av verkligheten är förstas väldigt ensidig och de flesta människor upplever lyckligtvis livet som mycket rikare än vad presentationen av denna hopplöshetens spiral kan ge sken av. Människor upplever kärlek och godhet och relationer som ger anledning till hopp och framtidstro. Erfarenheten visar också att det är möjligt att bryta spiralen. Man kan

börja på vilken som helst av de olika nivåerna: den individuella, sociala, politiska eller ideologiska. Kampen mot apartheid är ett viktigt exempel där olika aktörer hittade olika utgångspunkter för sitt engagemang.

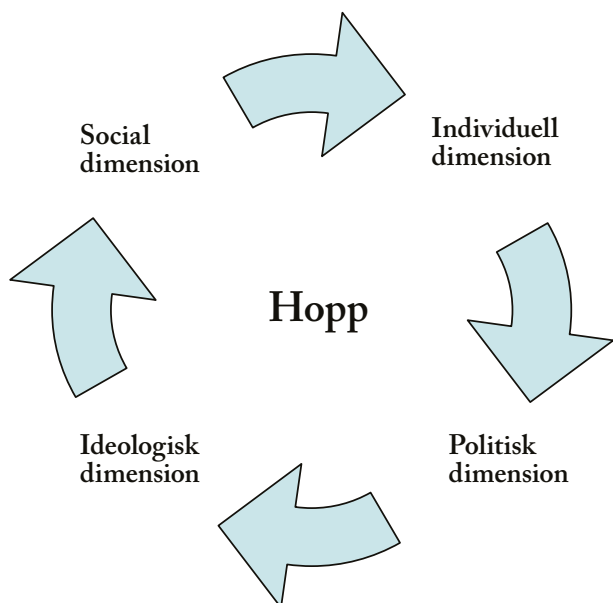
Som människor lever var och en av oss sitt liv som individ och som del av ett samhälle, som familjemedlem, granne, arbetskamrat, vän och medborgare. Det välkända afrikanska ordet *ubuntu* ger en tolkning av människans identitet som relaterad till andra. Ärkebiskop Desmond Tutu beskriver det som att en persons självkänsla kommer av att han eller hon vet sig höra till en större helhet. Därför förminsas alla när någon förödmjukas eller förminsas, torteras eller förtrycks.

Denna identitet kan tänkas som en spiral där relationerna kopplas till varandra på ett sätt som alltid vidgas till att inkludera andra, som Nelson Mandela en gång beskrev *ubuntu*: ”Den som färdades genom ett land kunde stanna till i en by och inte behöva fråga efter mat eller vatten. Så snart han stannar ger människorna honom något att äta, de tar emot honom som sin gäst. Detta är en aspekt av *ubuntu* men det finns olika aspekter. *Ubuntu* betyder inte att människor inte själva ska göra något. Därför är frågan: gör du det du gör för att samhället omkring dig ska kunna bli bättre?”⁴

Ord som *ubuntu* kan förstas användas på ett romantiskt sätt som idealiserar en tradition utan att hänsyn tas till en bister social verklighet och erfarenheterna av det sydafrikanska samhällets fragmentisering. En av fördelarna med ordet är ändå att det beskriver omsorg på ett holistiskt sätt. Det visar hur viktigt och hur löftesrikt det är att få höra samman med andra så att hoppet hålls ständigt levande. Följande grafiska framställning av en hoppets spiral kanske kan vara användbar för att illustrera detta. Den bygger på uppfattningen att människovärde uttrycks och bekräftas

⁴ Se: [www.en.wikipedia.org/wiki/Ubuntu_\(philosophy\)](http://www.en.wikipedia.org/wiki/Ubuntu_(philosophy)).

på flera olika sätt och i relationerna mellan dem. Det är detta som formar en gemenskap och det är så som vi upplever gemenskapens värden.

Figur 1: Hoppets spiral.

Den *politiska dimensionen* syftar på det faktum att det politiska livet är beroende av medborgare som ger uttryck för sitt hopp och sin framtidsvision. De många sociala rörelser som formar civilsamhället ger exempel på detta med sin kraft att stärka demokratin och de politiska processer som bygger på delaktighet underifrån.

Kopplad till denna är den *ideologiska dimensionen* som definierar vad som är sant, gott och rätt och dit människor kommer med sin agenda för att verka för solidaritet, rättvisa, fred och omsorg om skapelsen, allt i enlighet med sin världsåskådning och sina värderingar.

Den *sociala dimensionen* är den som tydliggör om varje individ får eller inte får rum att vara med i enlighet med sin egen identitet och sitt engagemang. Om där inte finns något utrymme kan ideologin bli totalitär, vilket är fallet där bara en sanning tillåts eller bara en tolkning av hopp kommer till uttryck. Den sociala arenan har dock potential att inrätta mekanismer för inkludering och bemyndigande till delaktighet och att

betrakta mänskliga skillnader som en möjlighet, inte ett problem.

Verklighetens många dimensioner är naturligtvis långt mer komplexa än denna illustration förmår göra rättvisa åt. Inom varje dimension ryms också motsägelser som gör att det inte är så enkelt som man skulle önska att arbeta för ett bättre liv.

Detta oaktat har vägkartor alltid varit viktiga för människor i rörelse. Även hoppet behöver sina vägkartor. Den verkliga frågan är om hoppet, som en djup önskan i varje människa om att något bättre ska hända, är grundat i vad vi är som Guds skapelse. Hopp är inte bara en inbyggd dimension av att finnas till. Alla har vi sett hopp bli till verklighet, som så många berättelser vittnar om – när en svårt sjuk familjemedlem blir frisk, när ett gemensamt problem kan lösas genom samarbete eller när förtryckta människor gör sig fria. Sådana tillfällen har blivit till uttryck för hoppets spiraler och givit styrka åt en vidare verklighet i dess politiska, ideologiska och sociala dimensioner.

Diakonin låter sig utmanas av hopplöshetens spiral och söker i sitt agerande ge stöd åt hoppets spiral. Diakonin tar initiativ till att följa människor som går från ett steg till nästa, och ser hela tiden framför sig en möjlighet till förvandling, försoning och bemyndigande.

5. Existentiella utmaningar i alla kontexter

Det är viktigt att minnas att vissa grunddimensioner i människors liv är konstanta och oberoende av de många kontexterna. De uppenbarar existentiella utmaningar som alltid kommer att kräva en diakonal respons, nämligen det faktum att vi alla är utsatta för sjukdom, smärta och lidande och att vi är skapta dödliga och inte kan undgå döden. I det perspektivet blir det tydligt

att diakoni är en uppgift *och* en möjlighet i alla mänskliga situationer.

Därtill kommer att vi alla, inom och runt omkring oss, märker hur det ondas destruktiva kraft vill skada och fördärva relationer och ansvarsförhållanden. Ibland handlar vi i strid med

Mekane Yesus-kyrkan i Etiopien (EECMY, Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus) startade 2003 ett projekt för barn som mist sina föräldrar i aids. De flesta hade levt ensamma i flera år utan någon som tog hand om dem och utan framtids hopp. Kyrkan samarbetade med lokala ledare för att identifiera de 150 barn som allra mest behövde komma med i projektet. Syftet var att inte bara ge mat och husrum utan att integrera dem i nya familjer. Vart och ett av barnen fick ett hem hos en familj i närheten av den plats där de bott förut. Familjerna fick ekonomiskt stöd för att kunna hålla dem med mat, sängar och filtar samt obligatorisk skolutrustning. Genom regelbundna besök av kyrkans medarbetare säkerställdes deras tillgång till läkarvård och fortsatt utbildning. Efter tre år frågade man barnen vad som varit den största förändringen som projektet medfört i deras liv. Alla svarade likadant: nu har vi någonstans att bo på natten, vi får mat varje dag och kan gå i skolan och vi har fått nya föräldrar och syskon att leva med. Den mest fantastiska förändringen är att förut var vi hemlösa och övergivna men nu har vi någonstans att höra hemma och det ger oss hopp för framtiden.

våra djupaste övertygelser och lyckas inte leva upp till de förväntningar som ställs på oss. Goda avsikter kan också uppfattas som sin motsats. Från teologisk synpunkt handlar detta om arvsyndens, insikten att alla människor genom sin natur är indragen i ett syndigt handlande. Denna realitet gör oss alla till det ondas offer, samtidigt som den också gör oss medansvariga för allt ont som görs.

Men detta är inte hela sanningen. I Kristus är vi ”en ny skapelse” (2 Kor 5:17) som inte längre lyder under syndens makt. Det diakonala handlandet söker för den skull stå emot det onda på alla nivåer, också på den sociala och politiska nivån. Det är nödvändigt att vända sig mot det onda och ta avstånd från det. Det diakonala handlandet förkunnar frimodigt att det finns andra sätt att vara människa i trons, hoppets och kärlekens perspektiv.

Naturligtvis påverkar kontexten vilket svar som kan ges på dessa existentiella utmaningar. I en hopplöshetens spiral läggs lidande ofta till lidande. Detta kan hända både i välbärgade samhällen och på extremt fattiga platser. På samma sätt kan lidandet minska när hoppets spiraler får bereda rum för omsorg, solidaritet och ett engagemang för rättvisa, och för den kärlek i Kristus som aldrig upphör och som bär allt, tror allt, hoppas allt och uthärdar allt (1 Kor 13:7–8).

Frågor för fortsatt reflektion

1. Vilka är de mest angelägna frågorna i samhället som kräver en diakonal respons från din kyrka? Är de lokala, regionala eller globala?
2. Hur utövas diakoni i din kyrka? Hur motsvarar detta de behov som den förra frågan pekade på?
3. Är ”hoppets spiral” (se figur 1, s. 21) relevant i ditt sammanhang? Hur skulle du kunna använda den för att tolka situationen där du lever?

DEL II: DIAKONINS IDENTITET

© EYCE

Del II: Diakonins identitet

1. Den tro vi bekänner på en treenig Gud

Som kristna bekänner vi vår tro på Gud som treenig. Denna tro utgör kyrkans identitet och därmed även diakonins identitet.

Tron på Gud som skapare bekänner att "jorden är Herrens med allt den rymmer, världen och alla som bor i den" (Ps 24:1). Tron på en skapande Gud inbegriper också förundran och lovsång

där vi ger uttryck för hur i grunden gott och aktansvärt allt skapat är. Den står i samklang med skaparens egen slutsats vid slutet av varje dags skaparverk: "Gud såg att allt som han hade gjort var mycket gott" (1 Mos 1).

I Ps 19 talas det till och med om hur hela kosmos firar Gud som skapare! "Himlen förkunnar Guds härlighet, himlavalvet vittnar om hans verk. Dag talar till dag därom och natt undervisar natt. Det är inte tal, det är inte ljud, deras röster kan inte höras, men över hela jorden når de ut, till världens ände deras ord." På liknande sätt sjunger författaren till Ps 8 skaparens lov: "Herre, vår härskare, väldigt är ditt namn över hela jorden." Och han fortsätter peka på människans oväntat stora roll och värde: "När jag ser din himmel, som dina fingrar format, månen och stjärnorna du fäste där, vad är då en människa att du tänker på henne, en dödlig att du tar dig

an honom? Du gjorde honom nästan till en gud, med ära och härlighet krönte du honom.”

En sådan tro står i motsats till världsåskådningar där skapelsen reduceras till materiella ting som människorna är fria att bruka eller till och med att förbruka. Materien betraktas aldrig enbart som materia utan ses som ett uttryck för Guds goda vilja, vidrörd av Guds oändliga kärlek. Guds goda skapelse får inte reduceras till ett objekt för mänsklig konsumtion utan är värd respekt och omsorg. Alla varelser hör samman i ett ekosystem av ömsesidiga relationer och ömsesidigt beroende. Särskilt i tider av dramatisk ekologisk kris blir denna systemiska ståndpunkt synnerligen angelägen.

Alla människors värde har sin djupaste grund i att de är skapade till Guds avbild. Detta utgör dock ingen grund för någon som helst form av antropocentrism där allt annat uppfattas som skapat enbart för att tjäna människorna. Tvärtom ger Gud ett särskilt ansvar till hela mänskligheten att vara goda förvaltare av Guds skapelse.

Det diakonala handlandet bejakar denna kallelse och strävar efter att ge människor möjlighet att vara samarbetspartner i Guds mission. Att handla så är att bekänna sin tro på Gud som en i världen ännu närvarande skapare – varje dag och i varje situation. Det diakonala handlandet stämmer in med sin egen röst när hela kosmos förkunnar den treenige Gudens härlighet. Tanken på en fortgående skapelse finns uttryckt i Luthers lilla katekes:

Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, har gett mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen och att han ännu håller det vid liv; att han ger mig kläder och skor, mat och dryck, hus och hem, maka och barn, åker, boskap och alla ägodelar; att han var dag försörjer mig rikligt med allt vad jag behöver för livets uppehälle och att han skyddar mig för allt farligt och bevarar mig för allt ont.

Allt detta gör Gud av sin faderliga godhet och barmhärtighet, utan att jag förtjänar det eller är värd det. Därför bör jag tacka och lova, tjäna och lyda Gud. Det är visst och sant.⁵

Denna syn på världen motiverar kristna människor till allt slags diakonalt handlande. Den motiverar också kristna människor att av god vilja arbeta tillsammans med alla människor och att kännas vid varje människa som skapad till Guds avbild och som bärare av ett uppdrag som Guds medarbetare i den kärlek och omsorg som Guds ständigt visar hela sin skapelse.

Likväl erkänner den kristna tron att det finns onda krafter, orättvisa och död som varje dag försöker fördärva livet – både utanför kyrkan och inom den – och att de krafterna i vissa lägen tycks avgå med segern. Men likafullt segrar det hopp som bygger på Bibelns budskap om att Gud är Livets Gud som ger en framtid och ett hopp åt alla, och särskilt åt de fattiga och exkluderade (ett hopp där allt hopp är ute, Rom 4:18; ”tron är grunden för det vi hoppas på; den ger oss

Gud älskar hela mänskligheten. Därför att Gud först älskat oss kan vi själva älska och respektera varje människas värde. Det diakonala tänkandet och handlandet fokuserar i synnerhet på dem vars värdighet blivit kränkt. Detta förutsätter en andlig grund, baserad på Guds verk och på Kristi tjänargärning. Därför har kyrkan i uppdrag att vittna för hela mänskligheten om Guds kärlek till världen i Jesus Kristus. Diakoniutövning är en form för detta vittnesbörd.

Källa: *Diaconia Charter*,
utarbetat inom *The European Federation for Diakonia*
(Eurodiaconia) 2000.

⁵ Martin Luther: *Lilla katekesen*, översättning, inledning och kommentarer av Carl Axel Aurelius och Margareta Brandby-Cöster (Uppsala: Svenska kyrkan 2011), s. 29

visshet om det vi inte kan se”, Heb 11:1). Den tron motiverar diakonin att stå emot det onda och verka för rättvisa, att stå upp med och för människor i nöd och att agera frimodigt som ett förvandlande tecken på hopp.

Tron på Jesus Kristus bekänner honom som den Gud som blev människa och som kom ”inte för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många” (Mark 10:45). Här syftar Jesus på sitt messianska uppdrag när han använder ordet ”tjäna” (på grekiska: *diakonein*) på ett sätt som gör förkunnelse och diakoni till omistliga dimensioner i hans sändning till världen. Innebörden är att Guds rike genom Jesus bryter in i vår verklighet.

Alltifrån första början bejakar Jesus i sin förkunnelse hela spännvidden i sitt uppdrag. Jesu diakoni rymmer flera dimensioner. Det är en befrielse- och försoningshandling, en helande handling som lyfter fram alla dem som är ”som får utan herde” (Matt 9:36), och som särskilt tar parti för dem som lider, förtrycks och marginaliseras. Genom Jesu diakoni bejakas och försvaras människovärdet. Relationer byggs och befästs, relationer som förblir bestående också i tider av lidande och död. Diakoni är alltså ett profetiskt vittnesbörd om gudsrikets värderingar.

I allt detta visar sig också en annan dimension av Jesu diakoni: med auktoritet bjuder han in människor, även syndare, att ingå i den messianska gemenskap som han grundar och han gör dem delaktiga i hans mission. Detta tydliggörs vid det tillfälle då nattvarden instiftas: ”Men jag är mitt ibland er som er tjänare” (Luk 22:27). Med sin diakoni lägger Jesus alltså inte bara grunden för en ny gemenskap utan ger också ett uppdrag till dem som deltar i den. Den är en manifestation av Guds nåd som försonar, förvandlar och bemyndigar. Detta är också själva kärnan i berättelsen om hur Jesus tvättar sina lärjungars fötter (Joh 13). Även om ordet diakoni inte nämns i det kapitlet framställs Jesu tjänst som en verksam handling med innebörden att lärjungarna ”har gemenskap med” honom (Joh 13:8). Att Jesus tvättar lärjungarnas fötter är alltså inte i första hand en etisk demonstration av ödmjukhet; det visar att en ny tid i mänsklighetens historia tar sin början och att den nya lärjungagemenskapens inklusiva karaktär kommer till uttryck i Jesu egen diakonala auktoritet (Joh 1:13).

Tron på den heliga Anden är en bön att Guds livgivande ande av nåd ska väcka vår tro och ge oss kraft att delta i de troendes gemensamma liv och mission. Detta illustreras i berättelsen om Andens utgjutande i Apg 2 där de förut så ängsliga lärjungarna förvandlas när Anden faller över dem och därmed får kraft – bemyndigas – för det uppdrag som ges dem.

På pingstdagen förkunnade aposteln Petrus att den heliga Andens ankomst uppfyllde profeten Joels löfte om att ”era söner och döttrar skall profetera ... ja, över mina tjänare och tjänarinnor skall jag i de dagarna utgjuta min ande” (Apg 2:17–18). Att unga människor, kvinnor och rentav tjänare eller slavar här omnämns särskilt intygar att Andens verk är inklusivt till sin karaktär, alltså tvärt emot vad som ofta ses som en naturlig maktordning. Detta ligger helt i linje med hur

© LWF/E.-S. Vogel-Mfatto

Jesus ofta vände på sin tids sociala ordning och gav röst åt människor som förväntades hålla tyst.

Den heliga Anden gör inklusiviteten till ett grundläggande värde i kyrkans liv och i det diakonala handlandet. Dopet är en helig plats i kyrkans liv där den inklusiva karaktären kommuniceras på ett radikalt sätt genom att också små barn tas upp i de troendes gemenskap. Samtidigt är dopet just det tillfälle då den heliga Anden bemyndigar den som döps till delaktighet i Guds mission. Enligt en gammal kyrklig tradition tar den döpte emot ett tänt ljus som påminner den personen och alla andra döpta om Jesu ord till sina lärjungar: ”Ni är världens ljus ... På samma sätt skall ert ljus lysa för människorna, så att de ser era goda gärningar och prisar er fader i himlen” (Matt: 5:14–16).

I Paulus undervisning relateras detta till Andens gåvor (*karisma*): ”Nådegåvorna är olika, men Anden densamma. Tjänsterna är olika, men Herren densamme” (1 Kor 12:4–5). Dessa gåvor utrustar den enskilde kristne för tjänst men också gemenskapen som helhet så att den kan bli en bild för Kristi kropp. Mångfalden av gåvor bejakas här som ett värde, analogt med hur en kropp består av olika lemmar. Paulus varnar för att fästa större vikt vid somliga gåvor än vid andra och påminner om att också kroppens allra minsta lemmar är livsviktiga och omistliga.

I luthersk tradition har denna lära om gåvornas lika värde lett till vad som betraktas som ett ”allmänt prästadöme” eller alla troendes prästadöme. Detta kan också omformuleras som ett ”allmänt diakonat” som alla döpta är kallade till och utrustade för, oavsett vilken status de verkar ha eller vilka sociala förhållanden de lever under. Grundvillkoret för denna realitet är utgjutandet av Helig Ande och den gemenskap med Kristus som dopet ger. Dopet ger oss ju del i Kristi död och uppståndelse ”för att också vi skall leva i ett nytt liv” (Rom 6:4). I Kristus, som är världens

Ljus, förvandlas de som följer honom till att själva bli världens ljus.

Detta påminner om Luthers förklaring till den heliga Anden i Lilla katekesen:

Jag tror, att jag inte av eget förnuft eller egen kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom, utan den heliga Anden har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåvor, samt helgat och behållit mig i en rätt tro. Anden kallar, församlar, upplyser, helgar, behåller och bevarar hela kristenheten på jorden hos Jesus Kristus i en rätt tro, och ger mig och alla trogna i denna kristenhet riklig förlåtelse var dag för alla synder. På den yttersta dagen skall Anden uppväcka mig och alla döda och ge mig och alla trogna i Kristus ett evigt liv. Det är visst och sant.⁶

Detta är sannerligen en fast grund för att få leva inkluderad och även bemyndigad som deltagare i Guds mission.

Diakoni är kyrkans omsorgstjänst. Den är evangeliet i handling och uttrycks genom nästankärlek, inkluderande gemenskap, värnande om skapelsen och kamp för rättvisa.

Definition av diakoni, Plan for diakoni i Den norske kirke

2. Diakoni som en del av att vara kyrka

Redan från första början såg sig den kristna gemenskapen som ovillkorligen förpliktad att föra Jesu diakonala mission vidare. Minnet av vad

⁶ *Ibid.*, s. 31.

© LWF/E.-S. Vogel-Miäro

ling som slog vakt om kyrkans grundläggande självförståelse och som handlade om hela gemenskapens välbefinnande och offentliga trovärdighet. De sju var alla "fyllda av ande", en påminnelse om att den heliga Anden, som ger liv åt kyrkan, också är den kraft som välsignar dess diakonala livsstil. Berättelsen slutar: "Guds ord vann spridning, och antalet lärjungar i Jerusalem steg kraftigt" (Apg 6:7).

Diakoni relaterar således till församlingens etiska grundhållning och dess strukturer. Den är med andra ord ett uttryck både för vad kyrkan är

han lärt dem präglade tveklöst de värderingar och andra drag som utmärkte deras livsstil: "Jag har gett er ett exempel, för att ni skall göra som jag har gjort med er" (Joh 13:15), och: "Som Fadern har sänt mig sänder jag er" (Joh 20:21).

Diakoni blev alltså ett grundkoncept i de kristna församlingarnas liv runt om i det romerska riket. Det blev också det ord som betecknade ledande befattningar i kyrkan (så t.ex. i Rom 11:13, 2 Kor 4:1, Kol 4:17). Berättelsen i Apg 6 om hur sju nya ledare utsågs i Jerusalemsförsamlingen visar hur marginaliseringen av de grekiska änkorna sågs som en utmaning för kyrkans inkluderande karaktär. På spel stod inte bara värdigheten hos dem som förbigåtts i den dagliga diakonin utan själva gemenskapens diakonala kvalitet. Att bortse från detta vore att bortse från syndens förödande kraft och dess potential att bryta isär vad Gud försonat i Kristus. Utväljandet av de sju, som alla hade grekiska namn och alltså troligen representerade änkornas kulturella och sociala omgivning, var inte bara en praktisk åtgärd för att saker skulle fungera bättre. Det var en hand-

till sin natur och för vad som manifesteras i dess dagliga liv, planer och projekt. Därför är det naturligt att vissa konkreta verksamheter betecknas som diakoni. Ett exempel har redan nämnts, den dagliga utdelningen av mat och andra förnödenheter i Apg 6.

Ett annat är den insamling som Paulus och hans kolleger organiserade för den fattiga församlingen i Jerusalem. Detta initiativ nämns på flera ställen i Nya testamentet och kallas helt enkelt för "diakoni". Den utförligaste kommentaren finns i 2 Kor 8 och 9. Det är också idag intressant och lärorikt för utvecklingen av diakonins teologi att läsa hur Paulus förmanar församlingen i Korinth att delta i insamlingen.

Till att börja med är det värt att notera att Paulus inte uttryckligen säger någonting om den fattigdom som råder i Jerusalemsförsamlingen. Det kan hända att deras situation redan var välkänd och att inga ytterligare ord behövdes. Troligare är dock att det vittnar om en grundsyn på diakoni som byggd på teologiska och ecklesiolo-

giska principer och inte främst på de olika brist-situationer som människor drabbas av.

För Paulus är diakoni ett uttryck för *koinonia*, gudsfolkets nya gemenskap i Jesus Kristus. Intressant nog använder han till och med uttrycket ”diakonins *koinonia*” (2 Kor 8:4). De kristna församlingarna i Korinth, Makedonien, Jerusalem och på andra platser *håller samman för* diakonin samtidigt som de också *hålls samman av* diakonin, först och främst av Jesu diakonala uppdrag: ”Ni känner vår herre Jesu Kristi stora gåva: han, som var rik, blev fattig för er skull, för att ni skulle bli rika genom hans fattigdom” (2 Kor 8:9).

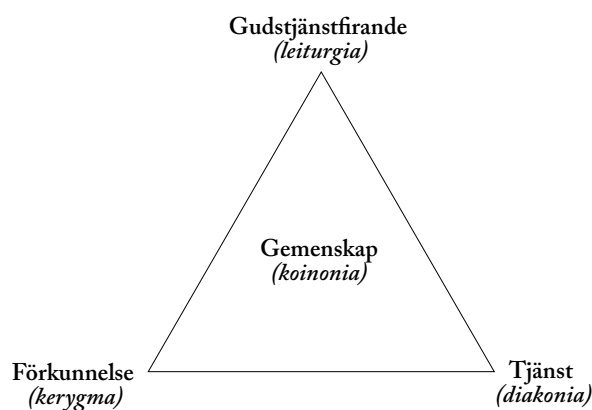
Ett nyckelord här är nåd. Paulus använder det på ett sätt som låter oss förstå att nåd är något mer än ett förhållningssätt; nåden visar sig i aktivt handlande, just så som Jesu människo-blivande och hans frälsningsgärning uppenbarar. Gemenskap skapas och upprätthålls av Guds nåd som uppenbarar sig genom kärlekens gärningar. Att vara i Kristus innebär att vara i hans nåd och ta del i hans fortgående och aktiva kärleksgärning. Diakonins praktik, dess grundhållning av inklusivitet och ömsesidigt delande av resurser, innebär helt tydligt ett etiskt krav men dess grundval är erfarenheten av Guds nåd och gåvan att få tillhöra den gemenskap som Guds nåd skapar.

Om detta kan ge intryck av att diakoni är någonting enbart andligt och fjärran från vardagslivet så visar den sista delen av 2 Kor 8 hur praktisk diakoni måste vara. Här tar Paulus upp frågor om organisation och ansvar vid handhavandet av de pengar som samlats in och visar alltså på vikten av ansvarsfullhet och transparens när diakoni utövas. Men också här finner vi att det talas om gemenskap. Ärlighet handlar om relationer, både till Gud och till medmänniskor. Oärlighet skulle vara ett brott mot gemenskapen. Det är också betecknande att Titus, som ges en nyckelroll i organiseringen av diakonin, presenteras som Paulus ”kamrat” (*koinonos*, 2 Kor 8:23) och medarbetare, vilket understryker vikten av

partnerskap och ett engagemang för gemenskapens skull.

I 2 Kor 9 läggs det nära sambandet med kyrkans gudstjänstfirande som en ytterligare dimension till diakonins teologi: diakoni växer fram ur gudstjänsten och syftar framåt mot en tacksägelse till Gud för Guds oerhörda gåva (2 Kor 9:15). Diakoni är ett svar på konkreta nödsituationer, lidande och orättvisa. Den är ett uppfyllande av kärleksbudet, och i allt detta ett uttryck för vad kyrkan tror på och bekänner: Guds nåd – för världens helande.

Diakoni är således en grundbeståndsdel i att vara kyrka och kan inte reduceras till en aktivitet som utförs av vissa för ändamålet avdelade personer eller som nödvändiggörs av yttre sociala förhållanden. Diakoni hör på djupet ihop med vad kyrkan firar i sin gudstjänst och förkunnar i sin predikan. På samma sätt hör gudstjänstfirandet och förkunnelsen ihop med diakonin. Så synliggörs kyrkans gemenskap (*koinonia*) genom dess tre huvudsakliga uttrycksformer.

Figur 2: Dimensioner av att vara kyrka

Syftet med det här diagrammet är framförallt att illustrera att de tre dimensionerna – gudstjänstfirande, förkunnelse och tjänst – hör samman på ett sådant sätt att var och en av dem bygger på de båda andra och inte skulle existera utan dem. Diakonin kan inte skiljas från vad kyrkan förkunnar och firar i sin gudstjänst. Det finns ingen

hierarki mellan dem, och de är alla uttryck för gemenskap.

På liknande sätt blir det tydligt att kyrkans förkunnelse och gudstjänstfirande måste vara rotade i diakonin. I annat fall kan förkunnelsen uppfattas som proselytism och gudstjänstfirandet som spiritualisering. Alla tre dimensionerna ger en inriktning och stimulans åt varandra. Om en dimension saknas kan gemenskapens liv och mission inte utvecklas fullt ut. Den förblir en kropp som lider därför att en viktig kroppsdel har amputerats.

Kyrkan är en församling av personer som i Kristi ord och Ande samlats till att bli en enda kropp, sammansatt av olika lemmar, var och en med en tjänst och en uppgift avsedd att förbättra hela kroppen och alla dess lemmar.

Martin Bucer (1538)

Nyckeln till den diakonala identiteten är att dess vertikala och horisontella dimensioner inte kan skiljas åt. Utan den vertikala dimensionen förlorar diakonin sin andliga syn på världen och sin självklara relation till vad kyrkan förkunnar och

firar i sin gudstjänst. Den riskerar att bli enbart ett socialt handlande, styrt av världsliga intressen och mål.

Lika grundläggande för diakonin är den horisontella dimensionen. Utan den skulle diakonin förlora sin förankring i det verkliga livet och inte längre vara ett svar på samhällets utmaningar. Om detta sker har diakonin förändrigats och blivit alltför hårt styrd av teologiska och kyrkliga strukturer.

Därför måste diakonin vara dialektisk på ett sätt som kommunicerar både de vertikala och de horisontella perspektiven. Det innebär att reflektionen om diakoni måste vara interdisciplinär och beakta forskningsrön både från teologin och samhällsvetenskaperna.

Bejakandet av att de vertikala och horisontella dimensionerna av diakonin hör samman innebär inte att de okritiskt kan blandas ihop. I del III i det här dokumentet behandlas den viktiga frågan om hur diakoni förhåller sig till förkunnelsen. En central aspekt av detta är hur de båda dimensionerna ska kunna särskiljas utan att åtskiljas och utan att sammanblandas. En god diakonal praktik får sin inriktning av sin kristna

identitet och sin tro på en nådig Gud. Den bibliska synen på människovärdet respekteras inte om det diakonala handlandet utnyttjas som ett tillfälle att sprida moraliska eller religiösa budskap, särskilt om det sker i situationer där människor är extra sårbara och beroende av andras hjälp. Eftersom Guds nåd skänks oss som gåva måste det diakonala handlandet vara generöst och villkorslöst. Bara så kan det återspegla och vittna om Guds "oerhörda gåva" (2 Kor 9:15).

© LWF/D. Lorenz

När kyrkan betraktas utifrån gudstjänstfirandets, förkunnelsens och tjänstens dimensioner står det också klart att diakonin inte kan vara tyst utan måste höja sin röst offentligt. Eftersom det diakonala handlandet är trosbaserat måste diakonin alltid kunna redogöra för vad det är som driver handlingarna och vittna om Guds kärlek som ger näring åt tron och ger hopp. Likaså måste diakonin vara trogen sitt profetiska uppdrag och tydligt ta till orda mot syndfulla verk och strukturer som orsakar lidande och urholkar människovärdet, och ta till orda för ett mer humant och rättvist samhälle. Diakoniarbetare har ofta gjort banbrytande insatser för att kyrkan ska kunna ta sin roll som en kyrka för andra, en tjänande gemenskap och – än viktigare – en kyrka med och för de fattiga.

De tre dimensionerna av att vara kyrka som här presenteras visar på en alternativ syn på världen, en syn som bygger på värden som jämlikhet och ömsesidighet i mänskliga relationer. Inklusivitet blir då en nyckelfråga för att testa om kyrkans av Guds nåd givna identitet kommer till uttryck i kyrkans liv. När diakonin åtar sig en sådan roll kan den utmana kyrkan att inte anpassa sig till status quo utan att modigt konfrontera mänskliga maktstrukturer inte bara i samhället utan också i sina egna sammanhang.

Modeller och praxis för ledarskap är ett viktigt område där detta prövas. Allt ledarskap implicerar maktutövning och maktanvändning. Det finns dock en viktig skillnad mellan att utöva makt över människor och att utöva den för människor. Jesus utövade sin messianska auktoritet (på grekiska: *exousia*) som en makt för att lyfta fram de sjuka och förtryckta, att inkludera de sjuka och exkluderade både i samhället och, än mer, i hans rikets gemenskap, och att bemyndiga dem till delaktighet i hans mission i världen. Denna makt för människor, till försvar för deras människovärde, och för förvandling, försoning och bemyndigande är det slags auktoritet som

© FELM

Jesus rekommenderade apostlarna att använda sig av i sina roller som ledare (Mark 10:42–45, Joh 13:15, 20:21). Det är inte en makt över, så som vi ofta upplever det i en värld där de mäktiga med all kraft söker hålla andra människor tillbaka, tysta dem och underkasta dem sitt eget exklusiva handlande.

Ett annat område handlar om könsroller. Kvinnors möjlighet, eller brist på möjlighet, att åta sig ledande och beslutsfattande befattningar visar tydligt om kyrkorna tillämpar inklusivitet som ett grundläggande värde i kyrkans liv. Förstådd på detta sett är frågan om prästvigning av kvinnor i första hand teologiskt motiverad och handlar om att på ett synligt sätt ge uttryck för det värde som tillkommer alla medlemmar i hela Guds folk och för deras kallelse att helt och fullt ta del i Guds mission.

© LSS-NCA/K. Miller-Holland

Detsamma kan iakttas när det gäller unga och äldre människor. När ungdomar uppmuntras till aktiv delaktighet och till att äta sig ledande uppdrag görs det inte bara för ungdomarnas egen skull utan för hela gemenskapen, som behöver de ungas perspektiv och engagemang. På liknande sätt går de äldres bidrag förlorat när deras erfarenhet och klokhet inte uppskattas efter förtjänst.

Hemligheten med alla inklusiva och delaktighetsskapande modeller för de sammanhang där vi är tillsammans är i själva verket att alla inblandade parter drar fördel av dem. Den teologiska synen på att vara en gemenskap understryker detta när den bekänner att gemenskapen i sig är en Guds gåva som vi helt och fullt kan ta till oss när vi som olika lemmar i samma kropp erkänner varandra och sinsemellan delar de gåvor som var och en av oss har fått.

3. Bordets diakoni

Nattvarden är en annan viktig plats i kyrkans liv där människor inkluderas och bemyndigas till tjänst. När bordets Herre betjänar oss ger det oss också styrka att utföra vår diakonala tjänst. I or-

todox tradition kallas diakoni ibland för ”liturgin efter liturgin”, med innebörden att förvandlingens mysterium som vi upplevt vid bordet utrustar deltagarna så att de kan bli till aktörer för förvandling, bemyndigande och försoning när de går tillbaka från bordet till sitt vardagsliv.

Nattvardsfirandet vittnar om Guds villkorslösa kärlek i Kristus och om att Guds diakoni är inklusiv till naturen. Vi närmar oss alla bordet tomhänta och med insikten att vi endast tack vare Guds nåd i Kristus har tillgång till bordsgemenskapen. Det faktum att Kristus själv står värd för nattvardsfirandet uppmuntrar oss och tar oss i anspråk som delaktiga i Guds diakoni i världen. Denna tolkning innebär en utmaning för de kyrkor som brukar fira nattvard bara några få gånger om året.

Det händer dock att vissa kyrkor förvaltar sakramentet på ett sätt som utestänger vissa deltagare, de som betraktas som ”ovärdiga” församlingsmedlemmar på grund av ett visst beteende.⁷ Ett sådant moralistiskt bruk av kyrkotukten kan fördunkla nattvarens diakonala dimension och dess kraft som förvandlande sakrament, en ”plats för inkluderande” i en värld där så många bär på erfarenheter av att vara exkluderade.

Att någon betraktas som ovärdig att delta i nattvardsfirandet kan idag ta sig olika uttryck men det bör alltid ge anledning till självrannsakan i kyrkan. För inte så längesen nekades människor tillträde till Herrens bord på grund av sin hudfärg. Idag stigmatiseras vissa för att de lever med hiv eller för att deras familjesituation inte anses moraliskt godtagbar. Kallelsen till inklusivitet kommer alltid att vara ett viktigt uttryck för kyrkans diakonala karaktär.

⁷ Möjligen syftar detta på 1 Kor 11:27. Där handlar det dock inte om ovärdiga personer utan om ett ovärdigt uppträdande.

I sitt brev till församlingen till Korinth framför aposteln Paulus skarp kritik mot att nattvarden firas på ett sådant sätt (1 Kor 11). Istället för att vara en plats för enighet har den blivit ett tillfälle då man visar upp splittring och självupptagenhet. När Paulus ber dem vänta på varandra syftar han sannolikt på de fattigaste bland dem som måste arbeta som slavar eller tjänare till sent på kvällen. Om de andra då har inlett måltiden utan att de fattigaste fått vara med om firandet så äventyras hela gemenskapens diakonala dimension.

Utöver inklusiviteten finns det också andra diakonala nyckeldimensioner i nattvarden. Alla uttrycker de på olika sätt den förvandlande kraften i Guds nåd i Jesus Kristus och bidrar till diakoniens grundläggande identitet.

Gästfrihet är en annan dimension av diakoni. Nya testamentet innehåller ett antal berättelser om gästfrihet (Luk 7:36–50, 14:7–24, 22:14–30). De återspeglar ett grundläggande synsätt under antiken då bordsgemenskapen betydde mycket mer än att bara äta tillsammans; den var ett uttryck för vänskap, ömsesidigt socialt accepterande och solidaritet. Det var därför Jesus provocerade så många när han åt tillsammans med dem som ”respektabelt” folk inte ville se vid sina bord. När han var hembjuden till Simon den spetske försvarade han med kraft den kvinna som smorde hans huvud med balsam. Vid det tillfället blev även hans egna lärjungar förargade över att han lät kvinnan komma ända fram till bordet där han satt (Matt 26:6–13).

På så sätt uppenbarade Jesus Guds gästfrihet som en bärande del av sitt messianska uppdrag, i

© LWF/J. Schep

samma Ande som psalmisten långt tidigare hade förkunnat: ”Du dukar ett bord för mig i mina fienders åsyn, du smörjer mitt huvud med olja och fyller min bägare till brädden. Din godhet och nåd skall följa mig varje dag i mitt liv, och Herrens hus skall vara mitt hem så länge jag lever” (Ps 23:5–6)

I kyrkans diakonala tradition ges detta skydd åt hemlösa, föräldralösa och änkor. Förföljda människor erbjuds asyl. Därmed riskerar kyrkan att också själv bli förföljd och få betala med att ge upp sin fridsamma tillvaro i samhället. Men för den som följer Jesu exempel är det en del av den profetiska diakonins uppdrag att visa gästfrihet. Detta understryks av apostelns uppmaning: ”Hjälp Guds heliga med vad de behöver, vinnlägg er om gästfrihet” (Rom 12:13). Denna form av gästfrihet innefattar också påverkansarbete och beskydd.

Delandet är en annan diakonal djupdimension av bordsgemenskapen. Vid bordet delas inte bara ord, berättelser och erfarenheter utan ofta också det som äts och dricks. Vi talar här inte om bordet som ett slags möbel utan som bild för den plats där människor sitter tillsammans kring en måltid och delar de gåvor det ger att få höra ihop.

Framförallt är bordet en gynnsam plats för försoning. Bordet gör det möjligt för människor

att mötas ansikte mot ansikte, med namn och identitet, med sina berättelser, sina förhoppningar och sin oro. I delandets anda skapas nya relationer där det är lättare gjort att förlåta och få börja på nytt. Eftersom de kristna upplevt försoningen vid Herrens bord motiveras de att också själva ta del i kyrkans försoningstjänst (2 Kor 5:18). Värt att notera är att det grekiska originalet talar om försoningens *diakonia*, säkerligen med Jesu diakoni som förebild och hans helhetssyn i mötet med lidande och orättvisa.

Förvandlingens mysterium är nattvardens centrum. Vanligt bröd och vin tas emot som Kristi dyrbara kropp och blod. Synder förlåts och syndare förvandlas till aktörer för förvandling när de återgår till sitt vardagsliv. Misströstan förvandlas till hopp och villighet att tjäna med glädje. Detta var vad lärjungarna i Emmaus fick uppleva när deras färdkamrat bröt brödet i deras hem och uppenbarade sig vid deras bord som den uppståndne Herren. Mysteriöst tog deras ännu okände gäst rollen som deras värd och öppnade deras ögon när han delade bröd och vin med dem. Bordets gåvor stärkte dem till kropp, själ och ande och gav dem kraft att skynda tillbaka till Jerusalem, ivriga att få berätta för de andra lärjungarna om det som hänt dem.

Det finns naturligtvis också situationer då det är svårt att se några tecken på förvandling, särskilt i ljuset av de erfarenheter vi gör i vardagslivet. Tron på förvandlingens mysterium fortsätter ändå att föra de troende samman kring bordet med bönen: ”Kom Herre, förvandla världen!” Och om och om igen låter de sig inspireras av berättelserna om förvandling, som den om Sackaios som bjöd hem Jesus på mat bara för att upptäcka att det var han själv som blev inbjuden. Den upplevelsen förvandlade honom och fick honom att lova: ”Hälften av vad jag äger, herre, skall jag ge åt de fattiga. Och har jag pressat ut pengar av någon skall jag betala igen det fyrdubbel” (Luk 19:8).

© LWF/D. Lorenz

Denna berättelse visar på medkänsla och rättvisa som synliga tecken på förvandling och därmed också på kyrkan som en aktör för förvandling.

4. Goda gärningar

Att göra gott mot andra är en omistlig del i det nya liv som ges i Kristus. Lutheraner har alltid sett med misstro på att goda gärningar lyfts fram som ovillkorliga krav. De oroar sig för att alltför mycket uppmärksamhet på gärningarna kan urholka principen om rättfärdiggörelse genom tro allena. Av den anledningen kan vissa lutheraner även anse att diakoni i princip är problematisk, särskilt om den framställs som en del av vad som konstituerar kyrkan.

Det är därför nyttigt att minnas hur *Confessio Augustana* (CA) framställer den lutherska läran om goda gärningar:

”Vidare lär de att denna tro bör frambringa goda frukter och att den bör göra goda, av Gud befallda gärningar därför att så är Guds vilja, inte för att vi skall tro att vi genom dessa gärningar förtjänar rättfärdiggörelse inför Gud. Ty syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse mottas genom tron, såsom även Kristi ord betyder:” (Luk 17:10) ”När ni har gjort allt som åligger er skall ni säga: ’Vi är odugliga tjänare.’” Detsamma lär även kyrkans gamla lärare. Ty Ambrosius säger: Så är bestämt av Gud, att den som tror på Kristus skall bli frälst, i det att han utan gärningar, genom tron allena, oförskyllt får syndernas förlåtelse” (CAVI).⁸

⁸ Citerat med marginell språklig anpassning från Svenska kyrkans bekännelseskriter, 3:e uppl. (Stockholm: Verbum/Kyrkliga Centralförlaget 1969), s. 58–59. Övers. anm.

© LWF/J. Schep

Det som avvisas är en syn på goda gärningar som ett handlande i avsikt att inför Gud och människor kunna framställa sig själv som förtjänstfull. Det som istället försvaras är goda gärningar som synliga uttryck för det nya livet i Kristus som skänks genom tron, som det står i den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran:

Nåd som den rättfärdiggjordes gemenskap med Gud i tro, hopp och kärlek är alltid något som tas emot som en gåva av Guds frälsningsskapande handlande. Inte desto mindre är det den rättfärdiggjordes ansvar att inte förspilla denna nåd utan att i stället leva i den. Uppmaningen att göra goda gärningar är en uppmaning att öva och praktisera tron ...⁹

För Luther sammanhänger detta djupast sett med hans syn på Guds kärlek som närvarande i världen genom Kristus. Alla döpta får i Kristus samma kärlek som gåva och deras handlande är ett uttryck för Guds goda vilja med hela sin skapelse. Den kristna lydningen är därför inte ett åtlydande av moraliska eller fromma normer i ett försök att likna Jesus utan en lydning mot vad vi är i Kristus. Den utgår inte från vårt engagemang eller vår viljestyrka utan är ett utflöde ur det nya livet i Kristus och den kraft som den heliga Andens närvaro gör oss delaktiga i.

Det är viktigt att ha detta i åtanke i det fall diakoni skulle framställas som de kristnas tack samma svar på vad de fått ta emot i tro. Detta kan ge intrycket att diakoni blir ett slags andra akt där rättfärdiggörelsen genom tro är den första akten.

⁹ ... att i allt bekänna Kristus. Den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran. Tillkomst, texter, kommentar, utgiven av Gösta Hallonsten och Per Erik Persson (Stockholm: Verbum 2000), Annex 2d, s.81–82.

Diakoni kan då uppfattas som en konsekvens av tron, en förpliktelse att visa fram goda gärningar som tack för den nåd som skänkts i Kristus, och inte som en omistlig del av vad tron egentligen är.

Det var inte så som Luther uppfattade rättfärdiggörelsen genom tron, som ett drama i två olika akter. Den troende rättfärdiggörs i Kristus och endast i Kristus, och detta har två lika grundläggande dimensioner. Det betyder å ena sidan att vara ett med Kristus i hans relation till Gud Fadern och att, i Kristus, bli Guds rättfärdiggjorda barn. Å andra sidan innebär det att vara ett med Kristus i hans missionsuppdrag i världen, ett med honom i hans diakoni.

Luther utvecklar detta synsätt i sin skrift *Om en kristen människas frihet*, där följande berömda aforism finns: ”En kristen människa är den friaste herre över allting och ingen underdånig. En kristen människa är den tjänstvilligaste tjänare under allting och alla underdånig.”¹⁰ Denna dubbla identitet som fri herre och samtidigt tjänare har sin förebild i Kristus Jesus som ”ägde Guds gestalt men ... avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss” (Fil 2:6–7).

Genom dopet ges den troende del i denna identitet. Luther slår fast: ”Vi drar alltså nu den slutsatsen, att en kristen människa inte lever i sig själv utan *i Kristus och i sin nästa* – i annat fall är hon ingen kristen – i Kristus genom tron och i sin nästa genom kärleken. Genom tron rycks hon upp över sig själv till Gud. Genom kärleken sänker hon sig ner under sig själv till nästan ...”¹¹

Allt detta kan få oss att tro att diakoni är lätt att förklara och lätt att göra. Verkligheten är för-

stås mycket mer komplex. Liksom allt annat som människor gör misslyckas även diakonin ibland och förfelar sitt syfte. Teologiskt grundar sig detta på begreppet *simul iustus et peccator* (samtidigt rättfärdiggjord och syndare), som innebär en syn på de kristna som visserligen rättfärdiggjorda av nåden men fortfarande ändå samtidigt syndare. Det kristna livet präglas av en kamp mellan vad vi redan är i Kristus och vad vi fortsätter vara som syndiga människor. Denna realitet får inte göra oss till pessimister som säger att det inte är möjligt att göra någonting bra. Inte heller får den göra oss naiva så att vi tror att goda människor kan göra sådant som alltid är gott. Den bör ge oss en realistisk bild av våra mänskliga livsvillkor, våra begränsningar och vår syndfullhet, men också av vårt värde som skapade till Guds avbild och vår kallelse att vara lemmar i Kristi kropp.

Det finns ytterligare några teologiska termer som kan fungera som hållpunkter för diakoni då det talas om dialektiken mellan det nya i Kristus och det som fortsätter fungera enligt en gången tids ordning. I Nya testamentet används ordet *aion* (”tid” eller ”tidsålder”, Ef 2:7, Gal 1:4, Kol 1:25) för att beskriva olika tidsperioder fram tills Guds frälsningsplan slutligen uppfylls, och även de spänningar som finns mellan dem.

Teologer som Luther föredrar att tala om två herravälden eller regementen. Det ena är då den nuvarande världen, där vi som medborgare är underställda dess begränsningar och lidanden, det andra Guds rike som Jesus förkunnade var nära och som redan kommit genom honom, och vars välsignelsebringande uppfyllelse vi också redan nu ser fram emot (Mark 1:15, Matt 12:28).

Det diakonala handlandet äger rum i denna samtidighet mellan det som redan är och det som ännu ska komma. Det bär vittnesbörd om Guds nåd och omsorg om skapelsen där de kristna ges möjlighet att göra gott med och för andra. Men det ger också prov på mänskliga fel och brister. Detta är en realitet som bör varna oss

¹⁰ Martin Luther: *Om en kristen människas frihet*, svensk översättning av Josef Svennung i språklig bearbetning av Gun och Carl Henrik Martling (Stockholm: Verbum 2011), s. 12.

¹¹ *Ibid.*, s. 39.

för en romantisk eller rentav triumfalistisk syn på diakoni. Diakonin måste vara självkritisk och realistisk, men inte ens då mister den sin övertygelse att bräckliga ”lerkärl” genom Guds nåd kan rymma dyrbara skatter (2 Kor 4:7).

5. Diakonal spiritualitet

Ora et labora (latin: ”be och arbeta”) – den helige Benedikts berömda motto, som senare blev en ledande princip inom kloster- och ordenslivet, visar på sambandet mellan andligt liv och diakonalt arbete. Principen säger inte bara att båda delarna är viktiga utan också att de är ömsesidigt beroende av varandra. Sann bön gestaltar sig också i det verkliga livets erfarenheter och i kampen mot dödens krafter. På samma sätt ligger det diakonala arbetet inbäddat i det som tron ser framför sig och hoppet längtar efter.

Gudstjänst och diakoni ger näring åt varandra i kyrkans dagliga liv. De flesta liturgiska moment har en tydlig diakonal dimension. När sakramenten förvaltas rätt (CA VI) förmedlar de nåd och en diakonal identitet i livet, både för de enskilda kristna och för gemenskapen som helhet. Det var ett etablerat bruk i den tidiga kyrkan och ett synligt tecken på sambandet mellan gudstjänst och diakoni att diakonen tog med sig det bröd som blev över vid nattvardsfirandet hem till de fattiga. Denna diakoni kallades ”liturgin efter liturgin” och överbryggade på ett synligt sätt avståndet mellan de båda tillfällena – som en förvandlande nåd för de fattigas skull.

Vi gör inte Guds verk för att Gud behöver att vi gör det utan för att vår medmänniska behöver det. Vi gör Guds verk i Kristi namn för att världen ska leva.

Biskop Mark S. Hanson, LVF:s president 2003–2010

Diakonins spiritualitet är inriktad på förvandlingens mysterium och på betydelsen av det som förefaller obetydligt. Den är inspirerad av Jesu löfte när han identifierar sig med de nakna och hungriga (Matt 25). Den ser besökstjänst och gästfrihet inte bara som diakonala aktivitetsformer utan som tillfällen till ett andligt möte med ”änglar ... utan att veta om det” (Heb 13:2).

Spiritualitet kan tolkas som ett sätt att se saker och ting på ett djupare sätt. Diakonal spiritualitet ser Guds närvaro i vardagslivet och särskilt i situationer där människor kämpar för sitt liv och människovärde. Den känner igen den Gud som förkunnar: ”Jag har sett hur mitt folk plågas ... jag har hört deras klagorop ... jag vet vad de får lida” (2 Mos 3:7–8). En sådan syn på Gud ligger närmare verben, som visar på det frälsande ingripandet, än substantiven som uttrycker en statisk tillvaro.

Den diakonala spiritualiteten ser människor som skapade av Gud och utrustade med Guds gåvor. På samma linje ses gemenskapen mellan människor som den plats där fred och rättvisa kan upplevas, uppmuntras och sammanlänkas. Det faktum att var och en av oss har olika gåvor gör det möjligt för oss att uppfatta rikedomerna i en gemenskap där gåvorna delas. Den diakonala spiritualiteten söker upptäcka och bejaka rikedomerna av en sådan tillhörighet i kyrkan och i samhället.

Slutligen är den diakonala spiritualiteten också djupt präglad av korsets teologi. Denna slår fast att endast Gud kan göra slut på det onda. Jesu Kristi kors är Guds nej till all mänsklig självtillräcklighet; det förkunnar Guds frälsande seger över lidande, orättvisa och död. Guds nådefulla medkänsla skapar en spiritualitet som är uppmärksam på mänskligt lidande och som kraftsamlar för solidaritet och frimodigt handlande. Den diakonala spiritualiteten får näring av tron att den väg som leder från korset (*via crucis*) till uppståndelsen (*via resurrectionis*) redan är

öppnad i Jesus Kristus. Med andra ord avvisar den de lätta vägarna och enkla svaren på komplexa utmaningar och är i slutänden redo att bära kostnaderna för ett sådant diakonalt handlande av solidaritet och engagemang för en bättre värld.

Den diakonala spiritualiteten sätter följaktligen inte enbart sin prägel på vad vi gör utan också på vilka vi är. Den präglar hela människan och formar hjärtat hos var och en som deltar. Diakoni blir ett sätt att leva, ett sätt att vara i vår värld. Diakonal spiritualitet är en livslång helhetsupplevelse som ger kraft och form åt hjärtat på ett sådant sätt att diakoni blir en särskild *habitus* eller läggning som inriktar och motiverar vårt sätt att leva. Denna holistiska tolkning av den diakonala spiritualiteten är sprungen ur en i konkret handling omsatt andlig praxis.

Den diakonala spiritualiteten är en viktig resurs för människor som konstant är uppmärksamma på andra människors behov. Den hjälper dem att se sina egna behov och lägga fram dem för Gud i bön, gudstjänst och riter. Frivilliga och heltidsanställda diakoniarbetare, ofta med krävande uppgifter, uppmanas att ta Jesus på orden: ”Kom till mig, alla ni som är tyngda av bördor; jag skall skänka er vila” (Matt 11:28). Det är viktigt att hitta tid och utrymme för andlig näring.

När utarbetade anställda och frivilliga inser att de drabbats av utbrändhet blir den diakonala spiritualiteten en viktig del av deras diakonala engagemang.

Kanske är det lite skämtsamt menat när Jesus berättar om slavar som kommer hem efter en lång arbetsdag och istället för att få vila beordras av sin herre att börja förbereda kvällsmaten. ”På samma sätt med er”, säger Jesus, ”när ni har gjort allt som åligger er skall ni säga: Vi är odugliga tjänare, vi har bara gjort vad vi är skyldiga att göra” (Luk 17:10).

Vid första anblicken kan de orden ge intrycket att diakoni är en tröstlös tjänst som inte ens Jesus själv riktigt kan sätta värde på, och att de människor som engagerar sig i diakonin liknas vid värdelösa slavar. Den diakonala spiritualiteten ser dock det hela på ett annat sätt: som en absolut frihet att tjäna, oavsett individuella kvalifikationer, utvärderingsrapporter och eventuella applåder från dem som omger oss. Det är en frihet som om och om igen får sin näring av Guds nåd när vi upplever att vi inte är lämnade ensamma med vårt arbete på fältet utan att Herren och många andra följer oss och öppnar möjligheter till gemenskap och delande.

Frågor för fortsatt reflektion

1. Hur väl stämmer den teologiska reflektion som presenterats i del II med undervisningen och förkunnelsen i din kyrka?
2. Vilka kopplingar finns det mellan denna teologiska förståelse och de olika uttrycken för diakonalt arbete i din kyrka? Hur skulle de kopplingarna kunna utvecklas vidare?
3. I det här avsnittet har några bibelställen föreslagits som ingång till teologisk förståelse av diakoni. Vilka andra texter eller tankar skulle du vilja komplettera med och kanske fokusera ännu tydligare på?
4. Hur förhåller sig diakoni enligt din egen erfarenhet till gudstjänstliv och spiritualitet? Hur skulle du vilja se att den relationen utvecklade sig?

DEL III: ATT UTÖVA DIAKONI

© LWF/D. Lorenz

Del III: Att utöva diakoni

1. Diakonins syfte

I den ekumeniska rörelsens ordbok definieras diakoni som ”en ansvarsfull tjänst för evangeliet i handling och i ord, utförd av kristna som ett svar på människors nöd”.¹²

¹² ”... responsible service of the Gospel by deeds and by words performed by Christians in response to the needs of people.” *Dictionary of the Ecumenical Movement* (Genève: WCC Publications 2002), s. 305.

Den definitionen säger flera viktiga saker. För det första klargör den att diakoni är något som ska göras och som inte kan begränsas till uttalanden och goda föresatser. Diakoni inbegriper handling och ord, utformade som en ”ansvarsfull tjänst” vilket innebär en handling för vilken någon kan ställas till svars.

För det andra fastslår den att diakoni utförs av kristna. Detta ska inte uppfattas exklusivt, som om enbart kristna människor skulle kunna utföra en ”ansvarsfull tjänst”, utan som en bekräftelse av det diakonala arbetets distinkta särart.

För det tredje har diakonalt arbete ett fokus, nämligen människors nöd. Därför är det inte korrekt att använda ordet ”diakoni” som en beteckning för allt slags goda gärningar. Med en så vid tolkning förlorar begreppet sin betydelse. I kyrkans långa tradition har diakoni varit knu-

ten till sjuka, fattiga och marginaliserade människors situation och den har utförts för att följa, stödja och försvara människor i deras utsatthet.

Den mest avgörande frågan är alltså: hur svarar kyrkan på utsatta människors behov? Det är en fråga som måste tänkas igenom noga. Endast så kan diakoni bli en ”ansvarsfull tjänst”.

1.1 Individens och grupperns behov

En första fråga att ställa är om det är individers och eller grupperns behov som ger anledning till diakonal respons. Å ena sidan finns det ett etiskt imperativ, sprunget ur en kristen människosyn, att försvara varje människas unika värde och möjlighet att aktivt ta ansvar för sitt liv och sin roll i samhället. Alltför ofta händer det att individer reduceras till anonyma medlemmar i en målgrupp eller framställs som offer, klienter och mottagare. Därför är det viktigt att minnas att varje människa bär på egna erfarenheter av lidande och hopp och även har en egen kapacitet som i en förändringsprocess bör bekräftas och stärkas.

Å andra sidan är det viktigt att minnas att ett individualistiskt synsätt i diakonalt arbete har flera begränsningar. Det står till exempel klart att fattigdom, som ju får allvarliga följder för individen, faktiskt handlar om hela system som påverkar stora delar av befolkningen. När latinamerikanerna på 1960-talet blev medvetna om den växande fattigdomen på deras kontinent drog de slutsatsen att fattigdom inte är en realitet att ta för given utan att den mycket ofta är resultatet av orättfärdiga historiska förtrycksprocesser. Människor görs fattiga (”empobrecidos”). Alla insatser för att bekämpa fattigdom måste ta detta med i beräkningen: fattigdom är en social och politisk realitet, inte bara en beklagansvärd omständighet för den enskilde. Utan det perspektivet skulle fattigdomen kunna tolkas som männ-

iskors personliga livsöde som beror på okunskap eller rentav lättja, så att de fattiga alltså enbart har sig själva att skylla för sin fattigdom.

Enligt kristen tro och lära är det största budet av alla att älska Gud ”med hela ditt hjärta och med hela din själ och med hela ditt förstånd” och ”din nästa som dig själv” (Matt 22:37–39). Att vara lyhörd för sin nästas behov när det är ett samhälle eller en grupp som är den drabbade har också fördelen att många människor, inte bara enskilda individer, kan dras in i diakonala förändringsprocesser. Det blir möjligt att bygga nätverk och att uppmuntra organiserade initiativ och institutionell respons. Ett sådant synsätt kan tillämpas i många situationer: bland människor som lever med hiv och aids, som bor i fattiga stadsdelar, som har drogberoende familjemedlemmar etc.

1.2 Kortsiktigt och långsiktigt handlande

I en ansvarsfull diakonal tjänst finns både kortsiktiga och långsiktiga mål. Liknelsen om den barmhärtige samariern illustrerar på ett tydligt sätt detta när den beskriver de olika stegen i hans

© LWF/J. Schep

handlande. Det första är att ”komma nära” den allvarligt skadade mannen på vägen. Detta steg uttrycker solidaritet och handlar om att övervinna sin rädsla och likgiltighet inför andras lidande. Att ”komma nära” är också nödvändigt för att förstå vad som hänt och vad som behövs. Det andra steget fokuserar på att svara mot den lidandes mest omedelbara behov genom att använda sig av befintliga resurser – i detta fall förband, olja och vin – i syfte att inleda en helandeprocess. Det tredje steget handlar om rehabilitering och återgång till ett vanligt liv, med beredskap för fortsatt stöd vid behov.

I ett gruppsamtal om den här texten ställdes en gång frågan: ”Vart tog samariern vägen sen, när han hade lämnat den slagne på värdshuset?” Någon föreslog ett intressant svar: ”Han gick till borgmästarens kontor i Jeriko och lämnade in en rapport om det inträffade där han krävde åtgär-

der mot våldet och skydd för de drabbade.” Även om detta bara var ett påhitt pekade det på hur man kan gå ett steg längre genom att föra den drabbades talan, och det illustrerade den nära relationen mellan medkänsla och rättvisa och behovet av att hålla samman olika mål i det diakonala handlandet.

Även där det diakonala arbetet sker i form av omedelbara insatser för att lindra mänskligt lidande – vilket alltid kommer att förbli viktigt – måste alltså lidandets vidare sammanhang och grundorsaker också tas i beaktande.

Frågorna om grundorsaker och långsiktiga följdverkningar måste finnas med i bedömningen redan från början när det avgörs hur ett diakonalt arbete ska utföras. Genast då man börjar formulera mål för arbetet bör de återspegla denna reflektion, där följande inslag hör till de viktigaste:

© LWF/J. Schep

1. att bekräfta och försvara människors värde;
2. att hävda och främja människors rättigheter;
3. att initiera processer som ger människor makt över sina egna liv;
4. att skapa utrymme för att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället (att bygga medborgarskap);
5. att bidra med nya byggstenar till en genomgripande samhällsförändring.

© LWFS. Lim

Med dessa inslag på plats finns det goda skäl att hoppas att det diakonala arbetet ska kunna bidra till reella förändringar, inte bara i den enskildes liv utan även i kyrkan och i samhället. Det kan ses som en motsvarighet till det transformationsbegrepp som använts också i fråga om utveckling: en process där mänskliga livsvillkor kan förändras i grunden med siktet inställt på rättvisa, fred och skapelsens integritet.¹³

Efter att det diakonala handlandets vidare kontext här har lyfts fram, liksom behovet av mångfacetterade målsättningar, måste det ändå sägas att inte allt diakonalt handlande kommer att kunna förverkliga denna ambition i hela dess vidd. Även när så inte sker förblir det diakonala arbetet en viktig och värdefull uppgift, till exempel där en döende person följs med bön och omsorg tills han eller hon till sist somnar in. I situationer där ingen förändring tycks möjlig har det diakonala handlandet i uppdrag att ändå för-

medla tecken på hopp genom en tjänst som närvarande följeslagare, också där inga andra tecken på hopp är synliga.

2. Det diakonala arbetets grundläggande inriktning

Dokumentet *Mission i kontext* från LVF pekar på förvandling, försoning och bemyndigande som tre dimensioner av mission som ”genomsyrar all missionsverksamhet ... och ger kyrkan kriterier med vilka den kan bedöma sin trofasthet i uppdraget inför Kristus, som har sänt den till världen”.¹⁴ Som en omistlig del av kyrkans mission är dessa också nyckelbegrepp för diakonin: de anger det diakonala arbetets grundläggande inriktning samtidigt som förvandling, försoning och bemyndigande säger något om hur arbetet går till och vilka värderingar som är styrande.

¹³ Kyrkornas Världsråd stod 1990 bakom ett möte i Seoul i Korea om ”rättvisa, fred och skapelsens integritet” (Justice, Peace, and the Integrity of Creation). Vid generalförsamlingen i Canberra 1991 bekräftade KV kraftfullt den så kallade JPIC-processen och en särskild enhet för detta arbete bildades.

¹⁴ *Mission i kontext*, s. 18 (jämför ovan not 2; *övers.anm.*).

2.1 Förvandling

Förvandling beskrivs i *Mission i kontext* som "en fortgående process av total nyorientering i livet med alla dess ambitioner, ideologier, strukturer och värderingar". Det är "en kontinuerlig process där man tar avstånd från det som brutaliserar och vanhelgar livet och bejakar det som bekräftar livets helighet och varje människas gåvor och som främjar fred och rättvisa i samhället".¹⁵ Förvandlingen utmanar och förändrar alla som berörs av den. Den förvandlande diakonin bidrar därigenom till att komma till rätta med så kallade hjälparsyndrom, praktiker och relationer som skiljer mellan "vi" och "de". Ytterst är ingen människa fri från sårbarhet. Vi är alla i behov av förvandling, försoning och bemyndigande. Därför behöver vi alla diakoni, först och främst Guds diakoni så som den uppenbarats i Jesus Kristus, och sedan sinsemellan då vi följs åt och visar varandra omsorg.

Förvandlingen är helt klart en process, men en process som samtidigt tar sikte på att vissa mål ska uppnås och en ny situation skapas

¹⁵ *Ibid.*, s. 18.

© LUCSA

där människovärdet är mer respekterat och fler människor får tillgång till fred och rättvisa. Förvandlingen hör därmed nära samman med vad som också kan definieras som samhällsförändringar, framsteg eller utveckling.

Ur teologisk synvinkel är förvandlingen en påminnelse om Guds ständiga förnyelse av sin skapelse (på latin: *creatio continua*), som när vi varje morgon får uppleva att nattens mörker förvandlas till ljus då en ny dag gryr. Som Guds folk ser vi förvandlingen som en Guds goda gåva som vi får ta till oss i tjänst och lovsång. Så kopplas det diakonala arbetet till Paulus uppmaning till de troende: "Anpassa er inte efter denna världen, utan låt er förvandlas genom förnyelsen av era tankar, så att ni kan avgöra vad som är Guds vilja: det som är gott, behagar honom och är fullkomligt" (Rom 12:2).

Förvandlingen står alltså i motsats till konformism. Den ger uttryck för ett annat sätt att uppleva vad som är Guds vilja. Som det står i *Mission i kontext*: "Förvandling, som den uppfattas i ljuset av Kristi uppståndelse, uppenbarar hela skapelsens livgivande förmåga och är ett uttryck för verkan av Guds nåd i naturen. Det är den Heliga Andens pågående arbete för att åstadkomma förändring i och genom kyrkan ut till hela världen."¹⁶

2.2 Försoning

Försoning är för kristna något som Gud i sin barmhärtighet skänker oss och som har sin grund i budskapet att Gud försonat världen i Jesus Kristus. Denna Guds gåva är ett löfte för en söndrig värld, ett löfte som diakonin vill vittna om genom initiativ som främjar fred och för-

¹⁶ *Ibid.*, s. 18.

soning. Som Guds folk, utrustat för mission, är kyrkan kallad att delta i Guds försonande mission och att på Kristi uppdrag enträget vädja till människor att låta sig försonas med Gud och med varandra (2 Kor 5:19–20). Försoning handlar först och främst om vad Gud själv gjort för att återupprätta människors gudsrelation. Samtidigt innebär detta återställande en förvandling och en upprättelse så att människor själva ställs ”i försoningens tjänst” (på grekiska: *diakonia*). Begreppet ”diakonia” är en tydlig påminnelse om att Jesu diakoni – hans förbehållslösa sätt att vara bland de fattiga, hans profetiska försvar för de utstängda, hans helande gärningar och sist men inte minst den förlåtelse och det nya liv han förkunnade i samband med löftet om att en ny tid skulle komma – är den väg som kyrkan har att följa i sin försoningstjänst.

Enligt Robert Schreiter inleder försoningen en ny berättelse som gör slut på ”lögrens berättelse”.¹⁷ I situationer av våld och förtryck tillåts offren inte berätta sin historia, och ingen verklig försoning kan ske om inte sanningen om det förflutna läggs i öppen dager. När det i El Salvador utfärdades en amnesti efter årtal av brutala kränkningar av de mänskliga rättigheterna skedde detta på villkor att de som hölls ansvariga för tortyren fick gå fria. Förtryckarens berättelse vidmakthölls därmed som den officiella, den som alla förväntades tro på. Helt annorlunda hanterades detta i Syd-

afrika när apartheid hade avskaffats och Nelson Mandela som president tillsatte en sannings- och försoningskommission vars uppgift det var att berätta den sanna historien om åren som gått – för att såren skulle kunna läka och en försoning ske.¹⁸

Sanningen kommer inte alltid till tals; för att så ska kunna ske krävs en säker och ömsesi-

© LWF/G. Driau

digt respektfull miljö. I vissa fall är konfidentialitet en nödvändig del av den miljön, eftersom det annars kan hända att sanningen utnyttjas för att öka hatet och våldet. Så har ofta skett när kvinnor berättat sanningen. Å andra sidan måste deras berättelser som röster för de utsatta och nedtystade ges särskild uppmärksamhet. Deras berättelser kan visa sig vara processer som med särskild styrka ger kraft åt försoningen.

¹⁷ Robert J. Schreiter, *Reconciliation: Mission and Ministry in a Changing Social Order* (Maryknoll: Orbis Books 1992).

¹⁸ En teologisk analys av försoning som återspeglar erfarenheterna i Sydafrika finns i John W. de Gruchy: *Reconciliation: Restoring Justice* (Minneapolis: Fortress Press 2002).

© LWF/J. Schep

Djupast sett hör försoning ihop med rättvisa. Att sannings- och försoningskommissionens arbete i Sydafrika verkligen bidrog till att klarlägga sanningen om apartheidtiden är konstaterat. Men bidrog det också till att faktiskt skapa ett rättssamhälle? Vissa har känt att den generella amnestin inte bara gav människor straffrihet för de vidrigheter de ställts till svars för att ha begått

utan att den också tyst accepterat orättvisor som fortsatt får dramatiska följder för fattiga människors liv.

I det kristna försoningsbegreppets linje ligger att det aldrig leder människor tillbaka dit där de befann sig förut. Försoning innebär något mer än att offrets lidande upphör och förtryckaren ångrar sig. Försoningen för människor till en ny plats; den ger dem makt och möjlighet till förnyade relationer och förnyat ansvar.

2.3 Bemyndigande

Som teologiskt begrepp hänför sig ordet "bemyndigande" till en biblisk skapelsesyn där varje människa ses som skapad till Guds avbild, med förmåga och potential, oberoende av sociala omständigheter.

Det anspelar också på pingstens löfte att "ni skall få kraft när den heliga anden kommer över er och ni skall vittna om mig ... till jordens yttersta gräns" (Apg 1:8). Berättelsen om pingsten hand-

lar om hur lärjungarna förvandlades, hur deras fruktan besegrades, hur deras frågor om det förgångna byttes mot ord som förkunnade "Guds stora gärningar" när deras språk förvandlades utifrån den kontext där de befann sig. Det är kyrkans övertygelse att Gud fortsätter att bemyndiga människor, inte bara apostlar och andra som åtagit sig ledaruppdrag utan i synnerhet dem

som sällan eller aldrig får chansen att komma till tals. Denna övertygelse bör prägla det diakonala handlandet, dess tillvägagångssätt och prioriteringar. Ett sådant handlande kan vittna om tron på den Gud som uppenbarar sin nåd och kraft genom att utvälja ”det som världen ser ner på, det som ringaktas” (1 Kor 1:28). Diakoniarbetare i Latinamerika har av detta låtit sig inspireras att införa ett parallellbegrepp till ”bemyndigande”, nämligen ”värdiggörande”,¹⁹ det vill säga att införa diakonala sätt att arbeta som innebär att människors värdighet höjs att de kan bli självständiga subjekt – både i kyrkan och samhället.

Vi bör hålla i minnet att bemyndigandet alltid innebär en maktförskjutning, vilket innebär att vi måste handskas kritiskt med ojämlika maktförhållanden. Det här är en fråga som diakonin alltid måste ta upp, inte bara i samhället och i relationerna mellan dem som ger och dem som tar emot hjälp utan också med avseende på diakonins egen praxis och hur makt fördelas och utövas i kyrkans liv. Alltför ofta tystas frågan om makt ner i kyrkan; i vissa fall under täckmantel av ett tjänandespråk.

Uppgiften att vara brobyggare hör till diakonins sanna väsen. Som vi tidigare noterade användes ordet *diakonia* i klassisk grekiska för att beteckna ett uppdrag som mellanhand, budbärare eller ambassadör med mandat att återställa relationer, att hela och att medla.

I fornkyrkan kallade man diakonen för ”biskopens öra och mun”. Det var diakonen som ansvarade för att berättelser från marginalerna, från de fattigas och de sjukas liv, fördes in i kyrkan. Ett framgångsrikt uppdrag som mellanhand leder till att avstånd överbryggas. När detta sker kan det diakonala handlandet bidra till att kyrkan förvandlas – både i centrum och periferi.

Allt diakonalt handlande, också det som handlar om att avhjälpa direkta nödlägen, ligger inbäddat i ett samlat mandat att bygga relationer. Följeslagandet som diakonal metod innebär att söka bryta isolering och exkludering och att identifiera vägar som kan erbjuda möjligheter till vidare delaktighet i ömsesidig solidaritet. Ett regionalt möte om diakoni i Latinamerika har beskrivit denna uppgift som ”migrerande diakoni” i en kontext där många människor befinner sig på väg någonstans i ett försök att fly från fattigdomen.

En mellanhand behöver förmågan att lyssna till olika versioner av en berättelse och förstå vad skillnaderna bottenar i. Sedan är det också nödvändigt att verkligen gå emellan, att bygga broar av förståelse och acceptans. Detta har återigen med gemenskapsbyggande att göra, med att identifiera processer av försoning och inkluderande.

I oändligt många situationer behövs ett brobyggande diakonalt handlande, både inom kyrkan och utanför den. Människor som lever med hiv och aids stigmatiseras ofta av samhället. Migranter grupper diskrimineras. Kvinnor lider under våldet och har svårt att göra sina röster hörda. Barn till fattiga föräldrar får sämre utbildning. I situationer som dessa kan diakoni inte begränsa sitt ansvar till att bara ta avstånd från orättvisan – vilket naturligtvis är viktigt – utan den behöver också finna sätt att fungera som mellanhand. Konkreta initiativ och projekt är redskap som kan bidra till den process där ett mer rättvist och hållbart samhälle byggs upp.

Kyrkans roll som mellanhand kan också behövas i komplicerade politiska konflikter. När Madagaskar genomgick en djup kris 2002 och sedan på nytt 2009 spelade nationella kyrkoledare en viktig roll för att underlätta dialogen mellan politiska ledare. Kyrkorna i DDR erbjöd öppna mötesplatser där människor kunde ge uttryck för

¹⁹ På engelska: dignification (*övers.anm.*).

och att ett fortsatt engagemang motiveras och bemyndigas.

3.2 Organiserad diakoni – församlingens kollektiva insats

Mycket ofta svarar hela församlingar på diakonala utmaningar. I Apg 6:1 berättas det att församlingen i Jerusalem organiserat en daglig diakoni, förmodligen ett system för att dela ut mat till de fattiga varje dag. Det visade sig dock att organisationen måste bli bättre, och ett nytt ledarskap utsågs och gavs befogenheter för arbetet. Senare organiserade Paulus en insamling av pengar – som helt enkelt kallades *diakoni* – bland de grekiska församlingarna för att hjälpa den fattiga församlingen i Jerusalem.

Forskningen har dokumenterat de vidriga levnadsförhållandena i städerna under det första århundradet, med en förväntad livslängd på under 30 år, ohygieniska livsmiljöer, dricksvattenbrist, grasserande sjukdomar, ett ständigt inflöde av immigranter och etniska konflikter. I denna kontext inledde kyrkan sin mission och gärning, och dess diakonala insats upplevdes som något radikalt, nytt och annorlunda. Rodney Stark har beskrivit hur omsorgen om sjuka och marginaliserade, församlingarnas välkomnande förhållningssätt och den fasta tron på uppståndelsens kraft attraherade människor från alla samhällsklasser och skapade en kyrka som inom några få århundraden växt från en liten grupp av människor till det romerska rikets ledande religiösa rörelse.²⁰

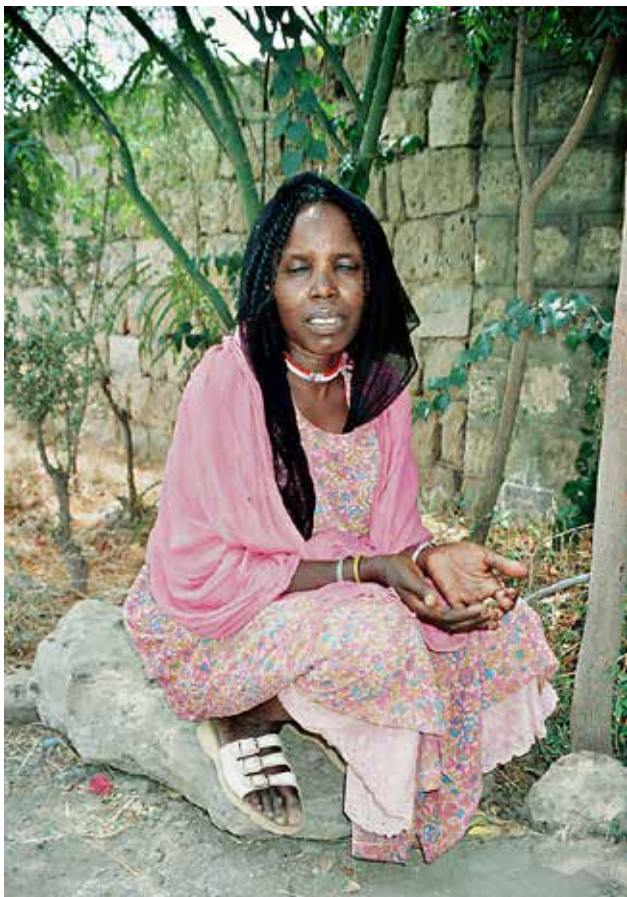
²⁰ Rodney Stark, *The Rise of Christianity. A Sociologist Reconsiders History* (Princeton: Princeton University Press 1996).

Oändligt många exempel finns på initiativ som sedan dess har startats och organiserats av församlingar och lokala kyrkor i hela världen. I tider av pest och andra epidemier har man ordnat så att de sjuka fått besök och de döda har tagits omhand. I krigstid har flyktingar funnit husrum och fått asyl. Tiderna må skifta, men det har aldrig funnits en tid då behoven har upphört att existera eller då församlingar har upphört att svara mot dem. Den uppmaning som Jesus gav sina lärjungar då han fick höra att människorna var hungriga – ”ge dem något att äta, ni själva” (Matt 14:16) – har hörts ljuda i många skilda kontexter och den återopas i många olika slags respons än i dag.

Församlingens diakoni måste dock organiseras och någon måste få ansvar för organiserandet. Denna realitet gäller i alla viktiga sammanhang. Gudstjänsten är viktig och därför finns det en organisation för att gudstjänsten ska ha en tid och plats och vara väl förberedd, med människor som fått särskilt ansvar för detta.

Sak samma med diakoni. För att kunna utföras systematiskt och vara en kontinuerlig del av kyrkans liv behöver den strukturer och ledarskap. I Svenska kyrkan åligger det varje församling att årligen lägga fram en plan för biskopen omfattande diakoni, gudstjänst, undervisning och mission. Planen hjälper församlingarna att få en samlad bild av sitt arbete och ha den i åtanke då de beslutar om prioriteringar, ansvarsområden och nödvändiga resurser.

Det händer att församlingens diakonala arbete uppfattas som en hjälp till några fattiga ”därute”. Förståelsen växer dock för att diakoni inte egentligen utförs ”för” andra utan ”med” andra. Enligt ett bibliskt synsätt är hjälpen ett uttryck för kärlek (1 Kor 13) som utspelar sig inom ramen av en struktur av ömsesidighet och jämlikhet (2 Kor 8:13–15). Den diakonala tjänsten är till välsignelse för både givare och mottagare. Dessutom kan den som idag får hjälp imorgon

vara den som tar hand om en annan. I samhällen där vissa klasser till följd av skilda sociala förhållanden har fått en mycket mer privilegierad ställning än andra sker hjälpen ofta i form av välgörenhet, vilket innebär att de lyckligt lottrade välvilligt ger visst understöd till de fattiga. Den givna hjälpen kan sådana gånger fördjupa skillnaderna och skapa en situation där vissa människor alltid ses som ”hjälpare med resurser” medan andra alltid är ”hjämlösa mottagare”. Visst har diakoni ofta varit organiserad som välgörenhetsinsatser där rika och mäktiga har velat göra något för de fattiga. Den typen av arbete måste dock i grunden ifrågasättas. Sådan hjälp tenderar att vara paternalistisk och alienerande eftersom den organiseras utifrån vad som är bra för hjälparna och svarar mot deras egna behov. I Latinamerika kallas den ofta för *asistencialismo*, eftersom den syftar till att ge assistens och inte till att ge plats för jämlikhet och ömsesidighet.

Eftersom sådana insatser fortsätter att hålla olika grupper i samhället åtskilda är det inte troligt att de kommer att bidra till en verklig förändring.

Att bygga starkare familjer

Varje tisdag och fredag förmiddag de senaste tre åren har Nancy Krause besökt fängelset Polk County Jail i en timme för att undervisa internerna om föräldraskap. Det är en del av ett uppsökande program som den amerikanska organisationen Lutheran Services in Iowa bedriver och där de vänder sig till människor i delstaten Iowa som har svårt att själva ta sig någonstans – invandrare, människor som sitter i fängelse eller hemlösa som bor på härbärgen. Många av dessa föräldrar lever eller har levt i fattigdom. ”Fattigdom begränsar de val man kan göra”, säger Krause om sina elever på fängelset. ”Man lever i en värld av begränsad valfrihet, av begränsade möjligheter.”

De här iakttagelserna kan ge intrycket att välgörenhet är något negativt. Tvärtom är det en god gärning och en del av kyrkans tradition. Den sydafrikanske teologen Molefe Tsele sade vid LVF-konsultationen om profetisk diakoni: ”Vi måste motsätta oss tendensen att göra välgörenhet till ett fult ord. Gud är hela skapelsens välgörare. Samhället som helhet behöver bli mer välgörande.”²¹

Äkta välgörenhet har med gemenskap och rättvisa att göra. En församlingsbaserad diakoni främjar inklusivitet och ömsesidighet när den tar sig an lidandets och orättvisornas utmaningar. Den bekräftar värdet av att göra saker tillsammans och övertygelsen att alla människor har gåvor att bidra med i arbetet för vad som är gott och rätt. Den påminner om det afrikanska talesättet: ”Om du vill gå snabbt, gå ensam. Om du vill gå långt, gå tillsammans med andra.”

²¹ Johannesburgrapporten, s. 54.

3.3 Diakonala institutioner – när det krävs ett mer strukturerat tillvägagångssätt

Det finns situationer då de diakonala utmaningarna kräver insatser som går utöver vad som kan organiseras på församlingsnivå. Mycket tidigt i kyrkans historia insåg man att det diakonala arbetet ofta krävde stadigare strukturer. Det öppnades sjukhus och hem för föräldralösa och hemlösa. Banden mellan dessa institutioner och församlingarna förblev dock starka. Utan dessa band och utan kyrkomedlemmarnas kontinuerliga stöd hade institutionerna inte kunnat existera. Det fanns också en medveten kontinuitet i identiteten. Ordet "hospital" speglar kyrkans uppdrag att utöva diakonal gästfrihet, hospitalitet. Arkitekturen i de äldsta sjukhusen visar också på sambandet mellan tro och omsorg, eftersom rummen ofta var så byggda att alla patienter kunde se altaret och därmed påminnas om budskapet att Gud är den som botar de sjuka.

Den moderna diakonala rörelsen som började i Tyskland under 1830-talet har lett till att oräkneliga diakoniinstitutioner inrättats, inte bara i Tyskland utan över hela Europa och på andra kontinenter. På grund av att de officiella kyrkorna på den tiden var nära knutna till staten måste de initiativ som rörde mission och diakoni organiseras som fria sällskap, förvisso inom kyrkan men som självständiga organisationer i förhållande till de kyrkliga myndigheterna.

En av den diakonala rörelsens pionjärer var Theodor Fliedner, präst i Kaiserswerth, ett li-

tet samhälle inte långt från Düsseldorf i västra Tyskland. I september 1833 öppnade han med sin hustru Friederike ett hem för frigivna kvinnliga fångar. Det följdes av fler initiativ som en kindergården och ett sjukhus. De insåg snart behovet av utbildad personal och grundade tre år senare ett moderhus för diakonissor som utbildades till sjuksköterskor och förskollärare. Under de följande årtiondena utbildades och vigdes tusentals kvinnor till diakonissor. Moderhuset liknade på

© LWF/J. Schep

många sätt ett katolskt ordenshus och systrarna, som de också mycket riktigt kallades, slöt upp kring gemenskapens regler som innebar lydnad, egendoms gemenskap och celibat.

I september 1833 öppnade även Johann Hinrich Wichern ett hem för hemlösa barn från den fattiga slummen i Hamburg i Tyskland. Han drevs av övertygelsen att en god skolgång skulle rädda barnen från misär, särskilt om den innefattade en yrkesutbildning. Det visar att utbildning var en viktig del av det organiserade diakonala arbetet som ett redskap för att övervinna

© ELCA/Laury Rinker

än i 'mäktiga murar och praktiska byggnadsverk'.²²

Det är inte möjligt att här teckna en bredare bild av 1800-talets diakonala rörelse eller av de många aktörer och de skilda former som dessa hängivna personer vid denna tid gav åt det diakonala engagemanget. Noteras bör dock att rörelsen blev revolutionerande vad avsåg kvinnors roll i kyrka och samhälle. För första gången fick ogifta kvinnor utbildning och högre ställning. En modern hälsovård och social omsorg växte fram genom deras arbete och modeller utvecklades som senare övertogs av staten när de offentliga välfärdssystemen introducerades.

fattigdomen. Ett stort antal utbildningsinstitutioner har av denna anledning grundats inom den diakonala traditionen. En del är inriktade på barn från fattiga och socialt utsatta familjer. Andra erbjuder en möjlighet till skolgång för barn som traditionellt varit utestängda från offentliga skolor på grund av blindhet, dövhet eller psykisk sjukdom.

Detta ligger i hög grad i linje med Luthers starka engagemang för utbildning. Under reformationen föreslog han att klostren skulle omvandlas till allmänna skolor. Han påminde föräldrarna om att de fått sina barn som en Guds gåva och därför hade att inför Gud svara för deras välbefinnande. Skolgången var en viktig del i detta. När Luther skrev till Tysklands politiska ledare och rekommenderade att skolor skulle inrättas för alla barn påminde han dem om att "en stads bästa och största välgång, säkerhet och styrka snarare består i att ha många kunniga, lärda, visa, ärbära och välutbildade medborgare (...)

färdssystemen introducerades.

På många sätt var den diakonala rörelsen inspirerad av pietismen och dess övervägande individualistiska andlighet. Styrkan med detta inflytande låg i dess personliga ansats med fokus på den individuella kallelsen och på personliga relationer. Det gav utrymme för nya initiativ och ledde till inrättandet av institutioner för utbildning, hälsovård och social omsorg. Som ett resultat av denna rörelse finns det idag omkring 30 000 diakoniinstitutioner i Tyskland. Detta har varit möjligt tack vare ett komplext bidragssystem med etablerade och starka band till statliga myndigheter.

Samtidigt som dessa institutioner fungerar helt enligt statens normer och krav för hälsovård och social omsorg så har banden förblivit star-

²² "Till rådsherrarna i Tysklands alla städer om att de må upprätta och vidhålla kristliga skolor" (1524). Här citerat efter den engelska översättningen i *Luther's Works*, bd 45 (Philadelphia: Fortress Press 1962), s. 355–356.

ka mellan diakoniinstitutionerna, de nationella kyrkorna och lokala församlingar. I många fall stödjer och följer dessa det diakonala arbetet med ekonomiska resurser, styrelseansvar och annat ledarskap, volontärinsatser och andlig vård.

I USA har den lutherska kyrkan ELCA (Evangelical Lutheran Church in America) diverse organisationer knutna till sig för sitt sociala arbete som utförs i hela landet. Det finns ungefär 280 organisationer för hälsovård och humanitärt arbete vars verksamhet på tusentals orter når över sex miljoner människor om året, eller var femtonde amerikan. Fem procent av dessa organisationer är riktigt stora med verksamhet på många platser och i många delstater.

Vi måste inse att många sådana institutioner på ett unikt sätt vittnar om en kristen omsorg om människor i nöd. De slår vakt om professionell kompetens och samhällsansvar. Ett hem för unga, ogifta, gravida kvinnor i Brasilien ger rum för att försvara människovärdet och förbereda sig för framtiden. Ett projekt för landsbygdsutveckling i Madagaskar gör att småbrukare kan se sina egna resurser och förbättra sin livsmedelsproduktion på ett hållbart sätt. Ett utbildningscentrum i Indien ger unga människor möjligheter som de i det etablerade utbildningssystemen är utestängda från.

Många diakoniinstitutioner i det globala Syd grundades av missionärer. Av dessa var det dock många som inte kunde drivas vidare när missionsorganisationerna drog ned på ekonomiskt stöd och personal. Men det finns också imponerande exempel på diakoniinstitutioner som sett dagens ljus tack vare lokala initiativ och som har kunnat anpassa sig till lokala förhållanden.

Den moderna missionsrörelsen institutionaliserades ofta som en oberoende struktur inom kyrkan. Först efter Kyrkornas Världsråds generalförsamling i Delhi 1961 införlivades missionen helt i den ekumeniska visionen för att vara kyrka, där den inte längre sågs som hörande till den verksamhet som drivs av ett fåtal organisationer, huvudsakligen belägna i Norr. Det är svårt att

se någon liknande fullständig integration av diakonin, och särskilt institutionsdiakonin, i kyrkans liv. Delvis beror detta på att vissa kyrkor inte tycks inse att diakoni är en omistlig del i allt vad kyrkan är och gör, men delvis också på en tendens hos vissa diakoniinstitutioner att fortsätta organisera sitt arbete som fristående från vanliga kyrkostrukturer. Detta innebär då en utmaning både för institutionerna och kyrkan. Så är dock inte alltid fallet. Andra kyrkor, till exempel i Nordamerika, har utvecklat strukturer som garanterar institutionerna ett professionellt ledarskap och en institutionell självständighet men ändå säkerställer kyrkans delaktighet i deras styrelser. Detta präglar institutionernas uppdrag och deras relation till kyrkan.

3.4 Internationell diakoni – att svara på människors nöd tillsammans med och på uppdrag av den världsvida kyrkogemenskapen

Själva det faktum att kyrkan är ekumenisk till sin natur innebär att det inte går att sätta några geografiska, etniska, sociala eller ens religiösa gränser för diakoni i dess handlande.²³ Detta synsätt har i hög grad präglat LWF i dess uppdrag och identitet.²⁴

²³ Ordet "ekumenisk" går tillbaka på grekiskans oikoumene som betyder "den bebodda världen" eller "hela världen".

²⁴ Följande framställning bygger på Brian Neldners presentation i *Development Education Forum*, juni 1997. En historik över LWF:s World Service ges också i "Let Us Help One Another: Service in the LWF", i: Jens Holger Schjørring, Prasanna Kumari och Norman A. Hjelm (red.), *From Federation to Communion. The History of the Lutheran World Federation* (Minneapolis: Fortress Press 1997), s. 85–141.

En av de viktigaste faktorerna bakom LVF:s grundande vid dess första generalförsamling i Lund 1947 gällde behovet av att få fram humanitär hjälp till människor som led nöd i Europa till följd av andra världskriget. Var sjätte lutheran hade flytt eller fördrivits från sitt hem och i det ursprungliga uppdraget till LVF:s flyktingarbete (Lutheran World Federation Service to Refugees) fanns ett tydligt självhjälpsmotiv. På så vis fick LVF en stark inriktning, som består än idag, mot flyktingars behov.

Vid den andra generalförsamlingen i Hannover 1952 fanns en oro inför risken att LVF i likhet med sin föregångare, Lutheran World Convention, skulle drabbas av att luften gick ur organisationen när väl lutheranernas mest omedelbara nödläge var hävt. I ett historiskt beslut bekräftade generalförsamlingen att medlemskyrkornas åtagande att hjälpa nödlidande var av bestående

karaktär, men nu med ett nytt fokus. Hjälp skulle ges oavsett vilka de nödlidande var, som en evangelisk kallelse. Så grundlades LVF:s arbete för att hjälpa lidande människor med ett tydligt mandat att ge bistånd också till människor som inte tillhörde den lutherska gemenskapen.

För LVF:s biståndsavdelning DWS (Department for World Service), som ansvarar för att utföra detta arbete på uppdrag av LVF:s medlemskyrkor, utgör människors nöd utgångspunkten. Centralt för DWS syftesbeskrivning, så som den antogs i Hannover, är uppdraget att "leda och administrera ... sådana tjänster som ska vara globala i omfattning och komma människor till del oavsett hudfärg, kön, nationalitet eller politisk uppfattning".

Denna uppgift att möta människors nöd genom DWS:s arbete måste ses i samband med det motsvarande mandatet för DMD, LVF:s av-

© LWF/J. Schep

delning för mission och utveckling (Department for Mission and Development) med uppgift att stärka kyrkornas kristna vittnesbörd. Detta görs delvis genom program som koordineras genom sekretariatet i Genève. Vissa program handläggs i den regionala administrationen och de programmen är då relaterade till för respektive region särskilt angelägna problemställningar, till exempel fattigdomsfrågan i Afrika, interreligiöst samarbete i Asien, skuldberget i de latinamerikanska statsfinanserna eller relationen mellan stat och kyrka i Europa. Andra program handläggs globalt och fokuserar på hiv och aids, genusfrågor, ungdomars delaktighet, personalfrågor och kommunikationstjänster. Därutöver koordinerar DMD stöd till omkring 230 projekt som utformas och genomförs av LVF:s medlemskyrkor. DMD:s viktigaste uppgift är här att finansiera projekten och att följa de ansvariga genom implementations- och rapporteringsprocessen.

Genom hela sin historia har LVF bevarat sin konfessionella identitet och verkat för att med ett ekumeniskt förhållningssätt förmedla humanitärt bistånd på internationell basis.

Ett nära samarbete inleddes redan tidigt, med en banbrytande ekumenisk uppbyggnad av biståndet till flyktingar i Afrika under 1960-talets första år. Tanganyika Christian Refugee Service grundades av LVF på uppdrag av Kyrkornas Världsråd (KV) och i samverkan med Tanzanias kristna råd. Ett liknande program startades därefter i Zambia.

Samtidigt utvecklades ett LVF-program för kinesiska flyktingar i Hongkong till ett omfattande program för socialt bistånd. Detta överlämnades sedan till Hongkongs kristna råd.

De långa torrperioderna i Afrika från 1970-talets början ledde till samordnade aktioner hos de kyrkliga organisationerna. LVF, KV och de katolska organisationerna genom Caritas Internationalis och deras nationella motsvarigheter deltog i den gemensamma satsningen Churches

© LWF/F. Longakit

Drought Action in Africa. Detta ledde till fler samlade insatser, inte bara på internationell nivå utan i ett nyfunnet samarbete mellan lokala kyrkor som i Etiopien och Eritrea. För närvarande bekräftar engagemanget i Action by Churches Together (ACT) LVF:s fortsatta ekumeniska engagemang.

En resolution om mänskliga rättigheter som antogs vid generalförsamlingen i Evian 1970 utgjorde ramen för LVF:s åtagande att genom sina medlemskyrkor arbeta i konfliktområden. Det ledde till ett omfattande bistånd till personer som deltog eller på annat sätt berördes av befrielsekampen särskilt i Moçambique, Angola och Namibia. Biståndet omfattade hjälp till landsförvisade och flyktingar, repatrieringsarbete, återuppbyggnad, rehabilitering och utveckling, liksom till socialt, och pastoralt arbete bland de landsflyktiga och dem som deltog i befrielsekampen. Det pastorala arbetet bland exilnamibier, som organiserades i

samarbete med de större kyrkorna i Namibia och de kristna råden i asylländerna, genomfördes av DWS genom LVF.

Ett beslut i kommissionen för World Service 1974 att börja arbeta i Mauretanien, som är ett muslimskt land, var betydelsefullt genom att det bekräftade principen om DWS:s globala åtagande på uppdrag av LVF:s alla medlemskyrkor. Sådana program spelar en viktig roll som brobyggare bland människor i länder där majoriteten är av annan tro. År 1997 bekräftade LVF:s rådsförsamling att LVF uppfattar de mänskliga rättigheterna som en omistlig del av sitt arbete med humanitärt bistånd och utveckling.

Den operativa kapaciteten hos DWS leder till ett stort resursinflöde från mellanstatliga organisationer och statliga medfinansierare via LVF-relaterade organ. Genom LVF:s World Service kanaliseras dessa medel genom program som är uttryck för kristen tjänst till medmänniskor i nöd.

DWS arbetar också nära Förenta Nationerna. Vid sin allra första generalförsamling framförde LVF sin oro för flyktingar och fördrivna personer till Förenta Nationernas generalsekretärare. Samma år ackrediterades LVF hos För-

enta Nationerna. Detta blev början på det långa samarbetet mellan DWS och olika FN-organ, särskilt med UNHCR i fråga om flyktingarbetet. LVF ser sitt eget arbete som komplementärt i relation till det som bedrivs av FN. Det tillför ett folk-till-folk-perspektiv som måste förbli väsentligt i all samverkan med statliga och mellanstatliga samarbetspartner.

Under de närmaste åren kommer utmaningar för det internationella humanitära arbetet att uppstå till följd av politiska beslut, ekonomins utveckling och naturkatastrofer. Behoven påverkas också av kulturella motsättningar, fundamentalism och religiösa skiljelinjer. När LVF, tillsammans med och på uppdrag av sina medlemskyrkor, söker svara på människors hjälpbehov kan det fungera som mellanhand och en "diakonal brygga" över sådana skiljelinjer.

Idag arbetar DWS (inklusive anknutna program) i 36 länder i Afrika, Asien, Europa, Latinamerika och Karibien. Den absolut största delen av dess årliga budget på 100 miljoner dollar går till program för humanitär hjälp och utvecklingsbistånd. Med ledning av mottot "Försvara de fattigas och förtrycktas rätt" har DWS identifierat sex prioriteringar för sitt arbete:

1. att agera vid och ha beredskap för katastrofer;
2. att skapa hållbara samhällen;
3. att bekämpa hiv och aids;
4. att verka för fred, försoning och mänskliga rättigheter;
5. att förändra genusförhållandena;
6. att värna miljön.

© FELM

Som vi redan konstaterat är detta ett engagemang som lutheraner delar med andra kristna och den internationella diakonin har följaktligen varit en omistlig del av den ekumeniska rörelsen alltsedan dess första början. Redan 1922 grundades en europeisk centralbyrå för mellankyrklig hjälp (EZ: Europäische Zentralstelle für kirchliche Hilfsaktionen) i Zürich i Schweiz under beskydd av Federal Council of the Churches of Christ in America och de schweiziska protestantiska kyrkornas förbund. Senare anslöt sig också andra europeiska kyrkor. Kontoret flyttades till Genève 1928 och gick 1945 samman med Kyrkornas Världsråd.

När Willem A. Visser t' Hooft 1938 tillfrågades om att bli KV:s förste generalsekretärare satte han som villkor att det skulle finnas en avdelning för mellankyrkligt bestånd, eftersom "det inte kan finnas någon sund ekumenisk gemenskap utan praktisk solidaritet". År 1949, alltså året efter KV:s första generalförsamling i Amsterdam, fastslog centralkommittén att mellankyrkligt bistånd är en permanent förpliktelse för KV och att det utförs mest effektivt om det sker ekumeniskt. År 1971 fick denna enhet namnet CICARWS (Commission on Inter-Church Aid, Refugee and World Service).

CICARWS:s uppdrag var att "hjälpa kyrkorna manifesteras sin solidaritet genom ett delande av deras mänskliga, materiella och andliga resurser och att underlätta ett sådant delande i syfte att främja social rättvisa, mänsklig utveckling och ett lindrande av mänsklig nöd". Mot slutet av 1980-talet började enheten att mer proaktivt söka hjälpa kyrkor och relaterade grupper att reflektera över problemens underliggande orsaker och finna möjliga metoder för att på ett mer övergripande sätt svara mot människors behov. Till följd av detta minskade CICARWS sitt arbete i olika projekt men behöll ett system för att utarbeta prioriterade projekt som på ett högst praktiskt sätt tillgodosåg den ekumeniska rörel-

sens behov av prioriteringar i förhållande till de utmaningar den ställdes inför. År 1992 ersattes CICARWS av en ny enhet med namnet Sharing and Service.

Vi har redan visat hur misären efter andra världskriget ledde kyrkoledare i många länder att bygga upp ett arbete för internationellt humanitärt bistånd. Ännu tidigare, 1922, hade Folkekirkens Nødhjelp grundats i Danmark som en reaktion på behoven i Östeuropa och med ett särskilt mandat att följa utvecklingen för minoritetskyrkorna där. Efter andra världskriget och i respons på krigets sammanhang bildades flera liknande kyrkorelaterade organisationer runtom i världen. Några av dem bildades först för att ta emot flyktingar som kom från Europa efter kriget men utvidgade senare sin verksamhet till en del av den globala internationella diakonin.

Vid 1950-talets slut hade många av dessa organ vänt sin uppmärksamhet mot de framväxande självständiga nationerna i det globala Syd och deras kamp för att komma till rätta med fattigdom och koloniala mönster. Nya initiativ togs. I Tyskland startade protestantiska kyrkor 1959 ett program som fick namnet Brot für die Welt, bröd för världen. Under mottot "Rättvisa för de fattiga" stödjer den organisationen idag mer än tusen projekt i samverkan med lokala kyrkor och partnerorganisationer i Afrika, Asien, Latinamerika och Östeuropa.

Sådana organisationer ger å ena sidan en möjlighet att ge bistånd för individer och församlingar som ser det som sin kristna plikt att inte begränsa sin diakoni enbart till sina närmaste grannar utan att stödja alla som lider nöd. De är å andra sidan de lokala (eller nationella) kyrkornas armar och drivs och styrs av dessa med ett tydligt mål att bekämpa fattigdom och orättvisa och hjälpa sina samarbetspartner att göra detsamma. Därför kan dessa organ ses som en diakonal mellanform som på uppdrag av sina hu-

vudmän utövar diakoni i samarbete med likasinnade partner i andra delar av världen.

Alltsedan 1960-talet har många sådana organisationer fått finansiellt stöd av sina respektive regeringar och de har mer och mer engagerat sig i ett långsiktigt utvecklingsarbete. Advocacy-satsningar, alltså påverkansarbete i hemländerna, har också blivit en allt viktigare del av deras arbete. Detta har under de senaste årtiondena lett till vissa förändringar i hur de ser på sitt eget arbete. Först och främst inser organisationerna tydligare sin roll som aktörer för förändring, både i sin egen kontext och i det globala Syd. Den insikten beror på en klarare bild av fattigdomens strukturella orsaker och att det oftast finns underliggande orsaker bakom mänsklig nöd, orsaker som hänger ihop med hela system av förtryck och orättvisor. För det andra tydliggör denna insikt att utvecklingsarbete inte är någon enkel sak utan kräver professionell expertis.

När den ekumeniska diakonin organiserades efter andra världskriget utformades den som ett multilateralt arbete. Man insåg att utmaningarna i efterkrigstidens Europa var för stora för en ensam kyrka eller organisation. Sedan 1970-talet har bilaterala samarbeten kommit att bli den vanligaste formen av internationell diakoni. För många är detta att föredra eftersom det ger direktkontakt mellan parterna i samarbetet.

Det bilaterala samarbetet förordas ofta för att det anses snabbare och mer effektivt än multilaterala satsningar. Å andra sidan har också bilateralismen sina utmaningar. Vissa kyrkor i Afrika har många bilaterala samarbetspartner vilket innebär ett merarbete med att svara upp mot varje partners strategiska mål, krav på rapportering etc. Ett multilateralt arbetssätt möjliggör ett bättre samarbete. Det kan också vara problematiskt att hantera den ojämna maktbalansen i ett bilateralt samarbete. I multilaterala samarbeten är fler partner indragna och makten kan fördelas bättre. En annan fördel med det multilaterala

samarbetet är dess potential att knyta samman fler aktörer och att dela kunskap och erfarenheter inom ett vidare nätverk.

Denna utveckling har också motiverat ett förstärkt ekumeniskt samarbete. Redan i början av 1990-talet möttes organisationer från det globala Nord regelbundet i ett Heads of Agencies Network, men det framstod med tiden som alltmer otillfredsställande att inte motsvarande kyrkor och kyrkorelaterade organisationer från det globala Syd satt med vid detta bord. År 1995 bildades Action by Churches Together (ACT International) för att möjliggöra en globalt samordnad insats i kritiska situationer. År 2000 bildades Ecumenical Advocacy Alliance (EAA) för att samordna kyrkornas och de kyrkorelaterade organisationernas påverkansarbete i vissa bestämda frågor (för närvarande hiv/aids och livsmedels-säkerhet). Detta följdes av initiativ för att stärka samarbetet på utvecklingsområdet, en process där KV ombads stå för huvudmannaskapet.

Vid en konsultation om "Diakonisyner i vår tid" i Genève 1982 beskrevs diakoni som ett ekumeniskt system för delande av resurser med hjälp av åtta nyckelfraser. Diakoni är:

- oundgänglig för kyrkans liv och välbefinnande
- främst fokuserad på den lokala nivån
- världsomspännande i internationell solidaritet
- förebyggande för att förhindra att orättfärdiga strukturer uppstår och vidmakthålls
- uppmärksam på strukturella och politiska dimensioner
- humanitär bortom den egna trosgemenskapen
- ömsesidig
- befriande med tonvikt på bemyndigande och främjande av människors delaktighet

Källa: From Inter-church Aid to Jubilee. A brief history of ecumenical diakonia in the World Council of Churches (Genève: WCC 2002, s. 13).

I februari 2007 bildades ACT Development som ”en global allians av kyrkor och relaterade organisationer som har till uppgift att arbeta ekumeniskt med utveckling och som väljer att arbeta tillsammans”, och med målet att ”främja och underlätta samarbete mellan deltagarna för att förbättra deras effektivitet i en transformerande utveckling”.²⁵

Det finns nio bibliska, teologiska hållpunkter för den ekumeniska diakonin mitt under den pågående globaliseringen.

Den ekumeniska diakonin:

- måste agera i relation till vår kontext: global och lokal
- är en kallelse att delta i Guds mission
- är en profetisk diakoni
- är transformativ och strävar efter rättvisa
- är oskiljaktig från koinonia
- är en global diakoni som är till för alla människor och för hela skapelsen
- handlar om helande, försoning och återuppbyggnad
- handlar om att bygga rättvisa relationer, ömsesidighet och delande

Vi är kallade att förenas i Guds mission, i medkännande, försonande, transformativ, rättvisesökande och profetisk diakoni.

Källa: Chris Ferguson och Ofelia Ortega: Ecumenical Diakonia. Öpublicerat KV-dokument 2002, s. 3.

År 2009 utgjordes ACT Development av 70 organisationer aktiva i ett långsiktigt utvecklingsarbete i mer än 150 länder och med en årsbudget för alla organisationer tillsammans på uppskattningsvis 1,4 miljarder dollar. I fokus stod arbetet

för långsiktig utveckling genom att stärka kapaciteten hos deltagarorganisationerna och samarbetet mellan dem. Redan från start hade det stått klart att det skulle finnas en nära relation mellan humanitärt arbete, utvecklingsarbete och påverkansarbete (advocacy), företrädesvis samordnat av en enda global allians. Av den anledningen har mycket arbete lagts ned på att sammanföra ACT International och ACT Development. Efter en omsorgsfull process och regionala konsultationer beslöt de två generalförsamlingarna för ACT International och ACT Development, var för sig med överväldigande majoritet, att slå samman sina verksamheter och att en ny samlad ACT Alliance skulle börja arbeta i januari 2010.

© LWF/J. Schep

²⁵ Översatt här enligt: www.actdevelopment.org/pages-en/documents-en.html

© LWF/J. Schep

Det råder inget tvivel om att det funnits ett akut behov av samordning i den internationella diakonin och att grundandet av dessa allianser har introducerat viktiga redskap i denna riktning. Samtidigt har initiativen gett upphov till frågor om den vidare ömsesidigheten i det diakonala arbetet. Ett orosmoment handlar om maktkoncentrationen och om hur man ska kunna garantera att inte organisationer från det globala Nord får en dominerande roll i de nya strukturerna. En annan oro gäller synen på utveckling: där är frågan hur grundandet av ACT Development relaterar till kyrkorna och en holistisk missionssyn. Ett tredje orosmoment gäller vad som kännetecknar ett professionellt och effektivt arbete och man frågar vem som ska ha makt att avgöra när och hur detta uppnås. Även om ACT International och ACT Development strävar efter att vara globala verktyg för diakonin återstår frågorna om kyrkor och organisationer i det globala Syd kommer att tvingas överta agendor, analyser och krav från organisationer i det globala Nord. Dessa frågor kommer med all säkerhet att kvarstå på den ekumeniska dagordningen.

LWF:s globala konsultation om diakoni i Addis Abeba i oktober 2008 bekräftade den rika traditionen av organisationer som fortsatt spelar en viktig roll i den internationella diakonin. Men den fastslog också att "det finns ett kontinuerligt behov av att komma till tals med varandra om roller och arbetssätt". Konsultationen rekommenderade en strävan efter "nya synergier och kontaktsätt" och "att främja en uppriktlig dialog mellan samarbetspartner i det globala Syd och Nord om nya paradigmer för samverkan i mission och diakoni som är till ömsesidig fördel och komplementära".

I denna strävan är tillgångsbaserade och rättighetsbaserade ansatser oerhört viktiga eftersom de utgår från att alla individer och det lokala samhället har något väsentligt att bidra med för

att säkerställa hederligheten och hållbarheten i det som görs.

4. Diakonala metoder

4.1 Vikten av att välja rätt metoder

Vikten av god planering i det diakonala arbetet har redan understrukits. Ett nyckelmoment i god planering är att formulera syften och mål. Ett annat är att bestämma metoder för arbetet. Ordet ”metod” kommer från grekiskan (*meta* + *hodos*) och betyder att färdas eller följa en väg. Metodik handlar om att uppmärksamt avgöra vilken väg som bör väljas för att nå ett visst mål.

I diakonal praxis är metodfrågorna centrala. Ingen metod är neutral och alla metoder är värdeladdade. Det är därför en huvuduppgift att välja metoder som främjar processer mot delaktighet och egenmakt och som bekräftar det diakonala arbetets grundläggande värden.

Den så kallade ”misstankens hermeneutik” kan vara ett viktigt redskap för att införa kritiska perspektiv i det diakonala handlandet. Hermeneutik betyder ”tolkningssätt” och förutsätter en ifrågasättande inställning. Det innebär att bland annat ställa sig frågan: vems intressen ligger bakom det som sägs och görs? Världen och dess problem ter sig annorlunda utifrån de mäktigas perspektiv än utifrån marginaliserade gruppers perspektiv. En genomtänkt diakoni måste vara medveten om denna konflikt och ge rum för de röster som förbises. Att göra så är att ställa sig i en god biblisk tradition som pekar i riktning mot den profetiska diakonin.

4.2 *Se – bedöma – handla*

Modellen att *se – bedöma – handla* har, som den använts av latinamerikanska teologer, på många håll kommit att ses som ett användbart redskap för att länka samman teori och praxis. Den har också visat sig mycket användbar som metod för planering och genomförande av diakonala aktiviteter.

Att arbeta med denna metod innebär att i tur och ordning följa tre steg:

Det första steget är *att se* – vilket betyder att göra en grundlig analys av vad som redan görs, där samhällsvetenskapliga och andra relevanta forskningsdiscipliners rön används för att skapa en genomreflekterad bild av den kontext där det diakonala handlandet äger rum. En sådan analys bör i ett första steg beakta erfarenheter och vittnesbörd i den aktuella kontexten. Hur ser verkligheten ut från de fattigas och marginaliserades perspektiv? Vilka lärdomar kan dras av det pågående diakonala arbetet och av andra som arbetar med utveckling för förändring? Vad är styrkan och svagheten med dessa insatser? Härigenom skapas utrymme för vad som ibland kallas ”tyst kunskap” och för de röster som inte alltid har tillgång till någon kvalificerad reflektion.

Det andra steget är *att bedöma* – och det är nu som frågor och idéer som handlar om kristen tro och identitet förs in i reflektionen över praxis. Medan det första steget främst är analytiskt och relaterar till sekulär kunskap är detta andra steg mer hermeneutiskt i den meningen att det söker tolka det som observeras och analyseras. Hur kan vi i det som händer urskilja tidens tecken i ljuset av Guds Ord och löftet om det i Kristus frambrutande gudsriket?²⁶ Hur utmanas vi som kristna att agera, med tanke på vår uppgift att vara en

²⁶ *Mission i kontext*, s. 13.

del av Guds holistiska mission? Vilket diakonalt agerande kan vara ett relevant svar?

En sådan urskiljningsförmåga kommer att hjälpa kyrkan att höja sin profetiska röst genom att fördöma orättfärdighet och synd, och i ord och handling förkunna den goda nyheten om Guds omsorg om de fattiga och lidande.

Det kan i vissa situationer vara fördelaktigt att invänta detta andra steg innan de teologiska tolkningsredskapen tas i bruk. Att bara börja direkt med en teologisk reflektion kan göra synfältet alltför snävt. Ett dialektiskt samspel mellan analytisk observation och teologisk reflektion gör det möjligt att inta ett sunt interdisciplinärt förhållningssätt i det diakonala arbetet och kan tillföra det ett ytterligare värde som en professionell social insats.

Det tredje steget är *att handla* – och att föra insikterna från de två första stegen vidare in på det diakonala handlandets arena. Förhoppningsvis kan det göra handlandet mer reflekterat och metodiskt, mer målmedvetet och mer effektivt.

Även om denna metod presenteras som ett trestegsförlopp bör vi minnas att det första steget utgår från vad som redan görs, och det tredje bör med nödvändighet leda till en förnyad reflektion

om praxis. Processen är alltså en cirkelrörelse. Men den är inte därmed självbekräftande, eftersom kritiska perspektiv och frågor bör följa med genom alla dess tre steg.

4.3 Att bygga medborgarskap

När diakonins syfte diskuterades ovan (Del III:1) ställdes frågan om det diakonala arbetet bör vara inriktat på individer, grupper eller hela lokalsamhället. Efter att tendensen i många år har varit att förorda insatser som rör hela samhällen framhålls i nya erfarenheter vikten av att vända sig till individer. Bättre än att strikt skilja mellan dessa alternativ är det i många fall att söka efter tillvägagångssätt som gör att de förstärker varandra.

Ett exempel på ett sådant synergiskapande tillvägagångssätt utvecklades i Sydafrika under apartheidtiden. Svarta sydafrikaner blev till exempel ofta orättvist behandlade när deras vita arbetsgivare nekade dem sådant som de hade rätt till eller inte följde reglerna. Situationen gjorde att några diakonala aktörer startade program som arbetade med frågor om lag och rätt. Man drog igång kampanjer i förstadsområdena för att öka människors medvetenhet om sina rättigheter och göra det möjligt för dem att hävda dem. Samtidigt erbjöds juridisk rådgivning till individer som behövde dokumentation som skulle ge dem bättre skydd som arbetare och medborgare.

En liknande erfarenhet gjordes i Latinamerika i samband med det som kallas att bygga medborgarskap (på spanska: *construir cidadania*), en kollektiv satsning som burits av

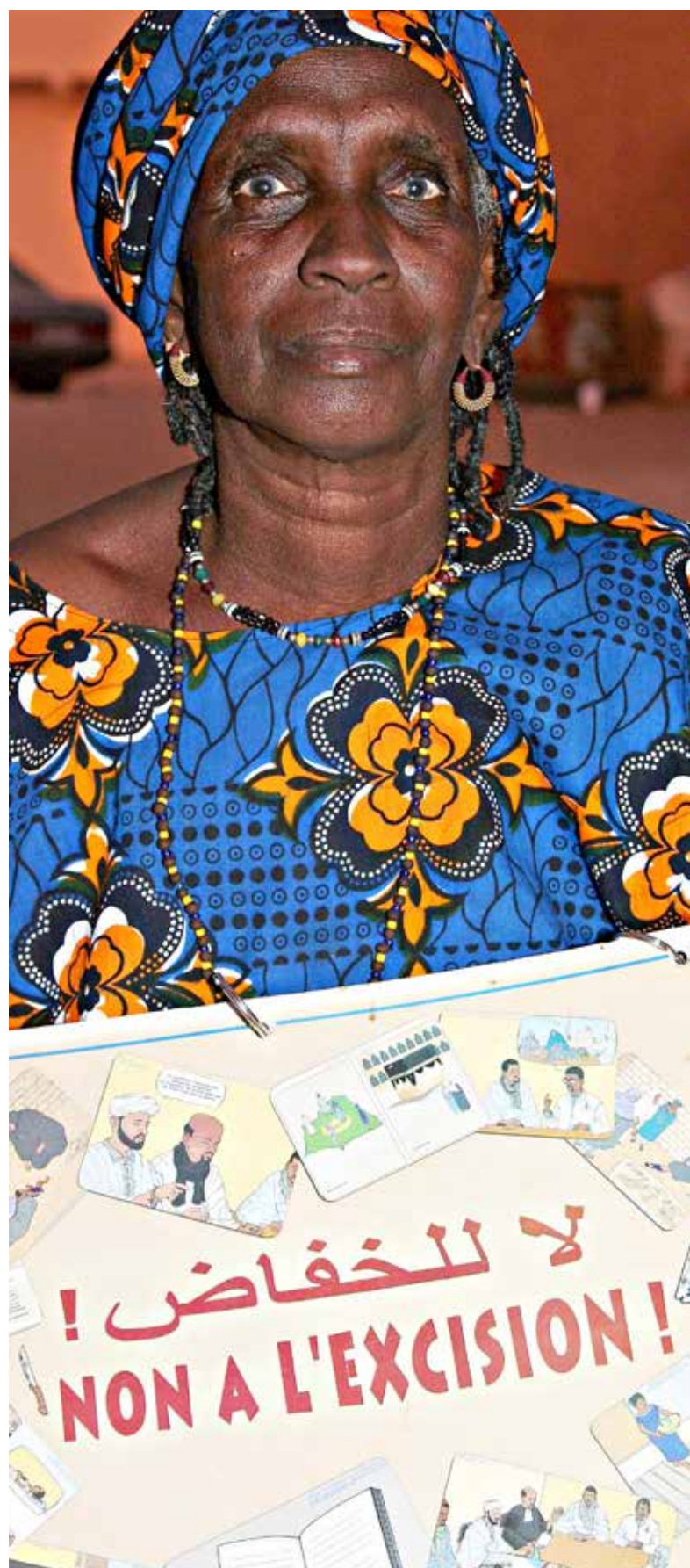
© LWF/D. Lorenz

en vision om ett gott samhälle. Med "medborgarskap" förstås den uppsättning rättigheter som ger en person möjlighet att aktivt delta i styrandet av sitt folks liv. Att sakna medborgarskap betyder att vara marginaliserad eller exkluderad från samhällets liv, från beslutsfattandet, och sitta fast i en underlägsen ställning inom en social grupp. Att bygga medborgarskap syftar då på initiativ och processer där individer inser sin rätt att ta en ny roll i samhället, både för att hävda sina egna rättigheter och för att aktivt delta i sociala och politiska rörelser.

Den utmaningen är en delad erfarenhet i de flesta delar av världen. Erfarenheterna under kommunismen har gjort att människor i Östeuropa idag vittnar om att de behöver lära sig ta gemensamma initiativ och utveckla ett medborgarskap byggt på delaktighet och ansvar. I många västländer är erfarenheten att färre människor tar del i det organiserade politiska livet och att traditionella frivilligorganisationer tappas medlemmar.

Det diakonala engagemanget för att bygga medborgarskap motiveras av sådana utmaningar i samhället och politiken. Men det får också sin inriktning av den gamla katekestaditionen som vill lära oss att, i linje med de tio budorden, leva som medborgare.

Metoden för att bygga medborgarskap har i huvudsak tre delar: påverkansarbete (advocacy), utbildning och mobilisering. Alla tre förstärker en förändringsprocess med många dimensioner. På det personliga planet behöver människor komma till rätta med underlägsenhetskänslor eller det slags fatalism som gör att de accepterar sitt öde utan frågor. På samhällsplanet finns ett behov av att bygga kunskap och färdigheter och att utbilda till delaktighet i organiserade aktiviteter. En viktig utmaning i denna process är att undvika manipulation, som när människor förväntas kopiera den uppfattning som en utbildare råkar ha. Verkligen egenmakt innebär att människor kan

© FELM

© LWF/E.-S. Vogel-Mfäto

le. Projekt som inriktas på en viss gruppns behov, till exempel människor som lever med vissa fysiska utmaningar, bidrar i slutändan till hela samhällets välfärd. I vissa kontexter förmår diakonin skapa utrymme för politiskt agerande, så som fallet exempelvis var i Centralamerika under militärdiktaturernas tid på 1980-talet. Inget diakonalt handlande kan alltså betraktas i isolering från sin samhälleliga och politiska kontext.

Samhällsutveckling har blivit ett viktigt verksamhetsområde i den internationella diakonin. Dess mål är att hela lokalsamhället, och inte bara en

bilda sig en egen uppfattning, även när den står i strid med de förväntningar som projektets huvudmän kan ha.

Medborgarskapsbygget har visat sig vara grundläggande i stärkandet av ett samhälles demokratiska kompetens. Demokrati måste byggas underifrån. Bemyndigade medborgare vet hur de ska ta sig an vanliga människors behov och tala för deras sak. Det gäller juridiska rättigheter lika väl som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Bemyndigade medborgare vet hur man går till väga för att påverka viktiga beslut och principval som påverkar deras rättigheter. De vet hur man ställer en regering till svars och de är inställda på fredlig samexistens i multietniska och pluralistiska samhällen.

4.4 Att bygga ett samhälle

Det finns en stark ömsesidig koppling mellan att bygga medborgarskap och att bygga ett samhäl-

privilegierad grupp, ska vara delaktig i och dra fördel av det arbete som utförs. Metoden är att engagera så många sektorer som möjligt i arbetet: vatten, renhållning, livsmedelssäkerhet, miljöfrågor, utbildning, genusfrågor etc. Vad som än utgör utgångspunkten för det diakonala arbetet, om det är nödhjälp, rehabilitering, katastrofberedskap eller någon form av utvecklingsarbete, så ska insatserna i grunden vara sammanlänkade på ett sätt som förbereder ett arbetssätt som präglas av sammanhang och delaktighet.

Ett sådant arbetssätt får sin inriktning av vetenskapen om att alla de olika områdena är ömsesidigt relaterade till varandra, och att en hållbar utveckling bara är möjlig om de alla tas med i beräkningen. Normalt sett är detta givetvis en övermäktig utmaning, eftersom ingen aktör ensam kan hantera en sådan mångfald av uppgifter. Av den anledningen är nätverksbildningar och arbete med lokala partner av fundamental betydelse.

Under de senaste årtiondena har vi lärt oss att hållbarhet förutsätter ett starkt lokalt engagemang i och ägande av förändringsprocesser. I arbetet med samhällsutveckling söker man därför bemyndiga individer och grupper genom att förse dem med den praktiska kunskap de behöver för att åstadkomma förändring i sina egna samhällen. Denna praktiska kunskap handlar ofta om att bygga politisk makt genom att bilda stora sociala grupper som arbetar med en gemensam agenda. Samhällsutvecklare måste både kunna arbeta med individer och förstå hur man påverkar läget i ett lokalsamhälle i en kontext av sådana större sociala institutioner.

För diakonala aktörer är det alltid en svår utmaning att balansera sin egen roll och makt i förhållande till den lokala gemenskapens roll och makt. Återhållsamhet, lyssnande och en vilja att bygga på delade erfarenheter och lösningar måste ges hög prioritet. Utifrån pådyvlade lösningar kommer inget att fungera. De inkräktar på individernas och lokalsamhällets integritet liksom den kunskap och det beslutsfattande som är en del av deras aktiva medborgarskap. Därför försöker biståndsorganisationer och andra diakonala aktörer idag begränsa sin roll i genomförandet av komplexa projekt och söker sig istället till lokala partner med god kunskap om förhållandena på platsen.

Ett annat problem kan uppstå när detta arbete rör vid känsliga frågor om exempelvis landrättigheter, genusfrågor eller kulturella sedvänjor som kvinnlig könsstympning. Hur frispråkiga kan diakonala aktörer bli i sådana frågor? Bör de använda sin auktoritet för att ta upp frågor om vad som är rätt, eller skulle det vara att missbruka sin makt? Försummar man tvärtom det diakonala arbetets profetiska dimension ifall man håller tyst?

På senare år har det blivit tydligt att det diakonala arbetet måste vara rättighetsbaserat. LVF:s World Service har gjort ett rättighetsbaserat arbetssätt till en av sina strategiska

huvudpunkter:

Det rättighetsbaserade arbetssättet handlar först och främst om att på alla nivåer, både bland de maktlösa och de mäktiga, bygga upp en medvetenhet om rättigheter. Utvecklingsmålen är också mål för arbetet med mänskliga rättigheter. Ett betonande av mänskliga rättigheter i utvecklingsarbetets kontext bidrar till att sätta fokus på den strukturella ojämlikhet som gör att människor blir och förblir fattiga och exkluderade. Att medvetet hänvisa till de mänskliga rättigheterna som norm och mål bidrar till att fattigdomens och exkluderandets underliggande orsaker ägnas vederbörlig uppmärksamhet vid formulerandet och genomförandet av utvecklingsprogram, och till att motverka att snävt fattade tekniska målsättningar blir utvecklingsarbetets referenspunkt. Det är också ett arbetssätt som minskar risken att de fattiga ses som behövande objekt för välgörenhet.²⁷

Lika klart som det är att ett diakonalt handlande aldrig kan dölja sin kristna identitet, lika uppenbart är det att det inte kan förneka sina grundläggande värden och sitt engagemang för rättvisa och alla människors lika värde. Hur detta går till kan dock bero på det lokala sammanhanget.

4.5 Nätverk med andra partner

På senare år har civilsamhället blivit en viktig arena för att främja delaktighet och förändring i samhället. Civilsamhället beskrivs ibland som en

²⁷ Översatt här från *Uphold the Rights of the Poor and Oppressed. Global Strategy 2007–2012* (Genève: LWF World Service 2007), s. 9.

”tredje sektor” i förhållande till staten och marknaden, som då betraktas som samhällets båda andra grundläggande sektorer. Att stärka civilsamhället innebär att bilda en motvikt mot dessa båda andra, som följande definition visar:

Civilsamhället syftar på en arena av icke framtvingat kollektivt agerande kring delade intressen, syften och värden. Teoretiskt skiljer sig dess institutionella former från statens, familjens och marknaden, även om gränserna mellan staten, civilsamhället, familjen och marknaden i praktiken ofta är komplexa, flytande och framförhandlade. Vanligen omfattar civilsamhället ett antal olika rum, aktörer och institutionella former som i varierande grad kan vara formella, autonoma och inflytelserika. Civilsamhällen be-

sociala rörelser, företagarföreningar, koalitioner och påtryckningsgrupper.²⁸

Civilsamhällets roll att stärka horisontella strukturer i samhället, och därigenom främja demokratiska principer, betraktas i allmänhet som dess primära funktion. En annan observation är att ett gott styrelseskick är beroende av förekomsten av oberoende informella nätverk.

Kyrkor och trosbaserade organisationer är viktiga aktörer i civilsamhället. Denna arena gör att kyrkorna kan spela en aktiv roll i samhället på ett annat sätt än vad som oftast var möjligt när kyrkan förr – särskilt i Europa – var en del av statsmakten. Som aktör i civilsamhället eftersträvar kyrkan inte längre en maktposition i en hegemonisk modell utan söker möjligheter att delta i viktiga offentliga angelägenheter och ställa sig i det allmänna bästas tjänst.

För diakonin innebär civilsamhället en unik möjlighet till inflytande i samhället som helhet. Diakonala initiativ kan ses som pionjärexempel på offentligt ansvarstagande. Förbunden med detta är en grundövertygelse att diakonin inte ensam kan ta på sig ett ansvar för alla mänskliga och sociala utmaningar utan bör bygga allianser med alla människor av god vilja. I sådana allianser bör varje parts inre frihet respekteras och uppmuntras. Civilsamhället erbjuder en god arena för nätverksarbete och kommunikation, som det är viktigt att diakonala aktörer tar vara på som ett tillfälle att föra in sitt arbete i en vidare kontext av offentligt engagemang.

Civilsamhället innebär också möjligheter till påverkansarbete (advocacy). Om det diakonala arbetet inte förmår dra tillräcklig uppmärksamhet till olika rättvisefrågor kan det vara bra

© LWF/F. Longakit

folkas ofta av organisationer som föreningar för välgörande ändamål, icke-statliga biståndsorganisationer, lokala grupper, kvinnoorganisationer, trosbaserade organisationer, yrkessammanslutningar, fackföreningar, självhjälpgrupper,

²⁸ Definition enligt London School of Economics and Political Sciences: www.lse.ac.uk/collections/CCS/what_is_civil_society.htm

att vara hopkopplad med andra aktörer. Så kan också vara fallet när man bygger upp en kontakt med statliga strukturer. I vissa länder har erfarenheter i det förgångna skapat en djup misstro mot politiska myndigheter medan kyrkorna i andra länder har varit mycket regeringstrogna, kanske rentav gått i regeringens ledband. I sådana kontexter kan allianser med andra likasinnade aktörer skapas. Dialogen med statliga myndigheter kan därigenom vinna i anseende vilket i sin tur kan medföra att kvaliteten ökar och förstärker det pågående offentliga samtalet i ett land. Samtidigt gör det kyrkornas prioriteringar och deras diakonala arbete mer synligt.

4.6 Ansvarighet

Ömsesidigt ansvar framhålls ofta som ett grundläggande värde i internationell diakoni. I praktiken handlar det om hur man till exempel delar ansvaret för genomförandet av ett samarbete mellan två eller flera partner. Normalt har ansvaret två huvuddelar: redovisningsskyldighet och verkställbarhet. Det första syftar på skyldigheten att kunna redogöra för beslut och åtgärder, det senare på förmågan att säkerställa att en överenskommen åtgärd genomförs.

När ansvaret är ömsesidigt har varje part samma rätt att hålla de andra ansvariga för att de fullgör sina åtaganden. I verkligheten är så inte alltid fallet eftersom relationerna mellan parterna ofta är asymmetriska. Traditionella givar-mottagarrelationer medför en obalans i makt och beslutsfattande vilket bör ifrågasättas, särskilt i det diakonala arbetet.

Å andra sidan behöver det understrykas att ledningsskicklighet och effektivt arbetssätt är av avgörande vikt i det diakonala arbetet, och att det ömsesidiga ansvaret är en del av denna helhet.

Utan den kompetensen går inte ens de bästa försatser att omsätta i solid och ansvarsfull handling.

Idag har gemensam planering, uppföljning och utvärdering (PME, *Joint Planning, Monitoring and Evaluation*) blivit ett användbart verktyg för anslagsgivande organisationer i det globala Nord och deras partner i det globala Syd för att förbättra ledningsskicklighet och arbetssätt. Syftet är ”att förbättra internationella arbetsmetoder så att begränsade resurser kan användas optimalt i kampen mot fattigdom och orättvisa”, och även ”att förbättra kommunikationen mellan organisationer i Syd och anslagsgivare i Nord genom att samordna deras lednings- och informationssystem, inrikta dem mot lärande och inte bara korrekt rapportering, och säkerställa ett utbyte av relevant information i ett projekts olika nyckelfaser mellan partner som arbetar tillsammans mot ett gemensamt utvecklingsmål”.²⁹

Parisdeklarationen, en internationell överenskommelse som undertecknades 2005 av politiska ledare och företrädare för olika organisationer under överinseende av OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), är ett tydligt exempel från högsta politiska nivå på en gemensam förpliktelse att öka kvaliteten på biståndet och dess inverkan på utvecklingen. En av nyckelprinciperna i denna förpliktelse handlar om förbättrade redovisningsrutiner där givare och mottagare hålls ömsesidigt ansvariga inför varandra. Parternas förmåga att leva upp

²⁹ Översatt här från *Building bridges in PME. Guidelines for good practice in the planning, monitoring and evaluation of community-based development projects implemented by Southern NGOs with support from European Ecumenical Agencies*. Utgiven av ICCO, Nederländerna 2000. Citatet från s. 6.

© LWF/F. Longakit

till överenskommelsen kommer att följas upp och resultaten görs offentliga.³⁰

Dessa frågor ska inte tolkas som ett krav från externa partner, vilket är en risk eftersom anslagsgivarna har en maktposition och kan dra ner på sitt stöd till partner i Syd om dessa i något avseende inte agerar enligt framställda önskemål. Men principerna om planering och ansvar bör alla aktörer ta till sig och betrakta som sin egen styrka och tillgång, ett värde i den egna verksamheten. Kommunikation är viktigt och en uppriktighet i frågor om ojämn maktbalans bör vara en del av dialogen mellan parterna.

Bra ledning och ett bra arbetssätt är nödvändiga för att arbetet ska bli väl gjort. Framförallt bör den professionella diakonala kompetensen höjas, till förmån för dem som omfattas av arbetet och deras värdighet i kampen för ett bättre liv. Det behövs också ett större ansvar inom kyrkorna. Det duger inte att några kyrkoledare säger att de "ansvarar enbart inför Gud"

³⁰ Mer information om Parisdeklarationen och dess implementering finns på: www.oecd.org

om de inte lyckas redogöra för användningen av sina finansiella resurser. Kyrkoledare bör ta täten och föregå med gott exempel på en ansvarsfull och transparent förvaltning.

Ett generellt problem med projektarbete är att den som håller i projektet ofta vill göra så mycket mer än vad som är möjligt med hänsyn till disponibla resurser. God planering är av avgörande betydelse. På detta stadium kan det vara till hjälp att göra en SWOT-analys³¹ eller någon liknande bedömning, som en tillgångsvärdering eller uppskattande undersökning. Som en följd av detta kommer de relativa fördelarna med den som driver projektet att framgå klarare, eftersom aktiviteterna inte kan utgå enbart från en behovsbeskrivning utan bör vila på en solid analys som visar på styrkor och tillgängliga resurser. Sannolikt blir projektet därigenom mer genomförbart och långsiktigt hållbart.

Det är inte lätt för kyrkorna att välja att göra mindre, men att göra det bättre. Men det är viktigt att minnas att det finns många fler organisationer vid sidan av kyrkan och att diakonin inte ensam kan ta ansvar för alla utmaningar i samhället. Av den anledningen är det viktigt att bygga allianser med andra aktörer. Det blir också mer angeläget att kyrkorna riktar in sina satsningar på de områden där de har mest att tillföra med sina diakonala insatser.

Det är inte lätt för kyrkorna att välja att göra mindre, men att göra det bättre. Men det är viktigt att minnas att det finns många fler organisationer vid sidan av kyrkan och att diakonin inte ensam kan ta ansvar för alla utmaningar i samhället. Av den anledningen är det viktigt att bygga allianser med andra aktörer. Det blir också mer angeläget att kyrkorna riktar in sina satsningar på de områden där de har mest att tillföra med sina diakonala insatser.

³¹ I en SWOT-analys identifieras styrkor, svagheter, möjligheter och hot (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats).

5. Diakonala aktörer

De diakonala aktörerna är många. Flertalet är anonyma när de, utmanade av lidande, nöd eller orättvisa, gör vad de anser rätt och naturligt. Särskilt gäller detta i samband med vad som i det förra kapitlet beskrevs som individuell diakoni. Men också inom andra former av diakonalt handlande är det normalt många fler människor inblandade än bara de direkt ansvariga. Att i högre grad synliggöra dem som engagerar sig i sådant arbete bör vara prioriterat, inte bara för att deras engagemang är hedervärt utan också som en uppmuntran till andra att följa deras exempel. Utan tvekan skulle fler människor vilja engagera sig i diakonalt arbete om de bara fick tillfälle.

Kvinnor har alltid spelat en nyckelroll i det diakonala arbetet, och det är mycket vanligt att fler kvinnor än män engagerar sig både som frivilliga och anställda. Det kan finnas flera skäl till detta, bland annat historiska. Detta är en realitet som bör inbjuda till eftertanke och kritisk reflektion. Diakonissor spelade en mycket central roll i den diakonala rörelsen när den startade i Tyskland på 1830-talet. Det hängde samman med att det inte vid den tiden fanns några andra arbeten för kvinnor, så utifrån ett historiskt perspektiv bidrog den diakonala rörelsen på ett viktigt sätt till att bereda plats för kvinnor både i kyrkan och i samhället.

Samtidigt var kvinnorna, och är det i vissa fall fortfarande, normalt sett utestängda från ledande befattningar i samhället och kyrkorna. Även moderhuset förestods av en man, oftast en präst. I många fall är detta fortfarande fallet där män intar ledande roller och är de verkliga beslutsfattarna i fråga om diakonalt arbete. Andra gånger kan kvinnor ha en ledande roll men beslutsfattande och budgetarbete sköts av män. En annan sorglig realitet på de flesta håll i världen är att män har bättre betalt än kvinnor, även om de har samma arbete. Detta är en nedärvd orättvisa

som står i uppenbar motsats till diakonins identitet och värden.

Antagandet att diakonin först och främst är en uppgift för kvinnor beskrivs ibland som en ”feminisering” av det diakonala arbetet. Till grund för detta kan ligga en felaktig förståelse av diakoni som någonting sekundärt i kyrkans liv, något som tolkas som omsorg och ödmjukt tjänande. En sådan ”feminisering” av diakonin ligger inte i linje med dess teologiska bas eftersom diakonin relaterar till hela Kristi kropp som både män och kvinnor är kallade att vara en del av.

Ett genustänkande är därför i högsta grad nödvändigt i det diakonala arbetet. Det gäller både dess praktiska och strategiska dimensioner. En genusanalys undersöker vilka roller som förmedlas i samhällskontexten, oaktat om det sker i familjen, kyrkan eller samhället. I förhållande till en sådan analys kan genusrollerna i det diakonala

© FELM

arbetet diskuteras kritiskt: ska de bara reflektera vad som är praxis i kontexten, eller kan de visa på ett alternativ där kvinnor och män deltar på lika villkor? Det är viktigt att förstå att detta tänkande grundar sig i diakonins egen identitet och dess engagemang för inklusivitet och ett samhälle präglad av delaktighet.

Analysen av genusroller i diakonin bör betraktas som både trosbaserad och rättighetsbaserad. Den understryker att kvinnor och män är skapade till Guds avbild, med lika förvaltaruppdrag, och döps in i en jämlik gemenskap där de får kraft av den Heliga Anden att i lika grad ta

att kyrkorna bromsar en process i samhället där kvinnors roller erkänns och framhålls?

Det är viktigt att detta tänkande är praktiskt inriktat såtillvida att det erbjuder konkret hjälp för kvinnor och män genom utbildning och organisering. När människor bemyndigas innebär det en omfördelning av makt. I detta fall handlar det om att dekonstruera ett givet sätt att tänka där makt ges exklusivt åt män, och att utforma sin miljö och sina policier på ett sätt som garanterar en jämlikhet i delaktighet och ledarskap.

5.1 Frivilliga

Det mesta av det diakonala arbetet utförs faktiskt av vanliga människor. Samma sak gäller organiseringen av arbetet; också där spelar de frivilliga en viktig roll. Frivilligarbetet är förstås högt uppskattat och många kyrkor startar program för att rekrytera frivilliga till sitt arbete. Detta vilar på den fasta övertygelsen att kyrkans liv inte för inte kan vara beroende av det arbete som utförs av dem som får lön för vad de gör.

I vissa fall är de frivilliga högutbildade personer som använder sina yrkeskunskaper i

det diakonala arbetet utan att få lön för det. En läkare eller tandläkare kan satsa några timmar av sin fritid varje vecka på en diakonal mottagning för fattiga. Det betraktas av några som en "goodwill-tjänst", en chans att ge tillbaka till samhället vad de själva har fått av samhället. Andra gånger hör de frivilliga själva till de behövande och får något litet tecken på uppskattning till tack, som ett gratis mål mat eller lite fickpengar.

© LWF/E.-S. Vogel-Mfato

ansvar för hela Guds skapelse. I den processen kan det vara till hjälp att reflektera över hur kvinnor och män tillsammans kan ta del i det diakonala arbetet. Kan de samma saker eller olika saker, liknar deras roller varandra eller skiljer de sig åt? Kan det vara så att engagemanget i det diakonala arbetet kommer att kunna förändra mäns och kvinnors roller både i kyrkan och i samhället? Eller är erfarenheten den motsatta,

I många länder finns en organisation för att unga människor ska kunna göra ett volontärår för att hjälpa andra. Ett spännande exempel är det så kallade *Diakonisches Jahr* (diakonala året) i Tyskland, där kyrkorna erbjuder unga människor i åldern 16 till 27 år att få arbeta i en församling eller vid en diakoniinstitution. Ett annat är *Changemaker*, en internationell frivilligorganisation för unga som från början bildades av några ungdomar som jobbade frivilligt för Kirkens Nødhjelp. De har mobiliserat unga människor att engagera sig i internationellt påverkansarbete i syfte att angripa grundorsakerna till ojämlik fördelning av resurser mellan de rika nordiska länderna och det fattiga Syd. Ett tredje exempel är det program för Young Adults in Global Mission som organiseras av ELCA, den evangelisk-lutherska kyrkan i Amerika.

Med detta i åtanke förtjänar de frivilligas roll en grundligare reflektion än vad som oftast blir fallet, särskilt när de frivilliga bara förväntas "hoppa in" i uppgifter som bestäms av den anställda personalen. Det är viktigt att minnas att en frivillig inte är en avlönad medarbetares medhjälpare utan en person som utifrån sina egna gåvor och förmågor kan utföra viktiga uppgifter. Många kyrkor har inrättat telefonlinjer med "jourhavande medmänniska" för att den som kämpar med olika slags svårigheter ska kunna be om hjälp per telefon. Sådana tjänster bemannas vanligen med frivilliga med relevant yrkesutbildning.

I det diakonala arbetet, särskilt på församlingsnivå, är det en huvuduppgift att rekrytera,

© LWF/J. Schep

motivera, rusta och följa frivilliga medarbetare. Det händer att de frivilliga känner att det begärs för mycket av dem för ofta, eller att de lämnas ensamman med sitt uppdrag. Några drar sig tillbaka efter en kort tid, ibland med en känsla av dåligt samvete eller av att ha blivit utnyttjad. Därför är det viktigt att de frivilliga uppmärksammas för sitt arbete, att de tas med i planerings- och utvärderingsprocessen och att de respekteras som viktiga samarbetspartner. Normalt sett känner sig de frivilliga säkrare i sina uppgifter om de får möjlighet till utbildning. Och sist men inte minst ser de flesta frivilliga ett djupgående samband mellan sin tro och sin tjänst, något som måste uppmärksammas och uppmuntras.

I vissa avseenden kan termen "frivillig" sägas vara lite missvisande, särskilt om den ges av att det finns en principiell uppdelning mellan frivilliga och avlönade medarbetare. Så kan naturligtvis vara fallet i ett mycket specialiserat diakonalt arbete där visst ansvar kräver en viss kompetens och där arbetet är organiserat i

enlighet med detta. Men detta faktum rättfärdigar inte någon hierarki mellan professionella och frivilliga och det får absolut inte bli ett argument för att diakonalt ägande och ansvar reserveras för en professionell elit.

Eftersom ordet ”volontär” bygger på latinets *voluntas*, som betyder ”vilja”, kan det tolkas som att volontären är just frivillig – utför ett arbete som han eller hon själv valt. Mänskligt sett är detta en fullt rimlig tolkning. Teologiskt sett är det dock möjligt att gå ett steg längre då vi talar om diakonal tjänst så att vi talar om tjänsten som en kallelse som ges till alla döpta och som ett uttryck för ett nytt sätt att leva, bemyndigad av Guds Heliga Ande.

En sådan tolkning låg till grund för den lära om kallelsens etik som Martin Luther utvecklade. Han pekade på världen som den plats där den kristne lever ut sin kallelse. Till exempel betydde detta att en bonde skulle se sitt dagliga arbete som ett uppdrag som Gud gett honom, liksom en skomakare och en lärare. Det innebär att arbete i världen, och inte bara inom kyrkan, tolkas som Guds kallelse och att vardagslivet är en viktig arena för att ge uttryck för Guds kärlek till sin skapelse. Naturligtvis är denna lära viktig för det diakonala handlandet.

5.2 Professionella medarbetare

Med denna tolkning av vad som kan kallas ”alla troendes diakonat” kan vi gå in på den roll som de professionella, utbildade diakoniarbetarna har. Någon kan fråga vad som händer när ”goda gärningar” utförs av professionella medarbetare som får lön för sitt arbete. Är detta fortfarande en ”god gärning” i teologisk mening? Följer vi Luther i hans ställningstagande att allting som görs ”i god tro” är gott så kan vi lugnt konstatera att en professionell kompetens eller att ta emot lön inte

förtar värdet av den goda gärningen. Det kan till och med höja kvaliteten på det som görs.

Professionell utbildning och kompetens är först och främst ett sätt att säkra kvaliteten i det organiserade diakonala arbetet, antingen det sker på församlingsnivå eller på de diakonala institutionernas nivå. Traditionellt har det varit diakoner och diakonissor som personifierat denna utbildning i kyrkans liv, men andra yrkesgrupper som hälsoarbetare, socialarbetare, administratörer och ekonomer deltar också i uppgiften att säkerställa det diakonala arbetets professionella kvalitet. Kvalitet förstår vi här på två sätt: både som input i form av motivation, förhållningssätt, skicklighet etc., och som output som visar sig i hur arbetet utförs och vad det resulterar i.

Professionaliseringen inom hälso- och sjukvården liksom inom det sociala arbetet skedde i huvudsak efter andra världskriget och den var i många fall kopplad till välfärdssystemens utveckling. Syftet var att å ena sidan höja statusen för människor som arbetade på detta område och att erbjuda goda utbildnings- och arbetsförhållanden. Å andra sidan, och det var ännu viktigare, var avsikten samtidigt att professionaliseringen skulle förbättra de tjänster som de behövande erbjöds. Staten skulle komma att kräva av dem som arbetade i vård eller socialvård att de hade kompetens att gå in i komplexa situationer av mänskligt lidande för att höja livskvaliteten på ett sådant sätt att värdigheten hos en behövande person respekterades.

Samma process kan iakttas i det diakonala arbetets professionalisering. Diakonala utbildningsinstitutioner spelade i själva verket ofta en banbrytande roll i professionaliseringen av hälso- och sjukvården och det sociala arbetet. I diakonin har professionaliseringen som syfte att säkra kvaliteten i det arbete som utförs. Kvalificerat diakonalt arbete rymmer i sig flera olika dimensioner. En av dem är förstås ledningsdimensionen, det vill säga att arbetet organiseras väl och admi-

nistreras ansvarsfullt, från planering till genomförande, med ändamålsenlig resursanvändning och god rapportering. Viktigare är dock innehållsdimensionen, som handlar om vad som blir resultatet av det som görs och om uppsatta mål uppnås i enlighet med angivna syften. För den frågan har det professionella arbetet tillgång till analysredskap, metodkunskaper och möjlighet att anknyta till centrala värdesystem. Allra viktigast är ändå den mänskliga dimensionen. Det diakonala arbetets verkliga kvalitet handlar om hur människovärdet respekteras i enlighet med en holistisk världsbild, hur exkluderande mönster kan brytas, hur människor kan bemyndigas som subjekt i sina egna liv, och ytterst hur allt detta bidrar till att samhället förvandlas. Till den kvaliteten hör också en kompetens i att se den andliga dimensionen av sådana processer när det handlar om individers livssituation, kapaciteten att svara mot andliga behov på ett professionellt sätt och att låta tro, andlighet och religion vara en del av den övergripande synen på människolivet.

Allt detta är högst relevant för den internationella diakonin där olika tillfällen och utmaningar reser krav på professionell kunskap och skicklighet allteftersom de uppkommer. Ibland får man intrycket att det här främst är något som drivs av organisationer i Väst, en fråga som tvingats fram av statliga anslagsgivare som ställt större krav på genomförande och rapportering. Detta kan vara nog så viktigt, men ytterst handlar det diakonala arbetets professionalitet om en angelägenhet om god kvalitet i vad som görs och vad det avses leda till. Enkelt uttryckt är respekten för och omsorgen om dem som arbetet är till för den giltigaste anledningen att arbeta professionellt.

Att kunna förhålla sig kritiskt ingår som ett led i den professionella utbildningen. Det är dock lika väsentligt att också kunna förhålla sig självkritiskt och ställa frågor om det professionella

arbetets risker och begränsningar. Till exempel kan det utföras på ett elitistiskt sätt som utesluter de icke-professionellas klokhet och delaktighet. Det blir också ett problem om det leder till ett slags elitism där det diakonala arbetet reserveras för diakonala specialister, eller om dess inriktning bestäms av en strikt sekularism på ett sätt som inte lämnar något utrymme för andliga värden och traditioner. När vanliga människor konfronteras med sådana attityder känner de sig maktlösa och blir ofta nedtystade. De professionella upplevs då som "teknokrater", som i en belysande historia från Madagaskar. Ett projekt där besöktes av representanter från en partnerorganisation som hade stött det ekonomiskt i flera år. Efter besöket kommenterade de som genomförde projektet sorgset: "De frågade bara om dokumentation och rapporter, de la massor av tid på att kontrollera vår bokföring och väldigt lite på att träffa dem som jobbar med projektet, och det ställdes inga frågor om vilka följder det får för människors vardag."

Konsultationen i Addis Abeba efterlyste en "lyssnandets kultur" i det diakonala arbetet och framhöll det som fundamentalt "att den professionella kompetensen inkluderar lokal expertis och engagemang och står öppen för ett ömsesidigt bemyndigande". Definitivt är det viktigt att intyga att alla uttryck för diakoni hänger samman sinsemellan och att vart och ett har till uppgift att stödja och stärka de övriga, även om ett uttryck under vissa omständigheter kan behöva ta en ledande roll i organiseringen av det som måste göras. Så kan vara fallet i en katastrofsituation som kräver långt större insatser än en lokal församling eller kyrka har tillgång till. Men även i dessa fall vore det fel, särskilt i ett långsiktigt perspektiv, att bortse från den lokala kyrkans roll och dess särskilda diakonala kapacitet.

Det diakonala arbetet syftar till att göra det möjligt för människor att delta i förändringsprocesser. Att kunna uppnå det målet måste vara

något som ingår i den diakonala utbildningen och professionella kompetensen. Den kunskapen kommer till uttryck både i ansatser och metodval. Men den märks också i helhetssynen på människors verklighet och i förmågan att mobilisera tro, andlighet och värdefrågor i de olika åtgärder som vidtas för att förbättra människors livsvillkor.

© Anders Falk

Då och då hör jag det sägas att man måste skilja mellan själavård och diakoni. Diakoni beskrivs ibland som evangeliet i handling. Att sitta ner med en annan människa uttrycker något viktigt, det är en handling som ger mening. Så för mig hör själavård och diakoni i grund och botten ihop.

Stigs Kerstin Olsson, diakon i Säffle församling, Svenska kyrkan.

5.3 Tjänst och vigning

Diakoner och diakonissor representerar uttryckligen en form av professionellt diakonalt arbete eftersom de är utbildade och anställda för diakonalt arbete. I några lutherska kyrkor är diakonatet inrättat som en del i kyrkans uppdrag. I några kyrkor (bland annat i Sverige och Brasilien) ses diakonatet som en del i kyrkans vigningstjänst medan andra kyrkor reserverar ordet ”vigning” (*ordination*) för präster och talar om ett ”förordnande” (*commissioning*) eller en ”invigning” (*consecration*) när diakoner officiellt träder i tjänst. Ett annat exempel är Indonesien där den protestantiska batakkyrkan (HKBP, Huria Kristen Batak Protestan) driver en diakonissutbildning och 1983 beslutade att diakonissor kan vigas.

Det finns dock ingen konsensus bland lutheraner i fråga om vad den diakonala tjänsten egentligen är eller innebär. Luther upphävde den katolska ordningen där en person som skulle prästvigas först under en tid tillhörde diakonatet, normalt sett i ett år. Ett sådant så kallat *transitoriskt diakonat* (genomgångsdiakoniat) är fortfarande normen i kyrkor som har en hierarkisk ämbetsordning, till exempel den romersk-katolska och den anglikanska kyrkan.

Luther var av uppfattningen att en diakon inte skulle vara någon sorts mini-präst utan en person som bistår de fattiga i deras nöd. Hans kommentar var att kyrkan skulle behöva sådana diakoner, men bara ett fåtal konkreta initiativ togs vid tiden för reformationen för att skapa en ny ordning med diakoner i de lutherska kyrkorna. Faktum är att prästen blev det *enda* uttrycket för kyrklig tjänst, starkt präglad av den lutherska ortodoxin och dess läsning av *Confessio Augustana* som främst definierar den kyrkliga tjänsten som evangelieförkunnelse och sakramentsförvaltning. Detta har normalt tolkats som en prästtjänst.

De förband eller kårer som senare grundades för diakoner och diakonissor som en del av

1800-talets diakonala rörelse hade inget samband med kyrkans vigningstjänst, även om det togs vissa initiativ för att skapa en sådan förbindelse. I deras ansvar för det diakonala arbetet, mycket ofta i institutioner för sjuk- eller socialvård, ingick inte något uppdrag att ”förkunna evangeliet och förvalta sakramenten” i uttryckets striktare bemärkelse. De betraktades med andra ord som kyrkliga medarbetare utan att i egentlig mening stå i kyrkans tjänst.

På senare år har en möjlig förnyelse av den diakonala tjänsten ofta diskuterats både i ekumeniska kretsar och i de lutherska kyrkorna. En viktig impuls gavs av Kyrkornas världsråd och dess Faith and Order-kommission som 1982 lanserade det så kallade BEM-dokumentet om tolkningen av dop, nattvard och kyrkans ämbete eller tjänst (Baptism, Eucharist and Ministry). Här uppmärksammades det treledade ämbetet med biskop, presbyter (präst) och diakon så som det uppfattades i den tidiga kyrkan. Beträffande den diakonala tjänsten fastslog BEM-dokumentet att ”det finns i dag i många kyrkor en stark tendens att återupprätta diakonatet som ett ordinerat ämbete med egen värdighet och avsett att utövas för livet. (...) Diakoner representerar inför kyrkan hennes kallelse att vara tjänare i världen. Genom att i Kristi namn ta upp kampen i samhällens och enskildas otaliga nödsituationer exemplifierar diakonerna det inre sambandet mellan gudstjänst och tjänande i kyrkans liv. De utövar ansvar inom församlingens gudstjänst, till exempel genom skriftläsning, förkunnelse och ledande av folket i bön. De hjälper till med församlingens undervisning. De utövar ett kärlekens ämbete inom församlingen. De fullgör vissa adminis-

trativa uppgifter och kan väljas till styrande ansvarsbefattningar.”³²

Vissa lutherska kyrkor har utformat ett diakonalt ämbete i enlighet med denna breda kyrkliga tradition. Diakonerna bär normalt ett huvudansvar för att organisera den lokala församlingens diakonala arbete och förväntas därutöver ha en roll i gudstjänstlivet. Det kan omfatta specifika liturgiska uppgifter, till exempel att leda förbönen för dem som är sjuka eller på annat sätt har det svårt, eller se till att alla har möjlighet delta i nattvardsfirandet, även de som har ett rörelsehinder.

När diakonatet som kyrklig tjänst diskuteras kan en allmän skepsis ofta komma till uttryck vad gäller det treledade ämbetet, särskilt om detta tolkas hierarkiskt så att diakonen är den lägsta graden av tjänst efter biskopen och prästen. Den lutherska traditionen vet inte av mer än ett *ministerium ecclesiasticum*, en enda kyrklig tjänst. Å andra sidan erkänner de flesta lutheraner att det finns en skillnad mellan biskopen och prästen.³³ Om dessa båda kan sägas representera två olika uttryck för samma tjänst så är frågan om diakonatet kan förstås som att det behövs ytterligare ett sådant uttryck?

Den diskussionen bör inte fokusera på det treledade ämbetet utan på vad det innebär att vara kyrka i dagens värld. När biskoparna i Den norske kirke diskuterade frågan 2004, kom de fram till att reflektionen om kyrkans diakonala natur tillsammans med utmaningar i vår samtid ger goda skäl att inkludera diakonen som en del

³² *Dop nattvard ämbete*, svensk översättning av Lars Thunberg, Nordisk ekumenisk skriftserie 11 (Sigtuna: Nordiska Ekumeniska Institutet 1983), § 31 med tillhörande kommentar.

³³ *Episcopal Ministry within the Apostolicity of the Church. The Lund Statement 2007* (Genève: LWF 2008).

© FELM

av kyrkans vigningstjänst. Diakonin ses då som en fundamental dimension av kyrkans enda ämbete, som en teologisk princip som kan tillämpas om kyrkan väljer att omstrukturera sin vigningstjänst på ett sätt som inbegriper ett diakonat.

I det fallet uppfattas inte diakonen som en "mini-präst" utan som en person med en specifik diakonal utbildning som gör att han eller hon är kvalificerad för en ledarroll i kyrkan. Det uppfattas som ett uttryck för kyrkans *bene esse* (välbefinnande) i tjänst för dess identitet och mission och inte som ett doktrinärt ställningstagande med innebörden att kyrkans vigningstjänst måste vara organiserad så här.

LVF-konsultationen om profetisk diakoni i Johannesburg 2002 pekade i sitt slutbudskap på vikten av diakonalt ledarskap och uppmanade kyrkorna att initiera och förstärka en utbildning för diakoni. "Som tjänst bör den [diakonala tjänsten] helt integreras i kyrkans vigda och förordna-

de ämbeten, för att återspegla diakonins fundamentala betydelse för kyrkans innersta väsen".³⁴

Också här tas utgångspunkten i vad det är att vara kyrka. Om diakoni är en omistlig dimension av att vara kyrka, då måste detta också återspeglas i kyrkans ledarskap. Detta ämne vidareutvecklades under en LVF-konsultation om den diakonala tjänsten i kyrkans mission i São Leopoldo i Brasilien 2005. "Vi är övertygade om att diakonins betydelse har vuxit på senare år, av flera anledningar. De flesta av LVF:s medlemsskyrkor befinner sig i en mångskiftande sociopolitisk och mångreligiös kontext och ibland i en minoritetssituation. (...) Under dessa villkor kan den diakonala tjänsten vara ett särskilt verksamt

³⁴ Översatt här från *Prophetic Diakonia: "For the Healing of the World". Report. Johannesburg, South Africa, November 2002* (Genève: LWF 1983), s. 9.

sätt att ge uttryck för Guds kärlek.”³⁵

Rapporten från konsultationerna fastslår vidare: ”Vi uppfattar diakoni som syftande på en kärnkomponent i själva essensen av kyrkan och dess mission i världen. Det diakonala vittnesbördet är en manifestation av diakoni i kyrkans liv där varje kristen genom dopet är kallad att delta i sitt dagliga liv som ett uttryck för alla troendes prästadöme. Den diakonala tjänsten är ett specifikt uttryck för kyrkans enda ämbete (*ministerium ecclesiasticum, Confessio Augustana V*). (...) Vi förutsätter att potentialen i den lutherska

traditionen ännu inte är fullt utnyttjad. Kyrkans enda (offentliga) ämbete (*Confessio Augustana V* och XIV) är av Gud instiftat. Inte desto mindre måste kyrkan, i ljuset av ständigt föränderliga historiska realiteter, åta sig uppgiften att inrätta det på nytt. Som vi har sett vittnar Bibeln liksom kyrkans historia, inklusive den lutherska kyrkan, om att det inte finns något enhetligt eller universellt mönster för hur det offentliga ämbetet bör vara inrättat.”³⁶

Denna reflektion ledde till följande slutsats: ”Vi uppmanar medlemskyrkorna att ompröva hur de har ordnat sitt kyrkliga ämbete och att i synnerhet göra detta på ett sådant sätt att det

© LWF/J. Schep

diakonala ansvaret i deras mission kommer till adekvat uttryck.”³⁷

6. Utbildning för diakoni

Oftast sker det diakonala handlandet som ett direkt gensvar på andra människors behov och utsatthet och i syfte att stärka deras rättigheter. Det är en reaktion både på yttre utmaningar av lidande och nöd och inre impulser som drivs av medkänsla, solidaritet eller rentav indignation och protest när medmänniskor blir orättvist behandlade och exkluderade.

Förmodligen stämmer det att säga att människor inte kan utbildas till att handla spontant. Samtidigt stämmer det också att inget handlande är helt spontant såtillvida att det alltid skulle ge uttryck för en människas grundlägg-

³⁵ Översatt här från *The Diaconal Ministry in the Mission of the Church*, LWF Studies 01/2006 (Genève: LWF), s. 82.

³⁶ *Ibid.*, s. 82 och s. 84–85.

³⁷ *Ibid.*, s. 88.

gande förhållningssätt, värderingar och sätt att tänka. Forskningen har visat att det som ofta beskrivs som intuition har formats av tidigare erfarenheter och ganska ofta av inläring.

Detta visar att den spontana diakonin också kan förberedas och tillföras ett mervärde genom utbildningsinsatser. Så kan det till exempel hända att en församling, som är verksam i en kontext där många lever med hiv, organiserar en temadag för att stärka den allmänna medvetenheten om hur man gör för att slå vakt om människovärdet och verka för att människor bryr sig om varandra.

All utbildning bör bygga på grundprincipen att allt diakonalt arbete innefattar ett handlande som går utöver välgörenhet och som inte skiljer mellan "vi – som hjälper" och "de – som är hjälplösa". Därutöver bör det framhållas att alla grupper och samhällen har klokhets, gåvor och förmågor att bidra med i en diakonal insats. I fråga om hiv och aids, till exempel, tillför det grundläggande insikter när personer som lever med hiv och aids medverkar som utbildare. Bara så kan de olika dimensionerna i denna utmaning

komma att ses i ett mänskligt perspektiv som går att omsätta i ett handlande präglad av medkänsla, omsorg och rättvisa.

Träning i att öppna för växande och attitydförändring är en viktig dimension i denna process. En diakoniskola i Schweiz, som också drev ett boende för människor med grava psykiska funktionshinder, gjorde det till en del av sitt utbildningsprogram att eleverna under det första året fick dela rum med en av de boende. Båda två förväntades ha något att lära av den erfarenheten.

En diakonal utbildning blir än mer nödvändig när det diakonala arbetet ska organiseras. En del församlingar har upptäckt att det kräver förberedelse att besöka sjuka och ensamma människor. Förberedelserna gör besökaren tryggare och är förmodligen till glädje också för den som får besök. Eftersom besöken sker i församlingens namn är det dessutom viktigt att alla medverkande förstår syftet med kyrkans besökstjänst. Erfarenheten visar att bra strukturer för att förbereda, följa och utvärdera det som görs öppnar för full delaktighet och ger bättre resultat.

Att lyssna till erfarenheter och analysera en utmaning i dess vidare sociala, kulturella och politiska kontext – allt detta är viktiga inslag i en bra diakoniutbildning. Men eftersom diakoni i första hand innebär att något ska göras är den praktiska utbildningen ännu viktigare. Rollspel är en favoritmetod för att pröva sig fram i hur man gör saker – hur man till exempel besöker någon som sitter i fängelse. En annan metod är att bilda små team som arbetar tillsammans och att under processen kunna utvärdera varandras insatser.

Institutionsdiakonin förutsätter normalt en högre yrkesutbildning. När diakoniinstitutionerna grundades i Europa för 150 år sedan blev utbildning genast en självklar del av deras arbete. Dessa skolor spelar fortfarande en viktig roll i att lyfta fram diakonala frågor i kyrkan och samhället liksom i ett utbildnings- och forskningssam-

© EYCE

manhang. Alltsedan sin första början har denna utbildning varit interdisciplinär. Diakonissor som har utbildats till sjuksköterskor har också fått en solid teologisk utbildning. I Tyskland säger man ofta att eleverna blir ”dubbelkvalificerade” med tanke på de två distinkta områden – sjukhuset och kyrkan – som de utbildas att arbeta i. Men den distinktionen bör inte förstås som en åtskillnad. Tvärtom bör utbildningen göra den diakonala medarbetaren till en kvalificerad ”mellanhand” som kan följa patienten i fråga om både de fysiska och de andliga behoven.

Ett interdisciplinärt synsätt hör till den diakonala utbildningens grunder. Detta bygger på det faktum att verkligheten till sin natur är komplex och kräver en mångsidighet i analys och handlande. En professionell insats för någon som lider måste utformas med hänsyn till att det i professionaliteten förväntas ingå en förmåga att ta sig an människolivets fysiska, psykiska, andliga och sociala dimensioner. Därtill måste goda diakonala ledare ofta också i sitt arbete kunna tillföra en spetskompetens på områden som bokföring, finansförvaltning och administration. De mest eftertraktade ledarna för diakoniinstitutioner

har kombinerat en teologisk utbildning med en utbildning i ekonomi eller sjukvårdsadministration.

En av tillgångarna i en diakoniutbildning bör vara att på ett systematiskt sätt reflektera över vad trosdimensionen i det sociala handlandet handlar om. Den reflektionen bör vara relaterad till teologi och andra relevanta discipliner, till exempel de samhälls- och beteendevetenskapliga. Utbildningen bör med andra ord inbegripa både tron som praxis och teologin som systematisk och kritisk reflektion.

Värdet av denna tillgång visar sig inte bara i hälso- och sjukvården, i situationer där medarbetarna förväntas vara kompetenta att ta sig an patientens andliga behov. Den är lika viktig när det diakonala handlandet antar formen av utvecklingsarbete. Särskilt i en tid då det blivit vanligt att tala om ”religionens återkomst” har sambandet mellan religion och utveckling blivit uppenbart. Eftersom människors världsbild normalt bestäms av religiösa övertygelser och värdesystem får detta konsekvenser för hur de uppfattar den sociala verkligheten och deras engagemang för att förändra sin situation. Dia-

konala utvecklingsarbetare bör vara väl utbildade i att förstå religionens roll, både dess styrka och dess svagheter, och även kunna mobilisera religiösa värderingar och ett religiöst sätt att tänka i förvandlingsarbetet för att göra samhället mer rättvist och hållbart.

Det har redan nämnts att teologi är en del av diakoniutbildningen. Men detta kan också uttryckas tvärtom, att diakoni bör vara en del av teologiutbildningen. Ganska ofta saknas detta inslag i prästutbildningen, med följderna att kyrkliga ledare på olika nivåer inte har nödvändiga kvalifikationer för att förstå och organisera det diakonala arbetet på ett ändamålsenligt sätt.

Idealet vore att det diakonala lärandet skulle ingå i all kristen undervisning. Det borde tas upp i söndagsskolan liksom i konfirmationsförberedande program. Eftersom det ofta saknas pe-

dagogiska material om diakoni kunde kyrkorna utbyta erfarenheter och resurser för att ta fram användbara material.

7. Diakoni och utvecklingsarbete

I det postkoloniala tänkandet började man skilja mellan utvecklade och underutvecklade länder (senare kallade utvecklingsländer). FN förklarade 1960-talet som det första årtiondet för utveckling och över hela världen mobiliserades regeringar och frivilligorganisationer för olika biståndsinitiativ. Satsningarna motiverades av en allmän känsla av optimism och en förväntan om att överföringen av kunskap, teknik och peng-

© LWF/J. Schep

ar snabbt skulle leda till bestående förändringar för de fattiga länderna i det globala Syd. Sedan dess har utvecklingsteorierna förändrats med det politiska stämningläget för varje årtionde. På 1970-talet hävdade radikala röster att fattigdom inte bara beror på bristande utveckling utan främst är en följd av förtryck och orättfärdiga internationella ekonomiska strukturer. Senare lades fler frågor till. En gällde relationen mellan utveckling och miljö, vilket ledde till en strävan efter hållbar utveckling. När vi idag talar om hållbarhet inser vi att begreppet relaterar till ett brett spektrum av dimensioner, bland annat kulturella, sociala, ekonomiska, ekologiska och även ideologiska och religiösa.

De mest kritiska rösterna avvisade själva utvecklingsbegreppet och pekade på att det faktiskt är alltför inbäddat i en västerländsk rationalitet, formad av upplysningstidens ideologi. Utveckling tolkas i det perspektivet som att "lyfta" ett land, med förebild i de utvecklade länderna och vad som där har åstadkommit, som om det funnes en sorts "utvecklingshierarki". Särskilt under utvecklingsbiståndets första fas sändes "hjälpare" och "experter" ut från Nord med uppgift att bygga upp sociala, politiska och ekonomiska strukturer efter västerländsk förebild (eller kommunistisk om de kom från det blocket), allt i övertygelsen om att detta skulle garantera den utveckling man hoppades på. Det har ovan redan framgått att internationella makt- och ekonomiska strukturer motsatt sig en sådan utveckling. För det andra stod det snart klart att kulturella och mänskliga faktorer utgör grundförutsättningar för de processer varigenom fattigdom kan övervinnas. Vad det välmentade utvecklingsbiståndet försökte bygga upp kunde aldrig fås att fungera på grund av bristande kulturell förståelse eller icke tillämpliga samhällsmodeller, eller också kunde det snabbt och lätt gå förlorat på grund av misskötsel och korruption.

Förhållandet mellan diakoni och utveckling är ett viktigt ämne som har ägnats mycket uppmärksamhet. En viktig fråga rör synen på utveckling, och i förlängningen vilken roll trosbaserade synsätt kan ha i arbetet för utveckling. En annan relaterad fråga är om diakonalt utvecklingsarbete kan skiljas från vanligt utvecklingsarbete eller, med andra ord, om det diakonala utvecklingsarbetet liknar det som utförs av sekulära frivilligorganisationer eller om det går att urskilja några särskilda kännetecken när diakonin engageras i utvecklingsarbetet?

Det har under en tid stått klart att begreppet utveckling inte kan begränsas till ekonomiska och politiska initiativ. Inte heller kan det tolkas som en projektaktivitet i syfte att lösa ett visst problem, till exempel att försörja en by med rent vatten eller bygga klassrum för barn. Sådana initiativ kan på ett viktigt sätt bidra till utvecklingsprocesser men de måste ses i ett vidare och mer holistiskt perspektiv, där frågan om hållbarhet särskilt uppmärksammas.

År 2002 publicerade LVF ett häfte med titeln *Guiding Principles for Sustainable Development*. Hållbar utveckling definieras här som "en förändringsprocess varigenom individers och grupper grundläggande behov och mänskliga rättigheter i ett givet samhälle tillgodoses samtidigt som andra grupper och framtida generationers grundläggande behov och mänskliga rättigheter värnas".

Dokumentet vidgar synen på utveckling bortom de rent tekniska eller politiska tolkningarna. Det visar inte bara på de sociala och kulturella perspektiven utan också på hur utveckling kan tolkas i kristet perspektiv, varvid det konstaterar att LVF:s syn på hållbar utveckling "är förankrad i och formad av den tro som de kristna bekänner på den treenige Gud".

Femton allmänna principer räknas upp:

1. Hållbar utveckling är en holistisk process vars olika delar hänger nära samman.
 2. Hållbar utveckling är icke-diskriminerande och slår vakt om varje människas värde.
 3. Människors välbefinnande är det överordnade målet för hållbar utveckling.
 4. Hållbar utveckling visar känslighet för kultur och andlighet.
 5. Hållbar utveckling förutsätter inte att någon enskild modell för ekonomins eller samhällets styrning är överlägsen alla andra.
 6. Hållbar utveckling bygger på delaktighet.
 7. Kapacitetsbyggande är såväl ett medel som ett mål för hållbar utveckling.
 8. Ekonomisk hållbarhet är nödvändig för att på ett ändamålsenligt sätt kunna främja en hållbar utveckling.
 9. Hållbar utveckling är beroende av institutionell hållbarhet.
 10. Hållbar utveckling fokuserar på gemensamma tillgångar.
 11. Hållbar utveckling använder sig av för ändamålet väl vald teknik.
 12. Hållbar utveckling är beroende av att rimliga förhållanden råder i fråga om hälsovård och utbildning.
 13. Hållbar utveckling inbegriper ett påverkansarbete för att förbättra de socioekonomiska och politiska förhållanden som är avgörande för människors välbefinnande.
 14. Att främja fred och försoning är en väsentlig uppgift och förutsättning för hållbar utveckling.
 15. Hållbar utbildning fordrar ett skäligt och effektivt delande av resurser.
- Utöver dessa allmänna principer lyfts ytterligare några viktiga dimensioner fram:
1. *Människorättsdimensionen*, som slår fast att mänskliga rättigheter är det rättsliga uttrycket för det värde som Gud ger varje människa och som kyrkan är kallad att försvara och främja, och att rätten till utveckling innefattar att alla mänskliga rättigheter förverkligas – ekonomiska, sociala och kulturella såväl som medborgerliga och politiska.
 2. *Genusdimensionen*, som slår fast att försvaret och främjandet av kvinnors mänskliga rättigheter är grundläggande för utvecklingens hållbarhet, att jämlikhet mellan könen och oinskränkt ledarskap för kvinnor i alla utvecklingsprocesser krävs för att en hållbar utveckling ska kunna ske och att det i all problemformulering, planering, uppföljning och utvärdering av utvecklingsarbete krävs ett genusperspektiv och en analys som sätter värde på kvinnors arbete och erfarenhet.
 3. *Miljödimensionen*, som slår fast att hållbar utveckling är miljömedveten, miljöbevarande och miljövärdande och förnyar samhällets naturresursbas och att den inbegriper att miljöfrågor tas i beaktande i alla utvecklingsbeslut och verksamheter.
 4. *Kommunikationsdimensionen*, som slår fast att mänskliga gemenskaper och samhällen byggs upp och utvecklas genom kommunikation och att hållbar utveckling därför är

beroende av ett fungerande kommunikationsarbete och kapacitetsbyggande på kommunikationsområdet.

Att utveckling fortfarande är en viktig punkt på världsagendan gör att kyrkorna utmanas att ta sig an frågan. Tillståndet i världen och det faktum att miljoner människor är utestängda från möjligheten till ett värdigt liv med grundläggande välfärd och säkerhet innebär en uppfordran till kyrkorna att agera. Än större blir denna utmaning när några kyrkor tvingas reagera på situationer av svält och djup fattigdom som är livshotande för de folk och samhällen som kyrkans medlemmar är en del av. Kyrkan bör agera på alla olika nivåer: i församlingarna, på nationell nivå och genom det internationella samarbetet. För sammanhållningens och effektivitetens skull bör det finnas en koppling mellan arbete som görs på olika nivåer.

Diakoni som utvecklingsarbete kan anta många former. Den kan organiseras som små projekt eller övergripande program. Den bör alltid vara inriktad på att människor bemyndigas. Som ovan klart framgick bör det alltid i arbetet ingå en kritisk omvärldsanalys och en analys av underliggande orsaker. Detta inte bara för att försäkra sig om det förväntade utfallet av det som görs utan också för att upprätthålla den kritiska medvetenhet som påverkansarbetet kräver.

Vad är det diakonala utvecklingsarbetets särskilda kännetecken? Det måste sägas tydligt att ett kyrkobaserat utvecklingsarbete inte nödvändigtvis sker i annan form än det vanliga eller sekulära utvecklingsarbetet. Ändå går det att urskilja några möjliga särdrag:

1. Diakonalt utvecklingsarbete anknyter till kyrkor och församlingar på gräsrotsnivå. Det möjliggör ett folkligt deltagande, särskilt för kvinnor som ofta är välorganiserade på denna nivå. Det utlovar också en konti-

nuitet i ett påbörjat arbete eftersom församlingen kommer att finnas kvar när projektet är avslutat.

2. Diakonalt utvecklingsarbete bygger på en kristen tro och världsåskådning. Inriktningen på allt det gör bestäms av övertygelsen att alla människor är skapade till Guds avbild och därmed givna ett okränkbart värde, och att Gud är de fattigas och exkluderades försvarare.
3. Diakonalt utvecklingsarbete berikar vår tro och bidrar till att vi bättre kan förstå vår tro och meningen med våra liv.
4. Diakonalt utvecklingsarbete kan relatera till religiösa värdesystem och ett religiöst sätt att tänka. Eftersom det är trosbaserat räknar det med tro och hopp som viktiga i de processer varigenom fattigdom och lidande kan övervinnas. Detta öppnar för en mer holistisk syn på utvecklingsarbetet och en kompetens i att hålla samman olika dimensioner av människors liv.
5. Diakonalt utvecklingsarbete främjar arbetsmetoder som prioriterar inklusivitet och processer som bemyndigar människor till delaktighet. Detta bygger på ett synsätt där varje människa betraktas som av Skaparen utrustad för att vara ett självständigt subjekt, med en viss given identitet, och som sådan hörande till en gemenskap som bekräftar och stöder hans eller hennes identitet.
6. Diakonalt utvecklingsarbete anknyter inte till kyrkorna enbart på gräsrotsnivå utan lutar till kyrkornas insatser också på beslutsfattande nivåer. Gräsrotsinitiativ bör vara kopplade till kyrkoledarnas arbete visavi sekulära myndigheter i frågor som rör det

allmänna bästa ("grästopparnas" påverkansarbete).

Dessa möjliga särdrag i det diakonala arbetet undantar inte kyrkorna från vanliga kvalitetskrav när de till exempel engagerar sig i olika projektinsatser. Sådana insatser behöver planeras, tänkas igenom och organiseras för att få avsett resultat. Insatserna måste genomföras i enlighet med fastställda mål och tillgängliga resurser. Ekonomin måste skötas ansvarsfullt och på ett transparent sätt. Att bygga upp kapacitet och förståelse för det ömsesidiga ansvaret på detta område har därför blivit prioriterat.

8. Profetisk diakoni

Den diakonala rörelse som startade i Tyskland på 1830-talet motiverades av en pietistisk andlighet där fokus låg på individuell fromhet. Mot den bakgrunden var det naturligt att översätta det bibliska ordet *diakonia* som en "ödmjuk tjänst", som diakonissor och diakoner förpliktade sig till. Antingen de tjänstgjorde vid institutioner eller i församlingar förväntades diakoniarbetarna vara "ödmjuka tjänare". Ödmjukhet är förvisso ett viktigt förhållningssätt för den som arbetar med fattiga människor, och diakoniarbetarna kan med en ödmjuk inställning få syn på deras tillgångar och förmågor. Ändå kunde intrycket ibland bli att diakonin som sådan skulle vara ödmjuk, tyst, närmast servil, och inte provocera någon eller blanda sig i komplicerade politiska frågor.

Under de senaste årtiondena har denna tolkning reviderats. Bibelforskare som australiensaren John Collins har lagt fram belägg för att det grekiska ordet inte alls betyder "ödmjuk tjänst" utan ett viktigt uppdrag som anförtros någon av

en viktig auktoritet.³⁸ I Nya testamentet syftar det oftast på en tjänst (*ministry*) i ledande befattning eller, som vi har sett i fråga om Jesus, hans messianska uppdrag. Ur denna insikt har begreppet profetisk diakoni utvecklat sig. Detta uttryck har under de senaste årtiondena blivit spritt och använt i ekumeniska kretsar, särskilt bland kristna i Syd.

Detta gäller också den lutherska gemenskapen. LVF-konsultationen om profetisk diakoni i Johannesburg 2002 formulerade sig som följer:

Vi uttrycker med tacksamhet vår erkänsla över de många slag av diakonalt arbete som kyrkan utfört genom århundradena och som med nödvändighet fortsätter i vår egen tid. Det arbetet står nu inför utmaningen att röra sig vidare mot mer profetiska former för diakoni. Inspirerade av Jesus och profeterna, som konfronterade makt-havare och manade till förändring av orättvisa strukturer och praktiker, ber vi att Gud ska göra det möjligt för oss att bidra till en förvandling av allt det som leder till mänsklig girighet, våld, orättvisa och exkluderande.³⁹

En viktig utgångspunkt för den profetiska diakonin är att lyssna till lidande och marginaliserade människors röster. LVF:s generalförsamling i Curitiba 1990 samlades under temat "Jag har hört mitt folks rop", inspirerat av vad Bibeln berättar om Guds särskilda uppmärksamhet för människor i nöd. "Jag har sett hur mitt folk plågas i Egypten. Jag har hört deras klagorop över sina slavdrivare – ja, jag vet vad de får lida" (2 Mos 3:7ff).

³⁸ John N. Collins: *Diakonia. Re-interpreting the Ancient Sources* (New York/Oxford 1990).

³⁹ Översatt här från *Prophetic Diakonia: "For the Healing of the World"*, s. 6.

Guds dom vilar över kyrkan som aldrig förr. Om inte dagens kyrka återfinner den första kyrkans offeranda kommer den att förlora sin äkthet, förverka miljoner människors lojalitet och avfärdas som en ovidkommande social klubb som saknar betydelse för det tjugonde århundradet. Varje dag möter jag unga människor vars besvikelse på kyrkan har övergått i direkt avsky.

*Martin Luther King i ett öppet brev från fängelset i Birmingham
1963*

Budskapet från generalförsamlingen i Curitiba fastslår vikten av ett profetiskt vittnesbörd:

Ett profetiskt vittnesbörd, i lydnad för Guds ord, handlar bland annat om att konfrontera vissa samhällsvärderingar, i synnerhet de som gynnar nya former av avgudadyrkan där människor söker fullkomlighet utan Gud. Allt profetiskt vittnesbörd handlar både om att lyssna noga på folkets rop och på Guds ord. (...) Kyrkans diakonala vittnesbörd förstås ofta bättre än ord. När kyrkan fattar beslut och agerar tillsammans med de marginaliserade och förskjutna, unga och gamla, kvinnor och män, vittnar den om Guds allt omfattande nåd.⁴⁰

Så vad menar vi med ”profetisk diakoni”? Profetisk är ett bibliskt ord som bör tolkas och användas mot den bakgrunden. Ibland talar man om politisk diakoni och profetisk diakoni som om det vore samma sak. De måste dock skiljas åt även om det naturligtvis finns ett samband mellan dem.

Politisk diakoni är ett uttryck för det diakonala arbetets politiska dimension. Eftersom

⁴⁰ Översatt här från *I Have Heard the Cry of My People. Curitiba 1990. Proceedings of the Eight Assembly, LWF Report 28/29* (Genève: LWF 1990), s. 85.

diakonin utspelar sig i ett offentligt sammanhang måste den vara medveten om sin sociopolitiska roll och beredd att uttala sig när det behövs. Det finns många goda exempel på politisk diakoni. Ett exempel är hur kyrkorna i Indien deltar i befrielsekampen för 250 miljoner daliter (tidigare kallade ”oberörbara”) som enligt kastsystemet inte anses vara fullvärdiga människor. Ett annat exempel är hur de lutherska kyrkorna i Latinamerika engagerar sig för en avskrivning av illegitima utlandsskulder och formar allianser med andra aktörer i civilsamhället för att påverka politikerna att agera. Ett tredje exempel är det Lutheran Office for World Community som bildats vid FN:s högkvarter i New York för att driva frågor och ärenden av intresse för LWF. Lobbyarbete kan vara ett viktigt inslag i politisk diakoni, men det handlar då inte i regel om att försvara sina egenintressen utan om att främja de fattigas och marginaliserades intressen.

Profetisk diakoni, å andra sidan, har en annan tyngdpunkt. Den handlar om vad diakoni till sitt innersta väsen är och bekräftar den profetiska uppgiften som en del av det uppdrag och den fullmakt som Gud gett kyrkan och dess diakoni.

I Bibelns tradition framstår det profetiska budskapet som responsen på en gudomlig up-

© LWF/F. Longakit

© FELM

handling som söker efter möjliga vägar för att en förvandling ska kunna ske.

Det är viktigt att minnas att profeterna var starka försvarare av rättvisa. De reagerade i synnerhet på brott mot den av Gud givna lagen om tjänst åt medmänniskan. Denna så kallade apodiktiska lag hade fastställts på berget Sinai som en del av Guds förbund med sitt folk. De tio budorden är centrala i den, och det bör noteras hur Luther använder buden i sina katekeser: inte bara för att sätta gränser för vårt handlan-

penbarelse och på det av Gud givna mandat som profeten får. "Herrens ord kom till mig ..." Det ordet manifesterar alltid Guds makt och herravälde, som i Amos 4:13: "Ty se: Han som formar bergen och skapar vinden, som förkunnar sina planer för människan, som låter mörkret bli morgonrodnad och går fram över jordens höjder – Herren, härskarornas Gud, är hans namn." Men det uttrycker också Guds omsorg om skapelsen, särskilt om alla människor, och påminner dem om att Gud är den som dömer och frälser, nu och i kommande tider.

De kristna förstår relevansen i sådana formuleringar. I en tid av globalisering, då marknaderna och några få mäktiga nationer utger sig för att själva ha fått rätten att ange de yttersta villkoren för människosläktets existens, påminner profetordet om att Gud är historiens Gud.

Vad är relationen mellan det profetiska budskapet och diakoni?

Båda har till uppgift att finna vägar och bygga broar som kan leda till förnyelse (botgöring) och förvandling. Diakonins uppgift är att vara en stigfinnare och att handla som en stigfinnare. Diakoni består aldrig bara i ord utan i en

de utan för att binda oss vid handlingar som låter oss tjäna vår medmänniska och som skyddar mot skada. Den apodiktiska lagen skiljer sig från den kasuistiska lag som formulerades av de äldste som möttes vid stadens portar. Den förra är odiskutabel. Den är en del av förbundet och dess löfte om *shalom* och välbefinnande. Det var därför som det fick så dramatiska konsekvenser att bryta mot den lagen.

Att vara profetisk betyder att slå vakt om rättvisan. Det ingår därför i själva det diakonala handlandets natur en uppgift att avslöja i synnerhet de systemiska formerna av orättvisa och att främja rättvisan – eller snarare: att vara en stigfinnare som tjänar detta syfte.

Å andra sidan kan den profetiska rösten inte institutionaliseras i kyrkan, eftersom den visserligen ljuder genom kyrkan men utan att vara kyrkans egen röst. Profeten måste ha ett sinne som är öppet för vad Anden talar: det bärs av en andlighet som ständigt öppnar för nya perspektiv, för drömmar om förnyelse och för ett hopp om räddning. Med detta sammanhänger iakttagelsen att profeterna ofta riktade sitt budskap till det religiösa ledarskapet, eftersom detta ofta var in-

draget i korrupktion och förtryck av de fattiga. De vände sig också till de rika, de mäktiga, till och med till kungen, för att påtala maktmissbruk.

Påverkansarbete handlar ofta om att stå emot de mäktigas krafter och deras ideologi. Motståndet kan medföra en risk för lidande och till och med martyrskap, såsom skedde för många kristna under de första århundradena och återkommande allt sedan dess genom kyrkans historia. Kända martyrer från senare tid är Milada Horáková som överlevde nazisternas koncentrationsläger men dömdes till döden av kommunistregimen 1950, och Gudina Tumsa som mördades i Etiopien 1979.

Också idag är det den profetiska diakonins uppgift att ställa frågor till det kyrkliga etablissemanget om hur vi ”anpassar oss efter denna världen” (Rom 12:2) i hanteringen av vår tids brännande frågor. Kan man rättvist säga att kyrkan ibland har imiterat härskar- och exkluderande strukturer, eller att den fokuserar för mycket på strukturer i det förgångna och traditionella sätt att handskas med diakonala utmaningar? Har kyrkan lagt sig till med en livsstil som präglas av ett religiöst konsumtionstänkande och etisk likgiltighet istället för att låta sig på djupet provoceras av tecknen på växande fattigdom och orättvisa i världen?

Utan kritiska profetiska frågor trampar kyrkan och dess diakoni lätt i de fällor som triumfalismen, kyrko-centrismen och andra varianter av härlighetsteologi lägger i dess väg. Här finns en koppling till *reformatio continua*-traditionen, eller behovet av en ständig reformation i kyrkans liv – så att vi befrias, förnyas och påminns om det mandat Gud gett oss och om att vara på väg – också när det är en korsets väg.

9. Diakoni och förkunnelse

Franciskus av Assisi sade en gång: ”Predika alltid evangeliet, och om så är nödvändigt, använd ord.” Citatet vittnar om att evangeliet är händelse och handling, Guds kärlek inkarnerad mitt bland människor. Men det visar också på det faktum att allt som människor gör kommunicerar ett budskap och berättar något om vilka de är och vad som driver dem. Detta kan till sist också bekräftas i ord.

Milada Horáková, advokat och politiker, representerar kampen för frihet, demokrati och medborgerliga rättigheter i Tjeckoslovakien. Hon var den första kvinnan som avrättades under kommunistregimen. Hennes och hennes tolv kollegers rättegång var en skådeprocess som genomfördes av propagandaskäl. Trots månader av brutala förhör och tortyr stod Milada Horáková fast i försvaret för sig själv och sina ideal, fastän hon visste att en sådan kamp bara skulle förvärja hennes situation och utgången av processen. Hon avrättades den 27 juni 1950, 48 år gammal. Milada Horáková var medlem i Böhmska bröderna, den största protestantiska kyrkan i Tjeckoslovakien.

http://en.wikipedia.org/wiki/Milada_Horakova

Inte desto mindre är en av de största utmaningarna i det diakonala arbetet hur en sund och ansvarsfull relation ska kunna upprättas mellan det diakonala arbetet och förkunnelsen. I budskapet från diakonikonsultationen i Addis Abeba 2008 erkänner deltagarna sina ”svårigheter med att klart definiera den inbördes relationen mellan förkunnelse och diakoni. Båda är uttryck för evangeliet och båda är kärnpunkter i kyrkans mission. Vi förpliktar oss att fortsätta arbeta med frågan och diskutera hur den skulle kunna göras tillämplig i våra många kontexter.”

© LWF/J. Schep

En första iakttagelse här gäller den mångfald av kontexter som inte medger en alltför färdig definition av hur diakoni och förkunnelse hör samman. Det är till exempel uppenbart att det diakonala arbetet i vissa muslimska länder måste avstå från förkunnelse för att accepteras av lokalbefolkningen och undgå anklagelser om proselytism. Lika uppenbart är att människor i andra delar av världen ser en omedelbar koppling mellan tro och handlande. De förväntar sig att viktiga möten ska öppnas med bön och de ser i omsorgen om människor något som också har en andlig dimension.

Ingendera kontexten bör föra oss till några snabba slutsatser. Redan i det första fallet vittnar det diakonala handlandet om en kristen kärlek och omsorg om andra, även om det inte förekommer någon uttalad förkunnelse. Och i det andra fallet, som kan förefalla oproblemiskt, krävs det ändå ett kritiskt omdöme eftersom religionsutövning kan användas för att manipulera människor, särskilt i situationer av sjukdom och lidande. Vi har här att göra med ojämlika maktrelationer, antingen vi vill det eller inte.

Det finns alltså många skäl att fortsätta arbeta med relationen mellan diakoni och förkunnelse. Erfarenheter från tidigare och pågående

diakonalt arbete kan hjälpa oss att klarare se de dilemman vi måste hantera på ett ansvarsfullt sätt. Med detta i åtanke kan några ledande principer baserade på teologisk reflektion formuleras.

En ledande princip formulerades av Martin Luther. Han avvisade kraftfullt den välgörenhet som var bruklig på hans tid, och särskilt uppfattningen att människor skulle bli belönade av Gud om de gav allmosor till de fattiga. Ingen ska utnyttja de fattiga för att rätt-

färdiga sig själv, bara Gud har makt att rättfärdiggöra syndare. Det faktum att Gud i sin nåd har rättfärdiggjort oss genom tron på Jesus Kristus gör oss fria att tjäna den fattige och bli lösta från fattigdomens bojar. För Luther hör denna tjänst å ena sidan nära samman med Gud, och är såtillvida en tjänst åt Gud, samtidigt som den å andra sidan är helt och hållet riktad mot den behövande personen. ”Nu finns det ingen större gudstjänst än kristen kärlek som hjälper och tjänar den behövande.”⁴¹

Det är därför inte möjligt att reducera det diakonala handlandet till ett redskap för att uppnå något annat syfte än vad det i grund och botten handlar om: en tjänst till en behövande medmänniska. Det kan inte göras till ett redskap för att tillgodose behoven hos den som hjälper och inte heller ett redskap för evangelisation. Det diakonala handlandet skulle då felaktigt bli

⁴¹ Här översatt från *Luther's Works*, utg. Jaroslav Pelikan och Helmut T. Lehmann (Philadelphia: Fortress Press 1958–1972), bd 45, s. 172; jämför Weimarutgåvan *D. Martin Luthers Werke*, bd 12 (Weimar: Hermann Böhlau 1891), s. 13, rad 26–27.

en strategi i ett medvetet försök att kombinera människovårdande insatser med förkunnelse så att människor kan bli omvända. Som en följd av detta skulle man till och med kunna välja sina diakonala insatser med hänsyn till hur effektiva de vore för att värva nya medlemmar till kyrkan.

En sådan missionsfokuserad metod kommer i konflikt med det bibliska imperativet att hjälpa människor i nöd som ett av Gud givet mandat och en i sig viktig handling, med Jesu eget diakonala handlande som tydligt exempel. Dessutom är det etiskt tveksamt att utnyttja en människas nöd som ett tillfälle till evangelisation, för när så sker är det något som brister i respekten för den personens värdighet och integritet. På 1800-talet myntades i Kina begreppet ”riskristna” för att beskriva en situation där fattiga människor anslöt sig till kyrkan för att få dagliga matransoner av missionärerna. Idag arbetar de flesta ansvarsökande missionsorganisationer i partnerskap med lokala församlingar och motsätter sig att det sätts villkor för att någon ska få hjälp, som ett krav på att barnen ska gå i söndagsskola eller vuxna gå regelbundet i kyrkan.

Det är också mycket oroande när en missionsmetod kommer att återspegla skillnaderna mellan världens fattiga och rika såtillvida att missionärer från rika länder utnyttjar den orättvisa uppdelningen mellan fattiga och rika människor och ser de fattigas situation som ett tillfälle att värva nya konvertiter. Missionerande kyrkor bör istället höja sin profetiska röst och kritisera den rådande situationen. De bör också se självkritiskt på sin egen roll i maktens strukturer. Under alla omständigheter måste det kraftigt understrykas att liksom Guds kärlek är villkorslös, så är också kyrkan kallad till villkorslös tjänst för människor i nöd.

De ovan nämnda svårigheterna kan ha lett till att vissa intar den rakt motsatta ståndpunkten och hävdar att det inte kan finnas några förbindelser alls mellan det diakonala handlandet

och evangelieförkunnelsen. Till exempel sägs det ibland att den internationella diakonin bör koncentrera sig på humanitär hjälp och utveckling. Detta ses då normalt som konsekvensen av en inomkyrklig arbetsdelning, där vissa organ får ett mandat att evangelisera medan andra får i uppgift att arbeta för rättvisa och för att komma till rätta med fattigdomen.

Kanske har denna position fått sin inriktning av en mycket kritisk syn på missionsarbete där proselytism till exempel uppfattats som en väsentlig del av vad missionsorganisationer ägnar sig åt. Men detta är inte en korrekt beskrivning av missionsarbete, eftersom proselytism normalt tolkas som att kristna lockas över till ett annat samfund, något som de flesta missionsorganisationer skulle ta avstånd från. Dessutom ska vi minnas att det i de flesta missionsorganisationers arbete normalt ingår diakonala insatser som görs förbehållslöst och utan avsikt att rekrytera nya kyrkomedlemmar.

Principen att dra en skarp skiljelinje mellan diakonalt arbete och evangelisation kan också försvaras med hänvisning till att arbetet finansieras med offentliga medel. När ett regeringsfinansierat anslag är sekulärt förväntas också den verksamhet som får del av stödet vara sekulär. Så är ofta fallet när kyrkobaserade organisationer i Väst engagerar sig i internationell diakoni och tvingas följa de krav som ställs av statliga anslagsgivare.

Bakom denna ståndpunkt ligger uppfattningen att utvecklingsbiståndet inte får ges på ett sådant sätt att det kommer in på det religiösa området, ofta därför att religionen av somliga har betraktats som en privatsak. I själva verket kan ingen insats vara neutral; den ligger alltid inbäddad i existentiella och moraliska antaganden och kommer därför att – medvetet eller omedvetet – påverka människors religiösa övertygelser och handlande. Så är det med allt utvecklingsarbete, oavsett om det är sekulärt eller trosbaserat.

Det finns nu en växande medvetenhet bland statliga anslagsgivare om att religionen är viktig i utvecklingsarbetet. Kyrkorna uppmärksammas för sin roll som gräsrotsrörelser och aktörer i civilsamhället. När kyrkobaserade organisationer får anslag av statliga instanser beror detta på att de är vad de är och därmed kan samarbeta med relaterade nätverk i det globala Syd. Detta ger dem ett mervärde som aktörer för förvandling som de aktivt bör ta fasta på och göra till en del i sitt strategiska arbete.

Den verkliga uppgiften för kyrkorna är att hitta ett sätt att formulera sambandet mellan diakonalt arbete och förkunnelse som gör rättvisa både åt diakonins särskilda karaktär och dess givna plats som en del av kyrkans holistiska mission. Diakoni och förkunnelse hör ihop i kyrkans liv, men liksom vissa organisationer inom kyrkan fokuserar på förkunnelsen specialiserar sig andra organisationer på diakonalt arbete.

LVF-konsultationen om kyrkor i mission som hölls i Nairobi 1998 slog fast att ”mission omfattar förkunnelse, tjänst och ett påverkansarbete för rättvisa”.⁴² Det är ett synsätt som för tankarna till LVF:s missionsdokument från 1988, *Tillsammans i Guds mission*:

Missionens helhet behöver manifesteras genom enheten i ord och handling i all kyrkans utåtriktade verksamhet. Båda är förmedlare av Guds ovillkorliga kärlek som accepterar människor medan de ännu är syndare och utan hänsyn till deras sociala, etniska eller kulturella bakgrund. Ord utan gärning förfalskar ordet självt, eftersom det gör evangeliet abstrakt och förnekar Guds förvandlande kraft i skapelsen och i

hans inkarnation. Om man misslyckas med att samtidigt vittna genom ord och genom liv kan man stänga dörren till evangelium. Å andra sidan, handlingar utan ord medför en fara att degenereras till ren humanism och anpassning till sammanhanget, och ett misslyckande att förmedla frälsningens rikedom. Vittnesbördets trovärdighet grundar sig aldrig på gärningar vilket nödvändigtvis skulle förbli ofullständigt, utan på evangeliet själv.⁴³

Poängen här är inte bara att ord och handling hör ihop utan att faktiskt allt handlande bär fram ett vittnesbörd som kräver tolkning. Det är helt naturligt att förvänta sig ett samband mellan vad som levs och vad som sägs. Det diakonala handlandet kan aldrig vara tyst och ska inte försöka vara det. Det innebär att även en person som tillhör en annan religion eller en ateist som arbetar vid en diakonal institution, till exempel ett sjukhus, bidrar till att förverkliga det som kyrkan är kallad att göra. Av alla medarbetare kan förväntas en ärlighet i fråga om institutionens kristna identitet liksom dess värdesystem och grundprinciper.

Å ena sidan ingår det i denna identitet att höra till en kyrka som förkunnar evangeliet. Det diakonala handlandet kan alltså inte förhålla sig som om förkunnelsen inte vore en del av kyrkans mission i världen. Å andra sidan bör de olika dimensionerna av mission hållas samman på ett sådant sätt att den särskilda karaktären hos vardera bejakas. Även om ord och handling inte kan skiljas åt bör de inte sammanblandas så att det ena reduceras till ett redskap för det andra.

⁴² Översatt här från *Into the Third Millennium. Together in God's Mission*. LWF Consultation on Churches in Mission, October 25 to 29, 1998, Nairobi, Kenya. Report (Genève: LVF 1998), s. 20.

⁴³ *Tillsammans i Guds mission. Ett bidrag från Lutheriska världsförbundet till förståelse av mission*, svensk översättning gjord vid KISA, KISA-Rapport 8/1989 (Uppsala: Kyrkans internationella studieavdelning), 4.1.6.

Vad detta i praktiken innebär kan variera från en kontext till en annan. I ett professionellt diakonalt arbete krävs en kritisk reflektion om detta så att man kan undvika det missbruk som består i att utnyttja andras lidande som ett tillfälle att sprida det kristna budskapet. Men i samma reflektion ingår också en medvetenhet om den andliga dimensionen av allt lidande, och om hur evangeliets kraft kan vara verksam genom processer av förvandling, försörjning och bemyndigande.

Sammanfattningsvis kan några allmänna principer formuleras:

1. Det diakonala handlandet är meningsfullt i sig självt. Det behöver inte försvaras med några andra skäl; det får aldrig reduceras till ett redskap för att uppnå några andra syften.
2. Det diakonala handlandet måste vara villkorslöst. Det medger inte att det ställs villkor som förutsättning för att någon ska få hjälp, som att till exempel delta i religiösa aktiviteter.
3. Det diakonala handlandet måste respektera vars och ens integritet och frihet att uttrycka sin tro i enlighet med sin övertygelse och tradition.
4. Det diakonala handlandet måste förvissa sig om att människor i utsatta situationer inte utsätts för påtryckningar eller påverkas till vissa religiösa handlingar eller val.
5. Det diakonala handlandet måste räkna med en andlig dimension i alla människors liv, inte minst i deras lidande, och för den skull stå redo att stödja den som ber om stöd, även med själavård när detta efterfrågas.
6. Det diakonala handlandet måste kunna tolka verkligheten och sociala förändringsprocesser på ett holistiskt sätt.
7. Det diakonala handlandet måste alltid kunna redogöra för sin trosbaserade identitet.
8. Det diakonala handlandet måste ta ansvar för sitt sätt att vittna om vad som är kyrkans budskap.

Det hör till själva kärnan av diakonins väsen att dess vertikala och horisontella dimensioner är oskiljaktiga, så att det verkliga provet för det diakonala handlandet handlar om hur de kan hållas samman på ett dialektiskt sätt utan att vare sig åtskiljas eller sammanblandas. Om de skiljs åt är

© LWF/J. Schep

det lätt att diakonin sekulariseras. Det innebär att det som görs fortfarande kan vara bra och nödvändigt men att det begränsas till sekulära intressen och mål. Ett annat tänkbart resultat av en sådan separation vore att diakonin blir spiritualiserad och alltför låst vid sin teologiska och kyrkliga ram.

Till sist: förvissningen om att Gud med sin Andes kraft låter människoanden söka sig framåt mot tro, hopp och kärlek gör oss fria att tjäna och att förlita oss på Gud och på människors förmåga att med värdighet uttrycka sina val.

10. Diakoni och diapraxis

Diakonalt handlande har alltid samlat människor av olika kyrkotillhörighet och tro, och även ateister, för att tillsammans arbeta med och för lida och marginaliserade människor. Genom detta samlade engagemang för rättvisa i det närmaste grannskapet likaväl som i det större samhället har diakonin bidragit till att övervinna religiösa fördomar och inspirerat till dialog. Denna starka tradition av att bygga broar mellan människor har gjort den diakonala rörelsen till en av den ekumeniska rörelsens grundbultar. Ett viktigt exempel är stadsmissionen som började i norra Europa i mitten av 1800-talet. Kristna från olika kyrkosamfund gjorde här gemensam sak i att följa människor som levde i nöd på grund av de många sociala problem som följde med den tidens industrialisering och urbanisering.

Liknande erfarenheter uppstår när människor av olika tro arbetar sida vid sida till stöd för katastrof- eller utvecklingsinsatser som syftar till att förbättra medmänniskors livskvalitet. Den danska teologen Lissi Rasmussen föreslog 1988 ordet diapraxis i relation till interreligiöst samarbete. Hon skrev:

Mot bakgrund av min erfarenhet i Afrika och Europa ser jag dialog som en levande process, ett sätt att leva i samexistens och proexistens. Därför vill jag införa ordet ”diapraxis”. Medan dialog syftar på en relation där det gemensamma samtalen är centralt syftar diapraxis på en relation där gemensam praxis är ett grunddrag.⁴⁴

LVF-dokumentet *Mission i kontext* hänvisar till erfarenheter av diapraxis i Indien, där människor från olika trostraditioner samlas för ett ”gemensamt handlande i solidaritet som främjar rättvisa, bättre livskvalitet och lindring av mänskligt lidande”.⁴⁵

I juni 2006 organiserade LVF en konsultation i Medan i Indonesien där kristna och muslimer sammanfördes för ett erfarenhetsutbyte efter den förödande tsunamin och de konkreta uttrycken för solidaritet och hjälp över religionsgränserna under de dagar som följde. För flertalet deltagare var denna konsultation det första tillfället till dialog om trosfrågor mellan muslimer och kristna. En del av dem tyckte det var svårt att lyssna på vad de andra sade. Deras erfarenheter av att lida tillsammans och av att hjälpa varandra och bygga en ny framtid tillsammans ledde dem ändå till att fortsätta dialogen.⁴⁶

Diakoni – också i form av diapraxis – kan alltså öppna människor för förvandling, bemyndigande och försoning, också i religiöst spän-

⁴⁴ Översatt här från Lissi Rasmussen, ”From Diapraxis to Dialogue. Christian-Muslim Relations”, i Lars Thunberg m.fl. (red.), *Dialogue in Action* (New Delhi: Prajna Publications 1988), s. 282.

⁴⁵ *Mission i kontext*, s. 28.

⁴⁶ *LWF Seminar on Dialogue in Life, Medan, Indonesia, 27–30 June 2006*. Report (Genève: LWF Department of Mission and Development 2006).

ningsfyllda kontexter som i många länder i södra Asien. I Europa görs erfarenheter av att koppla samman diapraxis och medborgarutbildning med målet att möjliggöra en fri, jämlik och demokratisk delaktighet i samhället.⁴⁷

LVF har stöttat bildandet av Inter-Faith Action for Peace in Africa (IFAPA) som har främjat interreligiösa möten, samtal och konsultationer i olika delar av Afrika för att öka människors respekt för varandras religiösa traditioner och även ta initiativ till utvecklingsinsatser som till exempel kan syfta till att trygga tillgången på rent vatten.

Diapraxis vittnar om den kristna uppfattningen att alla människor har del i Skaparens kallelse att älska sin medmänniska och vara en medmänniska för den som lider nöd. Det kan finnas goda teologiska skäl att tolka berättelsen om den barmhärtige samariern i Lukas 10 som en liknelse om att "älska din nästa som dig själv", det vill säga vilken människa som helst oberoende av tro. Det faktum att samariern var en outsider som inte hörde till trosgemenskapen tycks stödja ett sådant synsätt. Det hjälper oss att se att omsorg och kärlekshandlingar når utöver vad de kristna organiserar och utför genom sitt diakonala arbete.

Med samma synsätt bejakas betydelsen av tro, andlighet och religion i utvecklingsarbete, eftersom det ger uttryck för det faktum att alla religioner spelar en viktig roll vid utformningen av människors värdesystem och för den tolkningshorisont mot vilken de betraktar sin verklighet. Det går därför inte att bortse från religionen i socialt handlande och utvecklingsarbete.

Diakoni som diapraxis förutsätter en grundläggande respekt för andra kyrkosamfund, tros-

uppfattningar och världsåskådningar. Ett sådant förhållningssätt relativiserar inte alla religioner i bemärkelsen att de allesammans "leder till

Ropet från en sårad planet

Söner och döttrar av jorden,
ni som känner gott och ont:
Livet är i fara! Visa att det angår er!

UPPTÄCK HELHETEN

Jorden är vävd i ett stycke, utan sömmar.
Ingen har rätt att slita den i stycken.

KÄNN HELIGHETEN

En helig väldoft svävar över allt som finns.
Livet måste värdesättas, försvaras och älskas.

GLÄDS ÅT SKÖNHETEN

Skapelsen har sin egen rikedom.
Inget är endast ett råmaterial.
Jordens gåvor måste handhas
med hängivenhet och tacksamhet.

MINNS SAMMANHANGET

Ditt liv är invävt i mönstret av allt liv på jorden.
Allt som du har är dig givet som lån.
Du måste ge alltsammans vidare till dem som
kommer efter dig.

KÄMPA FÖR RÄTTVISA

Moder jord har nog för att ge alla vad de behöver,
men inte för att tillfredsställa deras girighet.
Klyftan mellan fattig och rik
är ett förakt för människovärdet.

LEV I FÖRSONING

Söner och döttrar av jorden, ni som
har makt att slita sönder hennes väv:
Ni är kallade till ett liv i försoning!

Finn Wagle, biskop i Trondheim

⁴⁷ Lissi Rasmussen (red.), *Bridges Instead of Walls. Christian-Muslim Interaction in Denmark, Indonesia and Nigeria* (Genève: LWF 2007), s. 208–209.

Gud”, som populärreligionen ofta vill göra gällande. Inte heller innebär det att det diakonala arbetet ska försöka vara ”religiöst neutralt” eller att uttrycken för vad kyrkan bekänner och firar ska tystas ner. Den viktiga punkten är diakonins grundläggande respekt för den andres värdighet och sätt att vara annorlunda, tillsammans med en stark övertygelse att Gud har utrustat alla människor med en förmåga att göra gott.

Etymologiskt betyder respekt (av latinets *re-spectare*) att titta en gång till, att envisas med att se bortom sina egna snabba antaganden och stereotyper, att se bortom det första intrycket eller den egna omedelbara reaktionen då man konfronteras med en annan människa. Den som först ser ut att vara hjälplös kommer, när han eller hon verkligen blir sedd, att visa sig vara en person med en egen historia, förmåga och tro.

Denna respekt för den andre och hans eller hennes integritet, i synnerhet i situationer av lidande och orättvisa, utesluter möjligheten att göra diakonin till ett redskap för evangelisation, för att värva människor till kyrkomedlemmar. Det är viktigt att bejaka att det diakonala handlandet i sig självt är meningsfullt och en fundamental dimension av kyrkans mission. I respekten för den andre ingår dock även att respektera den andre som av fri vilja beslutar sig för att närma sig och delta i vad kyrkan bekänner och firar.

En annan viktig aspekt av diakonin är att diakonalt arbete inte bör utföras isolerat utan i gott samarbete med andra ”människor av god vilja”. Utmaningarna och uppgifterna går långt utöver vad kyrkan och dess diakoni har möjlighet att motsvara. Att skapa allianser med andra partner är att bygga upp civilsamhället och stärka lokalsamhället i arbetet med frågor som rör mänsklig nöd och orättvisor.

11. Värden till ledning för en diakonal uppförandekod

Viktigt i det diakonala arbetet är inte bara vad som görs utan också hur det görs. Vilka attityder återspeglar det? Hur uppfattas diakoniarbetarnas uppförande? Detta är en fråga som de som arbetar med diakoni delar med vård- och socialarbetare och som den internationella diakonin har gemensam med det internationella katastrof- och utvecklingsarbetet. I mötet mellan de människor som har och de som saknar makt finns en ständig risk för att makt ska missbrukas eller användas på olämpliga sätt.

För diverse yrkesgrupper har det utarbetats uppförandekoder. Dessa innehåller normalt sett principer, värden, normer eller regler för uppförande som kan vara till vägledning för en organisations professionella medarbetare i det dagliga arbetet. Uppförandekoden är avsedd att vara till glädje för alla dem som berörs av arbetet och särskilt för att göra klart att deras rättigheter ska respekteras.

Ett framstående exempel är uppförandekoden för internationella Rödakors- och Rödhalmånenrörelsen och andra frivilligorganisationer som arbetar med katastrofhjälp sedan 1994. Deras tio principiella åtaganden är:

1. Det humanitära imperativet kommer först.
2. Hjälp ges oberoende av mottagarnas etniska, religiösa eller nationella tillhörighet och utan något slags negativ åtskillnad. Prioriteringar i hjälparbetet avgörs enbart utifrån behov.
3. Hjälp kommer inte att utnyttjas för att främja en viss politisk eller religiös ståndpunkt.

4. Vi ska sträva efter att inte fungera som redskap för regeringens utrikespolitik.
5. Vi ska respektera lokala kulturer och sedvänjor.
6. Vi ska sträva efter att bygga katastrofarbetet på lokala kapaciteter.
7. Möjliga vägar till medinflytande över hjälparbetet ska öppnas för mottagarna.
8. Det bistånd som ges måste syfta till att minska sårbarheten för framtida katastrofer likaväl som till att tillgodose omedelbara behov.
9. Vi betraktar oss som redovisningsskyldiga både gentemot dem som vi försöker hjälpa och dem vars resurser vi tar emot.
10. I våra informations-, pr- och annonsaktiviteter ska vi presentera katastrofens offer som människor med värdighet, inte som hopplösa objekt.⁴⁸

Det diakonala arbetet bör sträva efter samma kvalitetsnivå och bör därför skriva under på uppförandekoder som denna. De värden som här kommer till uttryck delas av ett omfattande nätverk av diakoniarbetare runtom i världen.

Diakonikonsultationen i Addis Abeba diskuterade detta och frågade också efter en dialog för att upprätta uppförandekoder för diakonin. Konkret handlade detta om det internationella diakonala samarbetet och hur olika partner bör arbeta tillsammans. Men frågan är relevant också för andra former av diakonalt arbete, på lokal

församlingsnivå eller på de diakonala institutionernas nivå. Avsikten var inte att ersätta andra uppförandekoder. Istället skulle perspektiv och riktlinjer tillföras som bygger på de grundvärden som gäller för det diakonala arbetet. Naturligtvis måste sådana riktlinjer anpassas till lokala kontexter och förhållanden.

Nedan återges vad konsultationen i Addis Abeba sammanfattade som nödvändiga inslag i en gemensam diakonisyn, som alltså bör vara vägledande för en diakonal uppförandekod:

Diakoni, teologiskt sett:

1. är grundad i nåden och ett uttryck för vår kristna tro;
2. utformas med Kristi liv och tjänst som förebild;
3. är en rörelse som går från Gud genom oss för att möta människor som lider (fysiskt, psykiskt, andligt och socialt) och lever i nöd och som Kristus visar sig i;
4. söker återspegla och vittna om Guds villkorslösa kärlek och omsorg om skapelsen;
5. ligger inbäddad i kyrkans holistiska mission.

Diakoni, till sitt syfte:

1. söker vidmakthålla människovärdet,
2. söker återställa brutna relationer och främja helande och försoning i grupper och samhällen;
3. värnar om skapelsens integritet;
4. fördömer orättvisor och verkar för fred och rättvisa, i linje med sin profetiska kallelse;

⁴⁸ Översatt här från: www.ifrc.org/en/publications-and-reports/code-of-conduct

5. erbjuder hjälp till människor i nöd;
6. strävar efter förvandling för alla berörda.

5. är kontextuell och använder sig för den skull av olika metoder;
6. är medveten om sina begränsningar och om risken att skapa beroenderelationer.

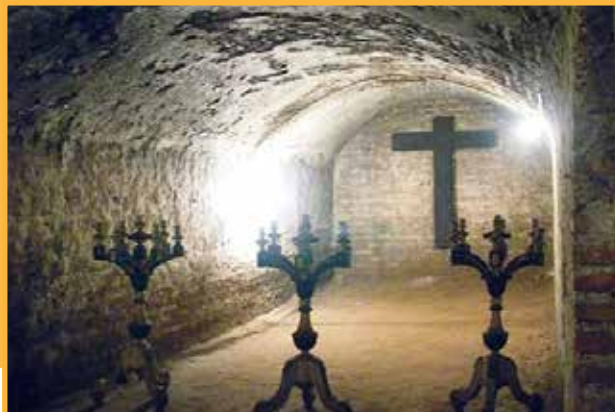
Diakoni, i sitt utförande:

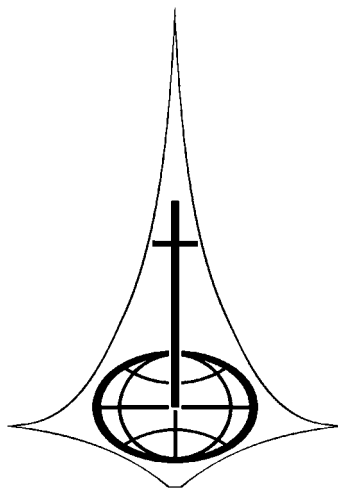
1. utgår från medkänsla, inklusivitet, ömsesidighet, respekt och ansvar som sina grundläggande värden;
2. uttrycker en solidaritet och ett ömsesidigt ansvar som når över gränser och söker tillfällena att dela resurser;
3. söker ingå allianser ekumeniskt, med människor av annan tro och med andra aktörer i civilsamhället;
4. arbetar med delaktighet, följeslagarskap och bemyndigande som sina främsta metoder;

Diakoni som begrepp bör reserveras för något som görs av kristna – spontant eller organiserat i form av diakonala satsningar – som partner i Guds mission ”för världens helande”. Men Guds nådefulla närvaro i världen för fred, rättvisa och försoning kan inte begränsas till vad som uppnås genom diakonalt arbete eller till vad kristna människor gör och säger. Det är därför som diakoni inte kan vara exklusiv vare sig i sin teologiska självförståelse eller i sin praktiska utövning. Det diakonala arbetet behöver näras av bekännelsen om ett ”djup av rikedom, vishet och kunskap om Gud”, för av Gud och genom Gud och till Gud är allting och härligheten tillhör Gud i evighet (Rom 11:33ff).

Frågor för fortsatt reflektion

1. Hur hänger diakonins olika uttryck ihop i din egen erfarenhet? Vad är styrkan och svagheten i relationen mellan dem? Hur uppfattar du de professionellt utbildade personernas roll i det diakonala arbetet? Ser du det som en fördel om diakonatet [som i Sverige] är en del av kyrkans vigningstjänst?
2. Vad anser du är förkunnelsens roll och funktion som en del av kyrkans mission? Vad anser du är diakonins roll och funktion som en del av kyrkans mission? Vad anser du är relationen mellan dessa båda?
3. Diakonin är kallad att vara profetisk och att tala för de marginaliserade. Hur ser du på den kallelsen i relation till din egen kontext? Kan det diakonala arbetet vara ett svar på den?
4. Nätverkskontakter framhålls som en viktig metod i diakonalt arbete. Hur är ditt eget diakonala arbete kopplat till andras (grupper, organisationer, andra kyrkor, offentliga eller statliga strukturer etc)?
5. Hur arbetar man med utbildning för diakoni i din kyrka? Vad behöver förbättras, och hur ska det kunna ske?

THE LUTHERAN WORLD FEDERATION
– A COMMUNION OF CHURCHES